

Załącznik

do uchwały Nr
Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle

z dnia

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021 – 2024

Opracowanie

Jacek Dąbrowski

Warszawa, kwiecień – czerwiec 2021

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	10
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	10
4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022	10
4.1.2. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	12
4.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, Kreatywność) 2030	13
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	14
4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 2030 – projekt	14
4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego	17
4.2.3. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020–2023	20
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	26
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	26
5.1.1. Strategia Rozwoju Miasta Kędzierzyn-Koźle	26
5.1.2. Program Rewitalizacji Miasta Kędzierzyn-Koźle (z perspektywą do roku 2030)	28
5.1.3. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Kędzierzyn-Koźle	29
5.1.4. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego	34
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	48
5.2.1. Historia Kędzierzyna-Koźla	48
5.2.2. Krajobraz kulturowy	58
5.2.3. Zabytki nieruchome	61
5.2.4. Zabytki ruchome	71
5.2.5. Zabytki archeologiczne	71
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych	74

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	75
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	77
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	82
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	97
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	100
7. Założenia programowe	102
7.1. Priorytety, kierunki i działania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn- Koźle na lata 2021–2024	103
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	110
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	111
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	115
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	116

1. Wstęp

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024 jest dokumentem stanowiącym uzupełnienie w stosunku do innych dokumentów strategicznych Miasta Kędzierzyn-Koźle i aktów prawa miejscowego. Program ten stanowiący realizację wymogu ustawowego, opracowany został na okres czterech lat i po zaopiniowaniu przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjęty Uchwałą Rady Miasta w Kędzierzynie-Koźlu jako istotny dokument w sferze polityki publicznej jaką jest ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Celem sporządzenia *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024* jest zapewnienie ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego miasta, w tym w szczególności jego unikalnego krajobrazu kulturowego oraz zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystycznego Kędzierzyna-Koźla. Dokument opracowany przez władze samorządowe kierowany jest do całej społeczności gminy, w szczególności do właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, do organizacji społecznych i instytucji kościelnych. Wspólna troska o otaczające nas dziedzictwo kulturowe jest podstawą do budowania świadomości i tożsamości mieszkańców.

Dziedzictwo bowiem *należy do nas wszystkich, a dostęp do dziedzictwa to jedno z podstawowych praw człowieka*¹. Program opieki nad zabytkami ma stanowić źródło wsparcia, koordynacji, a nade wszystko inspiracji do działań w sferze ochrony, edukacji i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Wszelkie działania podejmowane w oparciu o zapisy Programu mają służyć rozwojowi gminy, a zatem pożytkom, które będą odczuwalne przez wszystkich mieszkańców.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024 powstał w momencie obowiązywania uchwalonego przez Radę Ministrów *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022*, w którym bardzo mocno podkreślona została ranga i znaczenie gminnych programów opieki nad zabytkami w realizacji przez samorządy polityki publicznej, jaką jest opieka nad zabytkami. Potwierdzeniem tego ma być organizacja konkursu na modelowe wdrażanie gminnych programów opieki nad zabytkami, do którego będzie mógł aspirować także niniejszy dokument.

Przełomowym momentem dla niniejszego Programu jest także zmiana perspektywy finansowania różnorodnych projektów ze środków pomocowych Unii Europejskiej. Należy mieć nadzieję, że w nowej perspektywie finansowej na lata 2021–2027 znajdzie się wiele programów i priorytetów wspierających projekty z zakresu ochrony zabytków oraz ochrony dziedzictwa kulturowego.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowi *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*².

¹ Por. J. Purchla, *Historyczny krajobraz miejski. Rekomendacja UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego (2011)* [w:] *Polski Komitet do spraw UNESCO*, Warszawa 2013.

² Dz.U. z 2021 r., poz. 710 z późn. zm.

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami określa art. 87 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy, w myśl którego: *Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Program ten przyjmuje: [...] odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków* (art. 87 ust. 3). Następnie programy są publikowane w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 87 ust. 4), zaś: *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy* (art. 87 ust. 5).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024, zgodnie z zapisami art. 87 ust. 2 ustawy ma na celu:

- 1) [uchylony];
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawą systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*³ W myśl jej zapisów: *Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju* (art. 5), *(...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju* (art. 6 ust. 1), a także *zapewnia wolność korzystania z dóbr kultury* (art. 73).

Szczegółowo problematyka ochrony zabytków w Polsce została uregulowana w przywołanej wcześniej *ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Rozróżniono w niej i zdefiniowano pojęcia „ochrony zabytków” i „opieki nad zabytkami”. Do ochrony odnoszą się wszelkie czynności władcze podejmowane w tym zakresie przez organy administracji

³ Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

publicznej, natomiast zadania należące do właścicieli i posiadaczy zabytków, polegające na ich utrzymaniu we właściwym stanie technicznym to – opieka nad zabytkami.

W ustawie zdefiniowano pojęcie zabytku jako nieruchomości lub rzeczy ruchomej, ich części lub zespołu, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1).

Zadania przynależne administracji publicznej w zakresie realizacji polityki publicznej, jaką jest ochrona zabytków, zostały zdefiniowane przede wszystkim w art. 4 przywołanej ustawy. Należą do nich, w szczególności:

- 1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Zadania i kompetencje administracji samorządowej w sferze ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały umieszczone w przepisach określających m.in. formy i sposób ochrony zabytków, zagospodarowanie zabytków, prowadzenie badań, prac i robót oraz podejmowanie innych działań przy zabytkach, funkcjonowanie nadzoru konserwatorskiego, zasad finansowania opieki nad zabytkami, opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, organizację organów ochrony zabytków oraz zasady powoływania i funkcjonowania społecznych opiekunów zabytków.

Istotną zmianą wprowadzoną do ww. ustawy w 2017 r.⁴ jest – postulowane od lat przez samorządy – umożliwienie finansowania prac konserwatorskich i robót budowlanych przez jednostki samorządu terytorialnego nie tylko przy zabytkach wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków, ale także ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami uzupełniają akty wykonawcze – rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dotyczące poszczególnych zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami. Do najważniejszych – istotnych także dla działań realizowanych przez administrację jednostek samorządu terytorialnego – należy zaliczyć:

- *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem⁵;*

⁴ Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw – Dz.U. z 2017 r., poz. 1595.

⁵ Tekst jednolity – Dz.U. z 2021 r., poz. 56.

- *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków*⁶;
- *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków*⁷;
- *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych*⁸.

Jednostkom samorządu terytorialnego przypisany jest szereg zadań z zakresu polityki publicznej, jaką jest ochrona dziedzictwa kulturowego, sformułowanych w innych aktach prawnych rangi ustawowej:

- w *ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*⁹, w art. 7 ust. 1 pkt 9 jako jedno z zadań własnych gminy uznano: *zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*;
- istotne kompetencje samorządu gminnego sformułowane zostały także w *ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*¹⁰. Określono w niej zasady kształtowania polityki przestrzennej, zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Zgodnie z zapisami tej ustawy, w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym muszą być uwzględniane wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- dzięki wprowadzonym przez *ustawę z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu*¹¹ zmianom w treści przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Rada Gminy uzyskała kompetencje ustalenia w formie uchwały zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane;
- w *ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane*¹² zawarta została zasada, że nie narusza ona przepisów m.in. *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Deklaracja ta znajduje potwierdzenie m.in. w treści art. 39 – w przypadku prowadzenia

⁶ Tekst jednolity – Dz.U. z 2021 r., poz. 81.

⁷ Dz.U. z 2017 r., poz. 1674, Dz.U. z 2021 r., poz. 731.

⁸ Dz.U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153.

⁹ Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r., poz. 713 z późn. zm.

¹⁰ Tekst jednolity – Dz.U. z 2021 r., poz. 741 z późn. zm.

¹¹ Dz.U. z 2015 r., poz. 774 z późn. zm.

¹² Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r., poz. 1333 z późn. zm.

robót budowlanych przy obiekcie wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, wymagane jest uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków;

- w ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji¹³ rewitalizację zdefiniowano jako (art. 2 ust. 1): [...] proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji. W art. 3 ust. 1 uznano, że Przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie właściwości gminy, stanowią jej zadania własne. Realizując to zadanie (art. 8 ust. 1): rada gminy wyznacza, w drodze uchwały, z własnej inicjatywy albo na wniosek wójta, burmistrza albo prezydenta miasta, obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji;
- w myśl przepisów ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska¹⁴ ochrona powierzchni ziemi polega na zapewnieniu jak najlepszej jej jakości, m.in. przez zachowanie wartości kulturowych, z uwzględnieniem zbioru dziedzictwa archeologicznego. Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej obejmuje również działania związane z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących również przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- zgodnie z przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹⁵ – art. 83a: Zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków;
- w ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych¹⁶ wprowadzono ograniczenia w stosunku do gospodarowania terenami chronionymi z przyczyn konserwatorskich. M.in. na podstawie art. 34: W stosunku do gruntów, na których znajdują się zabytki archeologiczne, wojewódzki konserwator zabytków może określić, w drodze decyzji, zakres i sposób eksploatacji takich gruntów.
- w przepisach ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami¹⁷ jako cel publiczny wymienia się opiekę nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki, co znajduje odzwierciedlenie w szeregu jej postanowień. Np. sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 13 ust. 4). W odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzją dotyczącą podziału nieruchomości wójt gminy

¹³ Tekst jednolity – Dz.U. z 2021 r., poz. 485.

¹⁴ Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r., poz. 1219 z późn. zm.

¹⁵ Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r., poz. 55 z późn. zm.

¹⁶ Tekst jednolity – Dz.U. z 2017 r., poz. 1161 z późn. zm.

¹⁷ Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r., poz. 1990 z późn. zm.

wydaje po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości (art. 96 ust. 1a);

- na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej¹⁸ jednostki samorządu terytorialnego mogą sprawować mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami (art. 1 ust. 1 i 4). M.in. na podstawie art. 9:

1. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym.
2. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.
3. Instytucje kultury, dla których organizatorami są jednostki samorządu terytorialnego, mogą otrzymywać dotacje celowe na zadania objęte mecenatem państwa, w tym dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji, z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Inną kompetencją – na podstawie art. 7a ust. 1 – jest uprawnienie jednostki samorządu terytorialnego do przyznawania nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury;

- zgodnie z przepisami ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie¹⁹ zadania w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego należą do sfery zadań publicznych, których realizację jednostka samorządu terytorialnego może powierzyć organizacjom pozarządowym i innym podmiotom wymienionym w tej ustawie.

Zasady ochrony zabytków zgromadzonych w muzeach, bibliotekach i archiwach, które także wchodzi w zakres działalności samorządu terytorialnego – zostały określone w następujących przepisach ustawowych:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach²⁰ określa muzeum jako jednostkę organizacyjną nienastawioną na osiąganie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów. Muzeum realizuje swoje cele w szczególności poprzez gromadzenie zabytków w statutowo określonym zakresie, katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych zbiorów, zabezpieczanie i konserwację zbiorów oraz zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody, także promowanie i upowszechnianie i edukację w zakresie kultury, sztuki i zabytków dzięki wystawom

¹⁸ Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r., poz. 194.

¹⁹ Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r., poz. 1057.

²⁰ Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r., poz. 902.

stałym i czasowym, działalności edukacyjnej, organizowaniu badań czy też działalności wydawniczej;

- w ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach²¹ uznano, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Organizują one i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej;
- ochronę materiałów archiwalnych regulują z kolei przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach²². Zgodnie z przepisami tej ustawy – art. 1 – *materiałami archiwalnymi wchodzącymi do narodowego zasobu archiwalnego są wszelkiego rodzaju akta i dokumenty, korespondencja, dokumentacja finansowa, techniczna i statystyczna, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe, dokumenty elektroniczne oraz inna dokumentacja, bez względu na sposób jej wytworzenia, mająca znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej o działalności Państwa Polskiego, jego poszczególnych organów i innych państwowych jednostek organizacyjnych oraz o jego stosunkach z innymi państwami, o rozwoju życia społecznego i gospodarczego, o działalności organizacji o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym, zawodowym i wyznaniowym, o organizacji i rozwoju nauki, kultury i sztuki, a także o działalności jednostek samorządu terytorialnego i innych samorządowych jednostek organizacyjnych – powstała w przeszłości i powstająca współcześnie.*

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa

w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022

Ochrona dziedzictwa kulturowego, zgodnie z art. 5 i art. 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, należy do jednego z podstawowych obowiązków państwa. Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń. Pomimo, iż najczęściej utożsamiane jest ono z architekturą i sztuką, to jego elementy stanowią także formy gospodarowania (np. sposoby uprawy roli) i wiele innych przejawów życia i rozwoju społeczności. Zabytki są integralną częścią narodowego dziedzictwa kulturowego i są dobrem wspólnym, o które troskę każdemu obywatelowi polskiemu nakazuje art. 82 Konstytucji RP.

Zgodnie z *ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: W celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 84). Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest uchwalany przez Radę*

²¹ Tekst jednolity – Dz.U. z 2019 r., poz. 1479.

²² Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r., poz. 164 z późn. zm.

Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (art. 86), na okres 4 lat (art. 85 ust. 2). W krajowym programie ochrony zabytków i opiece nad zabytkami określa się, w szczególności, cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji (art. 85 ust. 1).

W chwili opracowywania *Gminnego Programu opieki nad zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024* obowiązywał, przyjęty przez Radę Ministrów *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022*²³.

Za główny cel *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022* uznano: *Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami*, który będzie realizowany przez trzy cele szczegółowe wraz z przypisanymi im kierunkami działań:

1. *Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego*
 - *Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;*
 - *Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.*
2. *Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami*
 - *Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;*
 - *Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.*
3. *Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.*
 - *Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości;*
 - *Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.*

W sposób bezpośredni jednostkom samorządu terytorialnego dedykowany jest kierunek działania – ***Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym*** w Celu szczegółowym 1. W jego ramach zaplanowano cztery szczegółowe zadania:

1. ***Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnościami.***
2. *Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.*
3. ***Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.***

Realizowane będą projekty szkoleniowe dla przedstawicieli JST realizujących lub planujących rewitalizację zasobu dziedzictwa kulturowego, wsparcie dla JST w procesie identyfikacji dziedzictwa, szacowania jego wartości i wskazania właściwych sposobów jego ochrony i zagospodarowania w procesach rewitalizacyjnych oraz prowadzenie cyklicznego konkursu „Twój dom – dialog z tradycją”, ukierunkowanego na wspieranie procesów rozwoju i poprawy krajobrazu kulturowego. Właściwym celem konkursu

²³ *Uchwała Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022”* – M.P. z 2019 r., poz. 808.

ma być identyfikacja i popularyzacja nowych wzorców zabudowy jednorodzinnej będących kontynuacją i nawiązaniem do form tradycyjnego budownictwa.

4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

Planowane jest przygotowanie założeń, a następnie organizacja cyklicznego konkursu skierowanego do samorządów gminnych. Konkurs ma na celu promowanie i upowszechnianie najlepszych wzorców, przede wszystkim w zakresie opracowywania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami, uznawanych jako dokumenty strategiczne JST w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego.

4.1.2. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta Uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z 14 lutego 2017 r.²⁴

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR. Wdrażanie tych projektów oraz stopień realizacji celów rozwojowych, określony wskaźnikami, będzie przedmiotem rozbudowanego systemu monitoringu i ewaluacji. Pozwoli to na zarządzanie realnymi procesami w gospodarce – i, w miarę potrzeb, aktualizowanie zarówno listy, jak i zakresu projektów²⁵.

W części IV dokumentu – *Kierunki interwencji* w pkt. 4. *Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej* uznano, że: *Inwestycje w kulturę wpływają nie tylko na ekonomiczny rozwój i wzrost konkurencyjności, ale także na wzmocnienie kapitału społecznego. Inwestowanie w ochronę dziedzictwa, rozwój i modernizację infrastruktury kultury oraz edukację kulturalną – kształcenie odbiorcy i jego kulturowych kompetencji przyczynia się do rozwijania kultury i innowacyjności.*

Dzięki tym kompetencjom i uczestnictwu w kulturze społeczeństwo buduje z jednej strony tożsamość, szacunek do tradycji, poczucie przynależności do wspólnoty i jej historii, z drugiej zaś kreatywność, innowacyjność, otwartość i tolerancję²⁶.

W ramach działań do roku 2020 zaplanowano m.in.:

- *Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu – wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie²⁷.*

²⁴ M.P. z 2017 r., poz. 260.

²⁵ *Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju...*, s. 6.

²⁶ *Ibidem*, s. 216.

²⁷ *Ibidem*.

Wśród działań zaplanowanych do realizacji do 2030 r. znalazły się m.in.:

- **Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe** (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- *Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury*²⁸.

4.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, Kreatywność) 2030

Nowa *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030* została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 27 października 2020 r.²⁹ Ważną rolę przypisano w niej problematyce ochrony dziedzictwa kulturowego – za drugi cel szczegółowy uznano bowiem: *Wzmocnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich*, zaś jednym z kierunków działań w tym celu ma być: *Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury*³⁰.

Za jedno z kluczowych zadań państwa uznano w *SRKS 2030* dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. W tym celu ma być realizowany projekt strategiczny pn. *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022*, przyjęty 13 sierpnia 2019 r. przez Radę Ministrów. Innymi istotnymi programami, które mają wspierać realizację celów *SRKS*, a jednocześnie są ważne z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego będą m.in.:

- Projekt strategiczny *Rozwój turystyki kulturowej*, dotyczący działań przy obiektach znajdujących się na trasie Europejskich Szlaków Kulturowych ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i obszarów będących jednocześnie pomnikami historii, obejmujący:
 - ✓ *Dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach znajdujących się w najgorszym stanie zachowania.*

W przypadku szlaków kulturowych inwestycje obejmujące kilka lub kilkanaście zabytków znacząco wpłyną na waloryzację krajobrazu kulturowego, eksponując jego unikalne cechy. Elementem przedsięwzięć z tego obszaru będą również prace remontowe i porządkujące najbliższe otoczenie zabytków, co stanowi istotę planowanego programu wsparcia dla szlaków kulturowych.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030”, M.P. z 2020 r., poz. 1060.

³⁰ *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030*, s. 74–78.

- ✓ *Dofinansowanie projektów wspierających proces upowszechniania i udostępniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami.*

Celem tego rodzaju przedsięwzięć będzie zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnych w opiekę nad zabytkami i równoległe – wzmocnienie poczucia tożsamości oraz więzi lokalnych składających się na kapitał społeczny.

Wsparcie [w projekcie *Rozwój turystyki kulturowej*] obejmie podmioty zarządzające szlakami kulturowymi i Pomnikami Historii, które podejmą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi oraz samorządami. Rezultatem projektu będzie poprawa stanu wybranych zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych, a także obiektów uznanych za Pomniki Historii. Projekt przyczyni się do aktywizacji społeczności lokalnych w obszarze zdolności do efektywnej współpracy. Skutkiem projektu powinno być także zwiększenie ruchu turystycznego w obszarach poddanych interwencji. Można założyć, że dzięki realizacji tej inicjatywy ruch turystyczny zwiększy się w województwach małopolskim, śląskim, podkarpackim, świętokrzyskim, kujawsko-pomorskim, lubuskim oraz warmińsko-mazurskim. Projekt zakłada formułę konkursową, w związku z czym nie jest możliwe precyzyjne określenie OSI. Wsparcia wymagają również inne zabytki, także te o lokalnym charakterze, ważne dla społeczności lokalnych.

- Kontynuacja projektu *Krajobraz mojego miasta*, którego celem jest zwrócenie uwagi władz samorządowych, firm i instytucji oraz społeczeństwa na problem chaosu reklamowego i konieczność zrównoważonego planowania przestrzeni miejskiej; w ramach projektu ma zostać zwiększony nacisk na działania edukacyjne oraz promocyjne w zakresie kształtowania i ochrony estetyki przestrzeni publicznych³¹.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 2030 – projekt

W związku z upływem w 2020 roku obowiązywania *Strategii rozwoju województwa opolskiego do 2020 roku*³², Zarząd Województwa Opolskiego podjął uchwałę w sprawie przystąpienia do opracowania nowej strategii³³. Na podstawie dotychczas przeprowadzonych prac koncepcyjnych opracowany został projekt *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego. Opolskie 2030* i przekazany do konsultacji społecznych³⁴.

Przyjęta w projekcie *Strategii Opolskie 2030* struktura celów składa się z dwóch poziomów celów (cele strategiczne oraz cele operacyjne) oraz kierunków działań. Bezpośredni wpływ na

³¹ *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030*, s. 75–76.

³² Uchwała Nr XXV/325/2012 z dnia 28 grudnia 2012 w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

³³ Uchwała Nr 792/2019 Zarządu Województwa Opolskiego z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii rozwoju województwa opolskiego do 2030 roku – <https://bip.opolskie.pl/wp-content/uploads/2020/11/2.-Uchwa%C5%82a-nr-792-2019-z-20-maja-2019-w-sprawie-przyst%C4%85pienia-do-opracowania.pdf>

³⁴ Za: <https://www.opolskie.pl/2021/03/strategia-opolskie-2030/> oraz <https://www.opolskie.pl/wp-content/uploads/2021/03/1-projekt-Strategii-Opolskie-2030-do-konsultacji-spoecznych.pdf>

realizację wizji rozwoju mają trzy cele strategiczne, które będą realizowane przez łącznie jedenaście celów operacyjnych. Cele strategiczne i cele operacyjne:

- przyczyniają się do realizacji wizji;
- są powiązane z wyzwaniami strategicznymi i elementami analizy SWOT;
- mają charakter horyzontalny – adresowane są do całej społeczności regionu;
- są terytorializowane – poprzez model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa i oczekiwania wobec obszarów strategicznej interwencji zaprezentowane w części „terytorialny wymiar strategii”;
- spełniają kryterium SMART, zatem są: specyficzne, mierzalne, osiągalne, istotne i określone w czasie³⁵.

Cel strategiczny – Człowiek i relacje MIESZKAŃCY GOTOWI NA WYZWANIA I TWORZĄCY OTWARTĄ WSPÓLNOTĘ	
Cele operacyjne	Kierunki działań
Bezpieczny region	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa bezpieczeństwa • rozwój edukacji na rzecz bezpieczeństwa • współpraca instytucjonalna
Trwałe więzi społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • integracja i aktywizacja społeczna • wsparcie rozwiązań prorodzinnych • profesjonalizacja organizacji społecznych • budowa systemu wsparcia rewitalizacji – kompleksowe i silnie uspołecznione działania przywracające do życia obszary deficytowe i zdegradowane społecznie, wspieranie powstawania przestrzeni publicznych integrujących różne grupy społeczne, wzmacnianie zdolności gmin do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych, monitorowanie rewitalizacji, upowszechnienie działań rewitalizacyjnych • rozwój społeczeństwa wielokulturowego – wsparcie działań służących otwartości i tolerancji, rozwojowi wielokulturowości, integracji międzykulturowej i tożsamości regionalnej; promocja i wsparcie działań służących podtrzymaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej i językowej mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkujących region, promocja gwary śląskiej, rozwój edukacji kulturowej, wsparcie i integracja cudzoziemców i reemigrantów
Wykwalifikowani mieszkańcy	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost jakości kształcenia • wzmacnianie instytucji • aktywizacja zawodowa • współpraca na rzecz rozwoju kwalifikacji i kompetencji
Rozwinięte i dostępne usługi	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój opieki zdrowotnej • rozwój usług społecznych

³⁵ Strategia Opolskie 2030 – projekt, s. 33.

	<ul style="list-style-type: none"> • rozszerzanie oferty spędzania wolnego czasu • rozwój e-usług
Cel strategiczny – Środowisko i rozwój ŚRODOWISKO ODPORNE NA ZMIANY KLIMATYCZNE I SPRZYJAJĄCE ROZWOJOWI	
Przyjazne środowisko i racjonalna gospodarka zasobami	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój świadomości ekologicznej i praktycznych zastosowań • ochrona zasobów wodnych • nowoczesna gospodarka odpadami • zarządzanie zasobami gleb i kopalin • zapobieganie skutkom zjawisk klimatycznych
Wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe	<ul style="list-style-type: none"> • ochrona bioróżnorodności • dbałość o zachowanie dziedzictwa kulturowego – działania na rzecz zachowania i przystosowania zabytków do nowych funkcji użytkowych, w szczególności służących kulturze, turystyce, edukacji; sporządzenie wojewódzkiego katalogu dóbr kultury współczesnej, wymagających ochrony; digitalizacja zasobów; wsparcie dla stanowienia parków kulturowych; • wzmocnienie systemu ochrony przyrody • ochrona krajobrazów – opracowanie i sukcesywne wdrażanie audytu krajobrazowego dla województwa opolskiego, w tym wytycznych i rekomendacji dla ochrony i kształtowania obszarów szczególnie cennych dla mieszkańców
Opolskie zeroemisyjne	<ul style="list-style-type: none"> • obniżenie emisyjności gospodarki • rozwój zielonych technologii • poprawa efektywności energetycznej gospodarki
Cel strategiczny – Silna gospodarka GOSPODARKA INTELIGENTNA WZMACNIAJĄCA KONKURENCYJNOŚĆ REGIONU	
Ceniona marka regionu	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój tożsamości regionalnej – popularyzacja wiedzy o regionie i jego mieszkańcach pochodzących z różnych kręgów kulturowych, m.in.: niemieckiego, śląskiego, kresowego, czeskiego i romskiego; promowanie dziedzictwa niematerialnego regionu w tym: tradycji wyróżniających region, kulinariów, etosu pracowitości i solidności; upamiętnianie ważnych wydarzeń z historii regionu • wzmocnianie wizerunku Zielonego Opolskiego • rozwój silnych produktów turystycznych – wsparcie działań służących tworzeniu nowych oraz wzmocnieniu już istniejących produktów turystycznych; wspieranie działań integrujących produkty turystyczne adresowane do konkretnych grup docelowych • wykorzystanie nowoczesnych narzędzi marketingowych
Region dostępny komunikacyjnie	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój infrastruktury komunikacyjnej • rozbudowa infrastruktury teleinformatycznej • rozwój transportu zintegrowanego
Gospodarka otwarta na współpracę	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój przedsiębiorczości • współpraca gospodarcza

	<ul style="list-style-type: none"> • badania na rzecz gospodarki
Silne branże	<ul style="list-style-type: none"> • wzmocnienie konkurencyjności i innowacyjności firm • wspieranie powstawania miejsc pracy • rozwój wiodących branż gospodarki regionalnej • poprawa klimatu inwestycyjnego

4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego

Obecnie obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego [PZPWO] został przyjęty 24 kwietnia 2019 r.³⁶. Dokument zawiera szereg zapisów, które bezpośrednio lub pośrednio mogą mieć zastosowanie w realizacji zadań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego (w tym zabytków), czyli prowadzeniu polityki publicznej w tym zakresie przez władze Miasta Kędzierzyn-Koźle.

W rozdziale 9.5. PZPWO sformułowana została *Polityka opieki i ochrony nad zasobami dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej*. Celem tej polityki jest ochrona dziedzictwa kulturowego poprzez odpowiednie i świadome kształtowanie zrównoważonego rozwoju, ładu przestrzennego i tożsamości kulturowej w województwie. Działania polityki opieki i ochrony nad zasobami dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej powinny być ukierunkowane na:

- 1) zachowanie ciągłości dziedzictwa regionalnego;
- 2) umiejętne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego;
- 3) kształtowanie tożsamości regionalnej i budowanie klimatu społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

Realizacja polityki wymaga umiejętnego planowania przestrzeni i łączenia różnych funkcji zagospodarowania oraz prowadzenia odpowiedniej polityki uświadamiającej społeczeństwo o potrzebie zachowania materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu. Polityka opieki i ochrony nad zasobami dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej jest skierowana do:

- 1) obszarów o cennych walorach krajobrazu i dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej,
- 2) miast i miejscowości z cennymi układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zabytkami,
- 3) pozostałych obszarów województwa.

L.p.	Zasada	Opis działań zgodnych z zasadą
1	Poszanowania dla wartości zasobu kulturowego struktur zurbanizowanych.	Stanowienie stref ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

³⁶ Uchwała Nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 24 kwietnia 2019 roku w sprawie uchwalenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego – Dz.Urz. Woj. Opolskiego z 2019 r., poz. 1798.

		<p>Tworzenie parków kulturowych, rezerwatów kulturowych i innych form ochrony prawnej układów przestrzennych miast i wsi, a także innych założeń przestrzennych.</p> <p>Zachowanie kulturowych i przyrodniczych elementów przestrzeni w istotny sposób wpływających na kształt krajobrazu kulturowego i eksponowanie wartościowych obiektów w strukturze przestrzennej, także w panoramach miejscowości.</p> <p>Rewaloryzacja historycznych układów przestrzennych miast i wsi, a także innych założeń przestrzennych (w tym zieleni komponowanej).</p> <p>Restauracja zespołów zabudowy rezydencjonalnej, dworskiej, folwarcznej, itp.</p> <p>Zachowanie i konserwacja zieleni komponowanej.</p> <p>Objęcie ochroną ciągów alejowych wzdłuż dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych.</p> <p>Objęcie ochroną i odtworzenie historycznych przestrzeni publicznych o potencjale kulturowym.</p> <p>Utrzymanie obiektów małej architektury, współtworzących walory krajobrazu kulturowego.</p> <p>Zachowanie i objęcie ochroną elementów ekspozycji krajobrazów kulturowych (elementy ekspozycji biernej i czynnej).</p> <p>Utrzymanie obiektów i zespołów zabytkowych zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi, dbałość o stan techniczny, estetykę oraz ich otoczenie.</p> <p>Zachowanie i objęcie ochroną historycznych obiektów budownictwa drewnianego, w tym sakralnego.</p> <p>Zachowanie i objęcie ochroną zabytków architektury cmentarnej, w tym pozostałości cmentarzy mniejszości etnicznych i wyznaniowych.</p> <p>Zachowanie i objęcie ochroną zabytków techniki oraz zabytkowych obiektów i założeń przemysłowych, w tym zabytkowych dworców kolejowych.</p> <p>Zachowanie i objęcie ochroną dziedzictwa archeologicznego, poprzez ochronę stanowisk archeologicznych, zagospodarowanie i eksponowanie stanowisk o indywidualnej, czytelnej formie krajobrazowej, w celach kulturowych, edukacyjnych i turystycznych (także tworzenie parków kulturowych dziedzictwa archeologicznego).</p> <p>Utrzymanie wytyczonych i funkcjonujących szlaków kulturowych, tworzenie nowych szlaków kulturowych pieszych, rowerowych, samochodowych i wodnych, w tym szlaków międzyregionalnych i transgranicznych, w oparciu o zasoby kulturowe regionu.</p> <p>Objęcie ochroną i eksponowanie miejsc pamięci narodowej, w tym miejsc wydarzeń i walk historycznych.</p> <p>Wskazanie dóbr kultury współczesnej i objęcie ich ochroną (przy wskazaniu jej zasad).</p>
2	Podporządkowania działań inwestycyjnych w historycznych terenach zurbanizowanych i ich otoczeniu ochronie wartości zasobu i jego ekspozycji.	<p>Utrzymanie regionalnej i historycznej skali struktury jednostek osadniczych.</p> <p>Kształtowanie uzupełniającej zabudowy w dostosowaniu do założeń historycznych.</p> <p>Skupianie zabudowy w ramach istniejącej struktury jednostek osadniczych, przy kontynuowaniu historycznego układu i charakteru.</p> <p>Ograniczenie napowietrznych linii energetycznych i urządzeń infrastruktury w otoczeniu obiektów i zespołów zabytkowych na rzecz sieci i urządzeń podziemnych.</p>
3	Harmonizowania zabudowy i zagospodarowania w otoczeniu	Przeznaczanie pod zabudowę nowych terenów w kontynuacji historycznych siedlisk.

	<p>obiektów zachowanego dziedzictwa kulturowego z cechami architektoniczno-urbanistycznymi tych obiektów.</p>	<p>Stosowanie form zabudowy nawiązujących do tradycyjnego budownictwa.</p> <p>Opracowanie katalogu z założeniami i projektami zawierającymi wzorce charakterystycznej architektury regionalnej z uwzględnieniem specyfiki subregionalnej (w tym wyznaczenie regionów architektonicznych, jako obszarów utrzymania różnorodności kulturowej).</p>
4	<p>Porządkowania zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych (eliminowanie obiektów niezgodnych z charakterem obszaru zabytkowego).</p>	<p>Sformułowanie wytycznych konserwatorskich dla zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych.</p> <p>Uporządkowanie ruchu samochodowego, uwzględniające potrzeby ograniczenia uciążliwości komunikacji i likwidowania kolizji przestrzennych.</p>
5	<p>Zwiększania dostępności do zabytków dla mieszkańców, turystów i inwestorów.</p>	<p>Podejmowanie działań służących rewitalizacji historycznych układów przestrzennych miast i wsi, a także innych założeń przestrzennych, z uwzględnieniem wymogów konserwatorskich, lokalnego charakteru i specyfiki zabudowy.</p> <p>Nadawanie nieużytkowanym obiektom zabytkowym nowych funkcji i dostosowanie ich do współczesnych potrzeb (w tym do celów turystycznych), w sposób nieumniejszający ich wartości zabytkowej, kulturowej i historycznej.</p> <p>Realizowanie inwestycji służących zachowaniu, ochronie i propagowaniu dziedzictwa kulturowego, obiektów o charakterze wystawienniczym, muzealnym, skansenów.</p>
6	<p>Podnoszenia świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej.</p>	<p>Wspieranie społeczeństwa obywatelskiego i budowę społeczności lokalnych, w zakresie ponoszenia odpowiedzialności za otaczającą przestrzeń, będącą wspólnym dobrem, między innymi poprzez zwiększenie udziału społeczeństwa w tworzeniu dokumentów planistycznych, przez organizację debat, warsztatów czy spotkań.</p> <p>Opracowanie regionalnego katalogu dóbr kultury współczesnej.</p> <p>Objęcie ochroną dóbr kultury współczesnej o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym, a także innych obiektów spełniających kryteria dóbr kultury współczesnej.</p> <p>Wpisanie najcenniejszych dóbr kultury współczesnej do rejestru zabytków, w celu objęcia ich ochroną konserwatorską.</p>

W ramach polityki opieki i ochrony nad zasobami dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej PZPWO ustala kierunki działań w zagospodarowaniu przestrzennym, w tym:

9.5.1. Zachowanie ciągłości dziedzictwa regionalnego, poprzez:

- ochronę i przywracanie wartości dziedzictwa materialnego o wyrazistej tożsamości, w tym rewitalizację i rewaloryzację zdegradowanych obiektów i obszarów historycznych;
- eksponowanie w strukturze przestrzennej najcenniejszych zasobów dziedzictwa regionu (zwłaszcza obszarów uznanych za pomniki historii);
- podniesienie rangi obiektów o wysokich walorach historycznych, architektonicznych i kulturowych;
- ochronę i kształtowanie struktur przestrzennych historycznych miast i wsi poprzez ochronę panoram i eksponowanie w sylwetach miejscowości dominant architektonicznych;

- kształtowanie przestrzeni publicznych w nawiązaniu do tradycji miejsca;
- kształtowanie i ochronę krajobrazów kulturowych zachowujących tożsamość i walory tradycyjnego krajobrazu wiejskiego;
- ochronę dziedzictwa archeologicznego;
- zachowanie różnorodności kulturowej regionu: pielęgnowanie tradycji i tożsamości regionalnej w powiązaniu z zasobami dziedzictwa materialnego;
- popularyzację i zwiększanie dostępności do zasobów dziedzictwa, w tym wprowadzanie nowych form zwiedzania zabytków, wykorzystanie nowych technologii.

9.5.2. Umiejętne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego, poprzez:

- wykorzystanie sieci miast historycznych oraz atrakcji krajobrazowo-architektonicznych dla wyznaczania szlaków turystyki kulturowej;
- adaptację obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji;
- kreowanie produktów turystyki kulturowej w oparciu o tradycje historyczne;
- zagospodarowanie i udostępnianie stanowisk archeologicznych posiadających czytelną formę krajobrazową w celach dydaktycznych, naukowych i turystycznych;
- tworzenie płaszczyzn współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej w zakresie zachowania i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki kulturowej.

9.5.3. Kształtowanie tożsamości regionalnej i budowanie klimatu społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego, poprzez:

- kreowanie ośrodków budowania tożsamości kulturowej regionu (obszary, miasta i wsie historyczne i zabytkowe);
- stymulowanie partycypacji społecznej w podejmowaniu działań dotyczących zarządzania dziedzictwem kulturowym i służących ochronie obiektów zabytkowych;
- propagowanie korzyści płynących z zachowania dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz typowych dla regionu form budownictwa tradycyjnego;
- promowanie najlepszych przykładów działań związanych z zachowaniem dziedzictwa kulturowego;
- wspieranie podmiotów działających w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego regionu.

4.2.3. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020–2023

W czasie opracowywania niniejszego dokumentu, Województwo Opolskie dysponowało aktualnym programem opieki nad zabytkami na lata 2020–2023³⁷.

³⁷ Uchwała Nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 r. w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020–2023 – Dz.Urz. Województwa Opolskiego z 2020 r., poz. 2185.

Przyjętym w programie mottem jest także adekwatne dla Opolszczyzny sformułowanie: **Wiele kultur, jedno dziedzictwo**. Misję programu sformułowano więc następująco: **Poznanie, akceptacja i odpowiedzialność za dziedzictwo kulturowe, które prowadzi do skutecznej ochrony i opieki nad zabytkami regionu oraz wyznacza kierunki rozwoju Opolszczyzny**.

Realizacji misji programu mają służyć dwa cele strategiczne oraz przypisane im priorytety, w obrębie których rozwinięte zostały przykładowe zadania do realizacji. Tak skonstruowane „drzewo” celów zostało przedstawione w poniższym zestawieniu [pogrubieniem oznaczono te spośród działań, które powinny znaleźć się w sferze aktywności władz Miasta Kędzierzyn-Koźle]:

CEL STRATEGICZNY I – SKUTECZNA OCHRONA I OPIEKA NAD REGIONALNYM DZIEDZICTWEM KULTUROWYM	
Priorytet 1. Utrzymanie i poprawa stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego.	
Kierunki	Przykładowe działania
1. Zachowanie obiektów i zespołów zabytkowych i ich otoczenia w dobrym stanie technicznym i estetycznym	<p>Aktualizacja stanu zachowania oraz potrzeb konserwatorskich obiektów zabytkowych w regionie w poszczególnych kategoriach zabytków, w tym uzupełnienie wiedzy o zasobach zabytków techniki.</p> <p>Wprowadzenie jako powszechnej zasady finansowania prac konserwatorskich (system dotacji) w obiektach zabytkowych przez poszczególne samorzady</p> <p>Upowszechnianie metod postępowania konserwatorskiego przy zabytkach – system poradników, szkoleń wraz ze wspieraniem właścicieli inwestujących w zabytki m.in. poprzez system doradztwa, ulg podatkowych, wsparcie przy realizacji wymogów formalnych.</p>
2. Systemowe działania na rzecz zabytków stanowiący wyróżnik regionu oraz obiektów zagrożonych	<p>Wsparcie remontów i adaptacji zespołów dworskich i pałacowych.</p> <p>Działania na rzecz architektury drewnianej (remonty, konserwacja, zabezpieczenia i inne).</p> <p>Inwentaryzacja i ochrona zabytków techniki oraz zabytkowych obiektów i urządzeń przemysłowych w tym zespołów dworców kolejowych, infrastruktury kolejowej, obiektów związanych z żegluga odrzańską, zabytków związanych z historią lotnictwa, zabytków związanych z górnictwem surowców skalnych (cement, kamień) oraz zabytków obronnych, szczególnie fortyfikacji.</p> <p>Wspieranie zachowania budownictwa wiejskiego – zagród w tym budynków gospodarczych, folwarków.</p>
3. Działania na rzecz utrzymania tradycyjnej zabudowy oraz stosowania tradycyjnych materiałów i form architektonicznych	<p>Opracowanie katalogu z założeniami i projektami zawierającymi wzorce charakterystycznej architektury regionalnej z uwzględnieniem specyfiki subregionalnej (w tym wyznaczenie regionów architektonicznych, jako obszarów utrzymania różnorodności kulturowej).</p> <p>Promowanie działań przyczyniających się do utrzymania tradycyjnej zabudowy (w tym konkursy).</p> <p>Rewaloryzacja historycznych układów przestrzennych miast i wsi, a także innych założeń przestrzennych z uwzględnieniem zieleni komponowanej.</p>
Priorytet 2. Badanie, dokumentowanie i monitoring zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego	
1. Weryfikacja i uzupełnienia rejestru zabytków oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków	Opracowywanie kart ewidencyjnych i innej studialnej dokumentacji dla zabytków, uwzględniającej zieleni komponowaną.

	<p>Inwentaryzacja zasobów budownictwa modernistycznego, infrastruktury kolejowej, obiektów związanych z żeglugą odrzańską wraz z wytypowaniem obiektów i obszarów do wpisu do rejestru zabytków.</p> <p>Wpisanie do rejestru zabytkowych cmentarzy, w tym zagrożonych (mniejszości etnicznych i wyznaniowych np. kirkutów z dodatkową ochroną dla drzew pomnikowych), alei przydrożnych i parków oraz kamieniołomów o historycznym znaczeniu.</p> <p>Badania i dokumentowanie zagrożonych stanowisk archeologicznych wraz z eksponowaniem stanowisk o czytelnej formie terenowej.</p>
2. Zwiększanie roli środowisk naukowych w działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego	<p>Aktywizacja środowisk naukowych w celu poszerzenia opracowań studialnych i badawczych na rzecz dziedzictwa wraz z udostępnianiem wyników prac.</p> <p>Współpraca z uczelniami na rzecz podejmowania interdyscyplinarnych projektów badawczych poświęconych regionalnym zasobom dziedzictwa.</p>
3. Monitorowanie stanu zachowania zabytków ruchomych województwa opolskiego	<p>Weryfikacja i dokumentowanie zasobów zabytków ruchomych ze zwróceniem uwagi na obiekty małej architektury – inwentaryzacja przez gminy zabytków ruchomych w przestrzeni publicznej.</p> <p>Podejmowanie działań zabezpieczających przed zniszczeniem i kradzieżą zabytków ruchomych (w tym rejestracja zabytków na wypadek kradzieży).</p>
4. Opracowanie listy dóbr kultury współczesnej Opolszczyzny	<p>Inwentaryzacja zasobów i popularyzacja listy dóbr kultury współczesnej.</p> <p>Wskazanie wytycznych związanych z ochroną wartości i właściwym użytkowaniem dóbr kultury.</p> <p>Wpisanie najcenniejszych dóbr kultury współczesnej do rejestru zabytków.</p>
Priorytet 3. Ochrona krajobrazu regionu uwzględniającego wartości kulturowe i przyrodnicze	
1. Wdrażanie narzędzi dedykowanych ochronie krajobrazu kulturowego	<p>Przeprowadzenie audytu krajobrazowego – zidentyfikowanie i ochrona krajobrazów priorytetowych.</p> <p>Tworzenie parków kulturowych, rezerwatów kulturowych i innych form ochrony prawnej układów przestrzennych miast i wsi oraz innych założeń przestrzennych, także na terenach przemysłowych.</p> <p>Aktywizacja samorządów lokalnych w celu opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i innych dokumentów wpływających na ład przestrzenny (m.in. uchwały krajobrazowe).</p>
2. Realizacja świadomej ochrony krajobrazu kulturowego	<p>Realizacja zintegrowanych projektów rewitalizacji na terenach zabytkowych ze szczególnym uwzględnieniem aspektów społecznych i kulturowo-przyrodniczych oraz dziedzictwa przemysłowego regionu.</p> <p>Wspieranie instytucji i stowarzyszeń propagujących potrzebę ochrony krajobrazu kulturowego i wspieranie lokalnych organizacji w działaniach zmierzających do ochrony zagrożonych przestrzeni o wartościach kulturowych.</p> <p>Sformułowanie wytycznych konserwatorskich dla zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych oraz powstawanie studiów wartości zabytkowych obszarów.</p> <p>Objęcie ochroną elementów ekspozycji krajobrazów kulturowych oraz historycznych przestrzeni publicznych o potencjale zabytkowym.</p>
3. Integracja działań ochrony krajobrazu	<p>Opracowywanie dokumentów planistycznych i strategicznych uwzględniających integrację ochrony zabytków i ochrony przyrody.</p>

w obszarze dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	<p>Obejmowanie ochroną, w tym konserwatorską ciągów alejowych wzdłuż dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych oraz ich rewaloryzacja.</p> <p>W ramach wyznaczania regionów architektonicznych, jako obszarów utrzymania różnorodności kulturowej, uwzględnianie obszarów łączących wartości środowiska naturalnego z działalnością człowieka (m.in. kamieniołomy).</p> <p>Realizacja projektów rewitalizacyjnych i infrastrukturalnych uwzględniających integralność dziedzictwa kulturowego, przemysłowego i przyrodniczego.</p>
Priorytet 4. Profesjonalna i nowoczesna ochrona i zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego	
1. Zwiększanie aktywności samorządów w obszarze dziedzictwa kulturowego	<p>Opracowywanie brakujących i aktualizacja gminnych ewidencji zabytków.</p> <p>Opracowywanie i wdrażanie zapisów gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami.</p> <p>Wspieranie działań samorządów w obszarze dziedzictwa kulturowego: szkolenia dla pracowników, popularyzacja konkursów GKZ.</p>
2. Rozwój opieki instytucjonalnej nad dziedzictwem kulturowym	<p>Kontynuacja rozwoju muzeów SWO poprzez powiększanie kolekcji, przygotowywanie atrakcyjnej i nowatorskiej oferty programowej, modernizację powierzchni wystawienniczych i magazynowych i in.</p> <p>Tworzenie nowych i modernizacja muzeów lokalnych i izb tradycji z uwzględnieniem inicjatyw społecznych, oraz opracowanie bazy danych dotyczących ich działalności.</p> <p>Utworzenie Opolskiego Centrum Dziedzictwa Kulturowego w celu koordynacji i zarządzania procesami dotyczącymi dziedzictwa kulturowego regionu.</p> <p>Podjęcie działań zmierzających do poszerzenia możliwości działania Muzeum Wsi Opolskiej (np. powiększenie obszaru, file skansenu) w zakresie gromadzenia i ratowania obiektów budownictwa wiejskiego.</p>
3. Wdrażanie nowoczesnych narzędzi ochrony zabytków	<p>Tworzenie i rozbudowa infrastruktury służącej digitalizacji zasobów dziedzictwa jednostek kultury wraz z zapewnieniem dostępu do elektronicznych baz danych o zabytkach.</p> <p>Inwentaryzacja 3D zabytków - trójwymiarowa digitalizacja i wirtualizacja wybranych zabytków.</p> <p>„Cyfrowy portal” – rozwijanie multimedialnych form udostępniania dziedzictwa poprzez repozytoria cyfrowe, elektroniczne inwentarze zbiorów, wirtualne spacerunki po muzeach i zabytkach, technologie gier terenowych i in.</p> <p>Rozwój nieinwazyjnych metod badania stanowisk archeologicznych (skaningu, technik fotogrametrycznych, badań geofizycznych, wraz z tworzeniem cyfrowych baz danych).</p>
CEL STRATEGICZNY II – ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ŹRÓDŁO TOŻSAMOŚCI I WYZNACZANIA KIERUNKÓW ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO	
Priorytet 1. Zachowanie wielokulturowości regionu oraz tożsamości lokalnej i regionalnej.	
1. Wzmacnianie znaczenia dziedzictwa niematerialnego	<p>Wspieranie społeczności lokalnych w kultywowaniu i nauczaniu o obrzędach i obyczajach lokalnych wraz z ich systematycznym archiwizowaniem.</p> <p>Wdrażanie nowych form popularyzacji dziedzictwa niematerialnego (festiwal tradycji, szlak tradycji, centrum dziedzictwa, elektroniczna baza danych).</p> <p>Kontynuacja działań dotyczących zachowania materialnego i niematerialnego dziedzictwa mieszkańców Opolszczyzny jako różnych grup etnograficznych.</p>

	Kontynuowanie wpisów na Krajową Listę Produktów Tradycyjnych oraz na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, inspirowanie badań nad lokalnym dziedzictwem niematerialnym.
2. Wspieranie działalności twórców ludowych i rzemieślników	<p>Sprzysiężanie rozwojowi twórczości ludowej i promowanie dorobku artystycznego twórców ludowych.</p> <p>Zebranie danych dotyczących warsztatów rzemieślniczych oraz osób posiadających unikalne umiejętności zawodowe wraz z określeniem metod ich popularyzacji.</p> <p>Tworzenie warunków do realizacji projektów edukacyjnych, zachęcających młodych ludzi do nauki unikalnych zawodów i rzemiosła.</p> <p>Wspieranie twórczego wykorzystania sztuki ludowej we współczesnym wzornictwie i branży przemysłowej.</p>
3. Popularyzacja wielokulturowego dziedzictwa Śląska Opolskiego	<p>Wspieranie powstawania wydawnictw z zakresu dziedzictwa kulturowego dla różnych grup odbiorców, wspieranie prac nad opracowywaniem źródeł dotyczących dziedzictwa regionu, w tym prac badawczych.</p> <p>Wspieranie projektów upowszechniających wartości kulturowe regionu, historię grup etnicznych i mniejszości narodowych.</p> <p>Wykorzystywanie różnorodnych narzędzi do popularyzacji dziedzictwa: konkursów, debat, warsztatów, szkoleń, platformy cyfrowej i in.</p> <p>Kontynuacja i rozwój oferty w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa i Nocy Muzeów.</p>
Priorytet 2. Rozwijanie współpracy regionalnej i integracji w obszarze dziedzictwa kulturowego	
1. Rozwijanie współpracy regionalnej w obszarze dziedzictwa kulturowego	<p>Konsolidacja i współpraca obszarów, miejsc i instytucji w celu zwiększenia potencjału dziedzictwa kulturowego (sieciowanie).</p> <p>Wsparcie opiekunów Pomników Historii na rzecz spójnego zarządzania obiektami i obszarami wraz z opracowaniem strategii współpracy oraz integracja instytucji w celu przygotowania kolejnych wniosków o wpis na listę Pomników Historii.</p> <p>Wsparcie działalności programowej instytucji kultury w celu poszerzenia oferty kulturalnej i turystycznej.</p>
2. Integracja osób i środowisk związanych z ochroną i opieką nad zabytkami	<p>Umożliwienie wymiany wiedzy i doświadczeń właścicieli obiektów zabytkowych wraz ze wspieraniem wspólnych inicjatyw w obszarze ochrony zabytków.</p> <p>Opracowanie systemu kształcenia kadry opiekunów, instruktorów i działaczy zajmujących się dziedzictwem materialnym i niematerialnym.</p> <p>Inspirowanie do tworzenia partnerstw publiczno-prywatnych w projektach związanych z ochroną zabytków, ich użytkowaniem i zagospodarowaniem.</p>
Priorytet 3. Edukacja opolskiej społeczności na rzecz aktywnej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe	
1. Zwiększanie aktywności społecznej w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego	<p>Nagradzanie i promowanie dobrych praktyk mających na celu prawidłowe użytkowanie i remontowanie obiektów zabytkowych (w tym ustanowienie Nagrody Marszałka).</p> <p>Popularyzowanie i wspieranie działalności społecznej w obszarze dziedzictwa: społecznych opiekunów zabytków, wolontariuszy, stowarzyszeń zajmujących się ochroną zabytków.</p> <p>Wspieranie projektów obywatelskich podnoszących kompetencje kulturowe i odpowiedzialność za dziedzictwo (w tym budżet obywatelski, otwarte konkursy ofert).</p>

2. Opracowanie kompleksowej oferty edukacyjnej dotyczącej dziedzictwa kulturowego	<p>Opracowanie scenariuszy wraz pomocami naukowymi wspierającymi nauczanie o dziedzictwie regionalnym.</p> <p>Przygotowanie szkoleń dla nauczycieli i edukatorów, muzealników z zakresu nauczania o dziedzictwie kulturowym oraz wspieranie realizacji warsztatów edukacyjnych prowadzonych przez specjalistów w szkołach.</p> <p>Popularyzacja form interaktywnych w edukacji (questy, gry terenowe, geocaching itp.).</p> <p>Realizacja konkursu dla szkół zaangażowanych w edukację regionalną np. zdobycie tytułu „Szkoły/klasy przyjaznej dziedzictwu”.</p>
Priorytet 4. Świadome wykorzystywanie walorów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu	
1. Rozwój oferty spędzania czasu wolnego w oparciu o wartości krajobrazu kulturowego.	<p>Rozwój turystyki i propozycji spędzania czasu wolnego opartego na różnorodnych elementach dziedzictwa.</p> <p>Rozwój oferty usług na obszarach wiejskich o walorach krajobrazowych uwzględniających dziedzictwo materialne i niematerialne.</p> <p>Inicjowanie kampanii społecznych promujących korzyści wynikające z obowiązywania form ochrony (mpzp, rejestr, parki kulturowe), programów opieki nad zabytkami i ewidencji zabytków.</p>
2. Wspieranie inicjatyw związanych z tworzeniem lokalnych usług i produktów wykorzystujących zasoby materialne i niematerialne dziedzictwa	<p>Adaptacje i remonty obiektów zabytkowych w celu stworzenia oferty wypoczynku z uwzględnieniem różnych grup docelowych.</p> <p>Promocja lokalnych usług i produktów oraz wspieranie osób i jednostek działających na rzecz poszerzania oferty w tym obszarze.</p> <p>Ustanowienie w ramach regionu Szlaku Zabytków Techniki promującego szczególnie bogactwo dziedzictwa przemysłowego Województwa Opolskiego.</p>
3. Tworzenie miejsc pracy związanych z dziedzictwem kulturowym	<p>Realizacja projektów szkoleniowych przyczyniających się do profesjonalizacji osób zajmujących się sektorem kultury i sektorem turystyki.</p> <p>Tworzenie warunków do zwiększania zatrudnienia w sektorze turystyki kulturowej.</p> <p>Wspieranie osób podejmujących prowadzenie własnej działalności gospodarczej w obszarze dziedzictwa kulturowego.</p>

Jak wynika z powyższego zestawienia, spora grupa proponowanych działań w *Programie Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020–2023*, choć z założenia jest adresowana do wojewódzkich władz samorządowych, z powodzeniem wpisuje się w założenia niniejszego dokumentu i powinna być uwzględniana w działaniach samorządu Miasta Kędzierzyn-Koźle.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

5.1.1. Strategia Rozwoju Miasta Kędzierzyn-Koźle

Rada Miasta Kędzierzyn-Koźle w dniu 25 lutego 2021 r. przyjęła uchwałę określającą tryb i harmonogram opracowania projektu Strategii Rozwoju Miasta Kędzierzyn-Koźle do 2030 roku³⁸. Wcześniejszy dokument określał strategię rozwoju miasta Kędzierzyn-Koźle w okresie 2014–2020³⁹.

W „Części diagnostycznej” *Strategii* umieszczony został *Raport z badań ilościowych mieszkańców Gminy Kędzierzyn-Koźle*. Obrazował on Miasto Kędzierzyn-Koźle w opiniach jego mieszkańców.

Według Autorów *Strategii* *Konstrukcja narzędzia badawczego oparta była na kilku blokach pytań, obejmujących różne obszary tematyczne; respondenci proszeni byli w toku wywiadu o ocenę obecnej kondycji miasta, wskazanie najpilniejszych inwestycji oraz wyrażenie opinii na temat funkcjonowania usług komunalnych. Poruszono również aspekt funkcjonowania Urzędu Miasta w Kędzierzynie-Koźlu i postrzegania przez respondentów sposobu realizacji przez niego usług dla ludności wraz z ich oceną*⁴⁰.

Pierwsza część przeprowadzonego wywiadu obejmowała grupę pytań o **Jakość życia w mieście**, a druga część obejmowała pytania dotyczące **Niezbędnych zmian: rozwoju i inwestycji**.

Jedno z pytań – interesujących z punktu widzenia ochrony zabytków w Kędzierzynie-Koźlu – dotyczyło *Pożądanego kierunku rozwoju*. Pośród 17 zróżnicowanych propozycji, na pozycji 4 znalazło się wskazanie na konieczność *Poprawy estetyki miasta* (23,5%), zaś na 7 wskazanie na konieczność *Promowania zabytków i atrakcji historycznych* (18%)⁴¹.

W podsumowaniu analizy SWOT za najmocniejsze atuty rozwojowe miasta uznane zostały m.in.:

Walory krajoznawczo-przyrodnicze, takie jak: rzeka Odra i Kanał Gliwicki, pomniki pamięci, pomniki przyrody, pomniki przyrody nieożywionej, zabytki, muzea (Muzeum Towarzystwa Ziemi Kozielskiej, Izba Pamięci Lotników 15 USAAF).

Za unikalne, indywidualne walory uznano historię miasta oraz jego tradycje obronne, portowe, transportowe i przemysłowe. Zaś elementem niewykorzystanym – zdaniem Autorów *Studium* – jest potencjał turystyczny związany z zabytkami oraz walorami przyrodniczymi⁴².

Za główne wyzwania rozwojowe miasta uznano, m.in.:

³⁸ Uchwała Nr XXXII/340/21 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 25 lutego 2021 r. w sprawie określenia trybu i harmonogramu opracowania projektu *Strategii Rozwoju Miasta Kędzierzyn-Koźle do 2030 roku*.

³⁹ Uchwała Nr LX/677/14 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 1 października 2014 r. w sprawie uchwalenia *Strategii Rozwoju Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2014–2020*.

⁴⁰ *Strategia Rozwoju Miasta Kędzierzyn-Koźle...*, s. 101.

⁴¹ Ibidem, s. 112.

⁴² Ibidem, s. 132–133.

- Zwiększenie atrakcyjności miejsca zamieszkania, integracja miasta w wymiarze przestrzennym i społecznym – [...] *Atutem miasta jest przestrzeń, która w dużej mierze składa się z atrakcyjnych i cennych przyrodniczo obszarów leśnych oraz dolin rzecznych. Mogą być one elementem uzupełniającym funkcję rekreacyjno-wypoczynkową dla mieszkańców oraz turystów. Aby zwiększyć atrakcyjność tej przestrzeni konieczne jest podjęcie działań rewitalizacji przestrzeni miejskiej. Nagromadzenie zabytków oraz wysokie walory przyrodnicze umożliwiają rozwój funkcji turystycznej, w szczególności w powiązaniu z ofertą sąsiednich gmin, położonych w powiecie kędzierzyńsko-kozielskim i strzeleckim (Kędzierzyńsko-Kozielski Subregionalny Obszar Funkcjonalny)⁴³.*
- Współpraca z bliższym i dalszym otoczeniem – [...] *turystyka. Dla miasta Kędzierzyn-Koźle istotne jest spojrzenie na potencjał turystyczny z punktu widzenia zarówno bliższego otoczenia (np. gmina Leśnica, gmina Jemielnica, gmina Polska Cerekiew), jak też szerszych powiązań opartych o potencjał szlaku Odry i potencjał kulturowy (Twierdza Koźle – miasta twierdzowe). Rzeka Odra w strategii rozwoju miasta powinna odgrywać ważną rolę nie tylko z punktu widzenia powiązań turystycznych, ale przede wszystkim gospodarczych, w tym powiązań transportowych transgranicznych od strony CZR⁴⁴.*

Zgodnie z zasadą „drzewa celów” cele strategiczne mają być realizowane poprzez cele operacyjne, którym przypisano konkretne zadania [w zestawieniu wskazano zadania, których realizacja sprzyjać będzie procesom opieki nad zabytkami]:

CEL STRATEGICZNY. 1. Konkurencyjna i dynamicznie rozwijająca się gospodarka	
Cele operacyjne	Zadania
<p>1.4. Podniesienie atrakcyjności turystycznej, jako nowego kierunku rozwoju gospodarczego</p> <p>Obejmuje kształtowanie oferty turystycznej poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych i „marki turystycznej” miasta. Marka czyli sposób odbioru przez turystów w dużym stopniu zależy od jakości usług turystycznych, jakie świadczy miasto. Jakość tych usług zależy od jakości infrastruktury turystycznej. Modernizacja i rozbudowa tej infrastruktury powinna być ukierunkowana na tworzenie warunków do uprawiania turystyki w sposób bezpieczny i w wygodnej formie, z wykorzystaniem walorów przyrodniczych. Obejmuje wybór i tworzenie produktów turystycznych w oparciu o walory turystyczno-przyrodnicze. Ważna też jest wspólna promocja.</p>	<p>1. Budowa wspólnej oferty turystycznej (identyfikacja i tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych), np: Turystyka kulturowa - Twierdza Koźle, zabytki militarne, Turystyka rowerowa i piesza - ścieżki turystyczne, Turystyka wodna – stanica, mariny.</p> <p>2. Promocja i informacja turystyczna miasta.</p> <p>3. Modernizacja i rozwój szlaków turystycznych rowerowych, pieszych, samochodowych, wodnych oraz istniejącej bazy turystycznej (realizowana na podstawie koncepcji planistycznych w ramach obszaru Kędzierzyńsko-Kozielskiego Subregionalnego Obszaru Funkcjonalnego), w tym wytyczenie, oznakowanie szlaków turystycznych, budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej.</p>
CEL STRATEGICZNY 4. Atrakcyjne miejsce zamieszkania	
<p>4.2. Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej, kulturalnej, edukacyjnej i społecznej</p>	<p>1. Renowacja zabytków, rewitalizacja przestrzeni miejskiej i tworzenie miejsc atrakcyjnych dla mieszkańców i turystów, w tym utworzenie przestrzeni integrującej mieszkańców.</p>

⁴³ Ibidem, s. 134.

⁴⁴ Ibidem.

Obejmuje działania związane z modernizacją i rozwijaniem wysokiej jakości oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej (boiska sportowe, świetlice, place zabaw, etc.), edukacyjnej i społecznej oraz uporządkowanie przestrzeni.	3. Inwentaryzacja, modernizacja i uatrakcyjnienie parków miejskich, terenów zielonych oraz zasobów przyrodniczych miasta.
---	---

5.1.2. Program Rewitalizacji Miasta Kędzierzyn-Koźle (z perspektywą do roku 2030)

Program Rewitalizacji Miasta Kędzierzyn-Koźle został przyjęty na mocy Uchwały Rady Miasta z dnia 29 września 2016 r., a następnie zmieniony na mocy uchwał z dnia 30 maja 2018 r. i 25 lutego 2021 r.⁴⁵

W efekcie przeprowadzonej diagnozy za obszary rewitalizacji uznano następujące podobszary, wskazując w ich obrębie główne cele rewitalizacji wraz z kierunkami działań rewitalizacyjnych:

- **Podobszar – Koźle** (obejmujący większą część Starego Miasta, niewielką część osiedla Kłodnica – Koźle Port oraz obszar przy ul. Synów Pułku)

Główne cele rewitalizacji:

2. Wykorzystanie historycznego i turystycznego potencjału obszaru – 2.1. Renowacja zdewastowanej infrastruktury historycznej, 2.2. Utworzenie infrastruktury turystycznej, 2.3. Promocja oferty turystycznej obszaru;

- **Podobszar – Centrum** (część osiedla Pogorzelec oraz część osiedla Śródmieście)

Główne cele rewitalizacji:

2. Zwiększenie atrakcyjności i dostępności obszaru – 2.3. Wspieranie działań podnoszących estetykę obszaru;

- **Podobszar – Błachownia** (w zasięgu ulic: Zwycięstwa, J. Tuwima, W. Broniewskiego)

Główne cele rewitalizacji:

2. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej – 2.2. Zagospodarowanie i modernizacja budynków w kierunku nadania im nowych funkcji społecznych, np. działalności gospodarczej, kulturalnej, wystawowej turystycznej – w szczególności wykorzystujących potencjał kulturowy i historyczny; 2.3. Rewitalizacja i zagospodarowanie terenów i miejsc publicznych;

- **Podobszar – Azoty** (w zasięgu ulic: Chemików, Mostowa, W. Grabskiego)

Główne cele rewitalizacji:

⁴⁵ Uchwała Nr XXXIV/292/16 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 29 września 2016 r. w sprawie przyjęcia Programu Rewitalizacji Miasta Kędzierzyn-Koźle (z perspektywą do roku 2030) zmieniona Uchwałą Nr LVII/543/18 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Programu Rewitalizacji Miasta Kędzierzyn-Koźle (z perspektywą do roku 2030) oraz Uchwałą Nr XXXIII/339/21 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 25 lutego 2021 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Programu Rewitalizacji Miasta Kędzierzyn-Koźle (z perspektywą do roku 2030).

2. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej – 2.2. Modernizacja i rozwój obiektów budowlanych, będących zapleczem dla działalności społecznej⁴⁶.

5.1.3. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Kędzierzyn-Koźle

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie jest aktem prawa miejscowego, jednak ma za zadanie określać politykę przestrzenną gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, które z kolei (na podstawie art. 9 ust. 4 *ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*) są wiążące przy sporządzaniu miejscowych planów.

Zgodnie z art. 9 *ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, Miasto Kędzierzyn-Koźle dysponuje *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle*, przyjętym Uchwałą Nr XIII/144/19 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 26 września 2019 r.⁴⁷

W części XXIV *Studium*, określone zostały *Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej*, które zgodnie z ustawowymi wymogami powinny być następnie uwzględnione w prawie lokalnym⁴⁸.

1. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego

Historyczne i kulturalne dziedzictwo miasta Kędzierzyn-Koźle powinno być przedmiotem wzmożonej ochrony ze względu na wyjątkowe walory zabytkowe. Zasób obiektów o wartościach zabytkowych oraz ukształtowanych historycznie elementów struktury przestrzennej miasta stanowi o tożsamości miejsca i jego przeszłości. Ochrona powinna przebiegać w oparciu o odpowiednie działania konserwatorskie, ale również poprzez działania uświadamiające i propagujące wiedzę o dziedzictwie kulturowym miasta Kędzierzyn-Koźle.

Celem prowadzonej w studium polityki przestrzennej jest zachowanie wartości dziedzictwa kulturowego, jego walorów historycznych, architektonicznych i ekspozycyjnych. Do ogólnych zasad sformułowanych na potrzeby niniejszego studium, a dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, należy zaliczyć dokumentowanie, zachowanie, ochronę i propagowanie wartości dziedzictwa kulturowego. Jest to obowiązkiem władz państwowych, samorządowych i społeczeństwa. Działalność ta z jednej strony stanowi element edukacji i rozbudzania poczucia tożsamości, z drugiej zaś musi godzić elementy ochrony z potrzebami adaptacji do wymogów współczesności. Dziedzictwo kulturowe stanowi wartość podlegającą ochronie prawnej. Ochrona dóbr kultury materialnej jest także zadaniem polityki przestrzennej. Dobra kultury powinny być wykorzystywane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji oraz nadania im odpowiednich funkcji użytkowych.

Działania prowadzone w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego powinny zmierzać do:

- zachowania istniejącej zabudowy o wartościach zabytkowych i kompozycyjnych,

⁴⁶ *Program Rewitalizacji Miasta Kędzierzyn-Koźle (z perspektywą do roku 2030)*, s. 20 i n. - https://www.kedzierzynkozle.pl/sites/default/files/pliki/3.program_rewitalizacji_miasta_kedzierzyn-kozle.pdf?534

⁴⁷ Uchwała Nr XIII/144/19 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 26 września 2019 r. w sprawie uchwalenia „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle*”.

⁴⁸ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle*, s. 230–236.

- konserwacji, rewaloryzacji i porządkowania zabytkowych parków i cmentarzy oraz innych terenów publicznych,
- zachowania i ochrony zabytków archeologicznych,
- zachowania i konserwacji historycznych układów przestrzennych oraz dążenia do usunięcia elementów uznanych za zniekształcające założenia historyczne i rekonstrukcji obiektów zniszczonych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej, w tym poprzez uzupełnienie historycznych kwartałów,
- usunięcia lub przebudowy obiektów dysharmonijnych,
- dostosowania współczesnej funkcji do wartości obiektów zabytkowych.

Przedmiotem ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego są zachowane elementy historycznej struktury przestrzennej Kędzierzyna-Koźła obejmujące stare miasto, zespół fortyfikacji fryderycjańskich wraz z plantami miejskimi, zespoły urządzeń technicznych związane z Kanałem Gliwickim i Kanałem Kłodnickim, zabytkowe cmentarze oraz parki, zachowane zespoły obiektów bądź obiekty o wartości historyczno-kulturowej, a także świadectwa ciągłości historycznej osadnictwa na terenie miasta, w postaci zabytków archeologicznych.

Pod szczególną ochroną prawa znajdują się obiekty, obszary, zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Wszelkie działania dotyczące ww. obiektów i obszarów muszą odbywać się zgodnie z przepisami odrębnymi.

Zasady ochrony wszystkich zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego, którym podporządkować należy sposób kształtowania zagospodarowania przestrzennego miasta są następujące:

- ochrona z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w odniesieniu do zespołów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków, przy czym wykaz obiektów objętych rejestrem jest zestawieniem otwartym, który można uzupełniać o nowe elementy wskazane do objęcia ochroną prawną, jeżeli wynika to z działań bądź decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- ochrona obiektów ujętych w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także obiektów objętych ochroną w planach miejscowych, przy czym wykaz tych obiektów jest zestawieniem otwartym, który można uzupełniać o nowe elementy wskazane do objęcia ochroną,
- zasada harmonijnego wkomponowania nowej zabudowy i nowego zagospodarowania terenu w istniejący krajobraz kulturowy,
- wykluczenie lokalizowania obiektów dysharmonizujących z zabytkowym sąsiedztwem,
- zasada maksymalnej ochrony zachowanych obiektów o wartości historyczno-kulturowej,
- wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- rewaloryzacja historycznych elementów zabytkowych w oparciu o szczegółowe wytyczne konserwatorskie,
- zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu,

- zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- dążenie do upowszechniania, szczególnie wśród społeczności lokalnej, wiedzy w zakresie rozpoznawania walorów obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie miasta.

Obiekty i obszary objęte rejestrem zabytków

Na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle występują obiekty zabytkowe objęte ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Do najcenniejszych elementów dziedzictwa kulturowego objętych ochroną prawną należą zespół zamkowy, zespół fortyfikacji fryderycjańskich, stare miasto, kościół pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śląskiej, kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, zespół pałacowo-parkowy w Sławięcicach oraz Kanał Kłodnicki.

W odniesieniu do powyższych elementów objętych ochroną prawną obowiązują następujące zasady ochrony:

- wszelkie działania inwestycyjne w obiektach wpisanych do rejestru zabytków powinny być prowadzone zgodnie z przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz prawa budowlanego,
- zachowanie historycznej formy urbanistycznej i architektonicznej oraz rewaloryzacja otoczenia zabytków zgodnie z historycznym zagospodarowaniem,
- w przypadku remontów, przebudowy, zmian sposobu zagospodarowania i użytkowania należy zachować zabytkowy wystrój elewacji i wyposażenia wnętrz, utrzymać gabaryty i historyczne rozplanowanie wnętrz, stosować tradycyjne materiały budowlane o wysokiej jakości,
- ustala się priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej,
- wykorzystanie obiektu wpisanego do rejestru zabytków na cele użytkowe powinno zapewniać trwałe zachowanie jego wartości,
- zakaz wprowadzania urządzeń technicznych, masztów itp. na obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków,
- w sąsiedztwie obiektów zabytkowych zakaz wprowadzania funkcji kolidujących, mogących stanowić dla nich istotną uciążliwość, m.in. działalności produkcyjnej,
- ochrona zieleni towarzyszącej obiektom zabytkowym wpisanym do rejestru zabytków.

Obiekty i obszary ujęte w gminnej ewidencji zabytków

W gminnej ewidencji zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle figuruje 455 obiektów i obszarów⁴⁹, które wskazane są do objęcia ochroną w planach miejscowych. [...] Lista obiektów objętych gminną ewidencją zabytków jest zestawieniem otwartym, dlatego też studium dopuszcza korekty w ramach wykazu obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

⁴⁹ Na dzień 25 maja 2021 r. w gminnej ewidencji zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle znajdowało się 476 obiektów i obszarów zabytkowych.

W odniesieniu do obiektów objętych ochroną poprzez wpis do gminnej ewidencji zabytków studium ustala następujące zasady ochrony:

- zachowanie obiektów i obszarów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków z możliwością rozbudowy, nadbudowy, przebudowy, zmiany sposobu użytkowania na zasadach określonych w planie miejscowym i zgodnie z przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz prawa budowlanego,
- trwałe zachowanie historycznej formy urbanistycznej i architektonicznej, utrzymanie cech stylowych, formy, kompozycji oraz detali architektonicznych zabytkowych obiektów,
- stosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych, takich jak: dachówka ceramiczna, drewno, kamień, cegła, szkło,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- rewitalizacja otoczenia zabytków zgodnie z historycznym zagospodarowaniem, ochrona zieleni towarzyszącej obiektom zabytkowym.

Pozostałe obiekty

Obok obiektów i obszarów, które objęto ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego lub poprzez umieszczenie w gminnej ewidencji zabytków, w obowiązujących planach miejscowych wskazano również inne obiekty o wartościach zabytkowych. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyna-Koźle w rejonie ul. W. Wróblewskiego (byłe warsztaty szkolne) oznaczono budynek mieszkalny przy ul. W. Wróblewskiego 17 oraz budynek byłej stajni jako obiekty podlegające ochronie na mocy ustaleń planu. Zaleca się utrzymanie ochrony wskazanych obiektów, zgodnie z przepisami odrębnymi.

W przestrzeni miasta istnieje również wiele obiektów z czasów II wojny światowej, które świadczą o historii nie tylko Kędzierzyna-Koźla, ale także całego regionu. W odniesieniu do obiektów o wartości kulturalnej, nie objętych ochroną prawną, należy podejmować następujące działania:

- utrzymanie istniejącej zabudowy w należyтым stanie technicznym, z dopuszczeniem zmiany funkcji obiektu i podniesienie standardu wyposażenia techniczno-użytkowego, z zastrzeżeniami dotyczącymi zachowania w maksymalnym stopniu, a tam gdzie jest to możliwe, odtworzeniu historycznej kompozycji obiektu, zewnętrznego detalu architektonicznego, a także dostosowaniu nowej funkcji i nowego programu użytkowego do specyfiki obiektu,
- zachowanie, w przypadku remontów i modernizacji, historycznego detalu architektonicznego,
- zachowanie historycznych relacji przestrzennych i obiektów wspomagających oraz zieleni towarzyszącej w obrębie działek, na których są zlokalizowane,
- stworzenie czytelnego systemu identyfikacji obiektów w celu wzbogacenia oferty kulturalnoturystycznej miasta.

Strefy ochrony konserwatorskiej

W zakresie ochrony wartości kulturowych na obszarze miasta zostały wyznaczone w dokumentach planistycznych następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- 8 stref „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej,
- 4 strefy „B” ochrony konserwatorskiej,
- 7 stref „K” ochrony obszarów o cennych walorach przyrodniczych i krajobrazowych,
- 3 strefy „W” ochrony archeologicznej,
- 1 strefa „OW” obserwacji archeologicznej,
- 3 strefy „E” ochrony ekspozycji,
- 4 strefy „U” ochrony układów urbanistycznych:
 - ✓ układ urbanistyczny „Zachód”,
 - ✓ układ urbanistyczny „Pogorzelec”,
 - ✓ układ urbanistyczny „Śródmieście”,
 - ✓ układ urbanistyczny „Blachownia”,

w tym studium wskazało:

- nowe strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej w rejonie śluz na Kanale Gliwickim (Kłodnica, Nowa Wieś, Sławęcice) oraz w rejonie syfonu kłodnickiego,
- nową strefę „W” ochrony archeologicznej w rejonie Fortu im. Fryderyka Wilhelma,
- nową strefę „E” ochrony ekspozycji w rejonie Fortu im. Fryderyka Wilhelma,
- poszerzenie strefy „B” ochrony konserwatorskiej w rejonie ul. Młynarskiej oraz ul. Żeglarskiej i ul. K. Szymanowskiego,
- poszerzenie strefy „W” ochrony archeologicznej Starego Miasta o obszar Reduty Kłodnickiej i Kobylnickiej.

Celem ochrony obszaru zabytkowego objętego strefami ochrony konserwatorskiej powinno być zachowanie, utrzymanie i uczynienie oryginalnych historycznych struktur przestrzennych i układów urbanistycznych. Prowadzone działania powinny dążyć do modernizacji i adaptacji obiektów i obszarów zabytkowych, natomiast wprowadzanie nowych obiektów powinno nastąpić na zasadzie kontynuacji cech i utrzymania wartości historycznej przestrzeni.

W zakresie ochrony konserwatorskiej ekspozycji wskazane jest dążenie do zachowania historycznych panoram oraz zapewnienie ekspozycji zabytkowych struktur z dopuszczeniem zagospodarowania niepowodującego zagrożeń dla zachowania lub poprawy stanu przestrzeni w granicach stref ochrony konserwatorskiej. Planowane zagospodarowanie w strefie wymaga opracowania analiz widokowych przesądzających o dopuszczalnych działaniach oraz określających warunki zagospodarowania.

Szczegółowe zasady i priorytety działań w obrębie stref ochrony konserwatorskiej zostały sformułowane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle i obszaru jednostki planistycznej Sławęcice oraz opisane w *Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2017–2020*. Wszelka działalność inwestycyjna

w obszarze stref ochrony konserwatorskiej powinna być opiniowana przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

2. Zasady ochrony zasobów archeologicznych

Na terenie miasta zlokalizowanych jest 96 zabytków archeologicznych, ujętych w ewidencji Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz w gminnej ewidencji zabytków. W większości stanowiska posiadają trudny do określenia rzeczywisty zasięg i wartość poznawczą. Ocena ich wartości poznawczej tylko na podstawie rejestracji powierzchniowej (bez wnikania w struktury nawarstwień) uniemożliwia uznanie któregokolwiek z nich jako bezwartościowe. Należy wobec tego uznać, iż obszary przez nie zajmowane są dostępne do celów inwestycyjnych, pod warunkiem przeprowadzenia badań archeologicznych przed realizacją wszelkich inwestycji wiążących się z usunięciem wierzchniej warstwy gleby, zgodnie z przepisami odrębnymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

W obrębie zewidencjonowanych zabytków archeologicznych wszelkie działania inwestycyjne powinny być prowadzone zgodnie z przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Wokół zabytków archeologicznych, w odległości ok. 20 m, wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych. Funkcjonowanie strefy ma na celu zwiększenie ochrony dotychczas odkrytych zabytków archeologicznych w mieście.

3. Dobra kultury współczesnej

Miasto Kędzierzyn-Koźle nie posiada opracowanej listy dóbr kultury współczesnej, jednakże w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w rejonie ulicy Wróblewskiego (byłe warsztaty szkolne) jako dobro kultury współczesnej oznaczono tablicę pamiątkową zlokalizowaną przy ul. Wróblewskiego. Zaleca się utrzymanie ochrony wskazanego obiektu, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Studium wskazuje do objęcia ochroną jako dobra kultury współczesnej:

- Dom Kultury „Chemik” – Aleja Jana Pawła II 27;
- Dom Kultury „Lech” – ul. Wyzwolenia 7B;
- Zespół klasztorny na Pogorzelcu – ul. J. Ligonia 22;
- Halę sportową – Aleja Jana Pawła II 29;
- dawny Hotel Centralny – ul. L. Waryńskiego 5;
- Budynek administracyjny Zakładów Azotowych (dz. ew. nr 147/1, 147/4, 157/9, 158/5) i Blachowni (dz. ew. nr 602/480, 602/858).

5.1.4. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Podstawę prawną dla realizowanych przez samorząd gminny czynności planistycznych i miejsca w nich polityki ochrony zabytków, stanowią dwa akty prawne:

- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi – określa przedmiot i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi,

- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami wykonawczymi – określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Obie te ustawy wraz ze szczegółowymi aktami wykonawczymi regulują tworzenie jednego z ważniejszych narzędzi prawnych w sprawowaniu ochrony nad zabytkami – miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W przepisach tych określone są także kompetencje i zasady uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego uchwalanych dla obszarów miasta Kędzierzyn-Koźle zostały wyznaczone następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- **strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej**, dla której ustalono następujące zasady postępowania:
 - ✓ zachowanie historycznego układu przestrzennego ulic, placów, linii zabudowy,
 - ✓ zachowanie proporcji wysokościowych zabudowy,
 - ✓ zachowanie wnętrz urbanistycznych i zieleni,
 - ✓ dostosowanie skali, bryły i formy nowej i modernizowanej zabudowy do zabudowy istniejącej,
 - ✓ adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji przy zachowaniu ich walorów historycznych,
- **strefa „B” – ochrony konserwatorskiej**, dla której ustalono następujące zasady postępowania:
 - ✓ zachowanie zasadniczych elementów rozplanowania,
 - ✓ restauracja i modernizacja techniczna obiektów o wartościach kulturowych oraz adaptacja ich do nowych funkcji,
 - ✓ dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie rozplanowania i skali zabudowy,
- **strefa „E” – ochrony ekspozycji**, dla której ustalono następujące zasady postępowania:
 - ✓ ochrona obecnych warunków ekspozycji,
 - ✓ likwidacja obiektów i urządzeń stanowiących elementy dysharmonizujące i utrudniające właściwą ekspozycję zespołów lub obiektów zabytkowych,
- **strefa „W” – ochrony archeologicznej**, dla której ustalono następujące zasady postępowania:
 - ✓ w przypadku stanowisk płaskich – obowiązek zaopiniowania przez WKZ wszelkich inwestycji, które wymagają wykonania robót ziemnych,
 - ✓ w przypadku stanowisk naziemnych – obowiązek zgłoszenia wszelkich inwestycji ministrowi właściwemu dla spraw kultury i dziedzictwa narodowego,
- **strefa „OW” – obserwacji archeologicznej**, w której ustala się obowiązek zaopiniowania przez WKZ wszelkich inwestycji, które wymagają wykonania robót ziemnych,

- **strefa „U” – ochrony układów urbanistycznych**, dla której ustalono następujące zasady postępowania:
 - ✓ zachowanie istniejącego układu kompozycji urbanistycznej,
 - ✓ zachowanie proporcji skali, bryły i formy nowej i modernizowanej zabudowy,
- **strefa „K” – ochrony obszarów o cennych walorach przyrodniczych i krajobrazowych**, dla której ustalono następujące zasady postępowania:
 - ✓ zachowanie potencjału przyrodniczego i kulturowego,
 - ✓ wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego w celach rekreacyjnych i dydaktycznych.

Obszar miasta Kędzierzyn-Koźle pokryty jest prawie w całości miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz krajobrazu kulturowego, zostały przedstawione w tabeli poniżej.

Lp.	Teren objęty planem	Nr uchwały Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle	Publikacja (Dz. Urz. Woj. Opolskiego)	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego
1	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyna-Koźla	Nr LX/444/97 z 28.11.1997 r.	1997.	Brak zapisów dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego.
2	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyna-Koźla przy ul. Wyspiańskiego	Nr XVI/188/99 z 30.09.1999 r.	1999.	4.6. a) Ze względu na zabytkowy charakter zabudowy ul. Wyspiańskiego ustala się – utrzymanie w projektowanej zabudowie gabarytów nie odbiegających od istniejącej zabudowy (max. III kondygnacje nadziemne – 12 m). Projekty architektoniczne zabudowy winny być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. b) zapewnienie nadzoru archeologicznego na koszt inwestora przy realizacji programu określonego zmianą planu a obejmującego tereny stanowisk archeologicznych.
3	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyna-Koźla przy ul. Głubczyckiej	Nr XXII/243/2000 z 27.01.2000 r.	2000.	4.7. Ochrona zabytków Wobec sąsiedztwa w odległości ok. 300 m Starówki Kozielskiej ze względów krajobrazowych gabarytami budynków należy nawiązać do istniejącej zabudowy. Wszelkie przebudowy, modernizacje i remonty istniejącej zabudowy oraz budowę nowych budynków należy każdorazowo uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Wobec występowania w pobliżu terenu objętego zmianą planu licznych stanowisk archeologicznych – wszelkie prace ziemne na przedmiotowym terenie winny być nadzorowane przez archeologów, lub placówki wyspecjalizowane do świadczenia tego typu usług – na koszt inwestora.

				<p>W przypadku odkrycia nowych znalezisk archeologicznych konieczne będzie przeprowadzenie na koszt inwestora ratowniczych badań archeologicznych.</p> <p>Zachować starodrzew, proponując nową zieleń uzgodnić ją z WKZ.</p>
4	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyna-Koźła przy ul. Wandy	Nr XXXVI/428/2001 z 22.02.2001 r.	2001.20.100	Brak zapisów dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego.
5	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle przy ul. Wyspiańskiego	Nr XLVI/559/2001 z 29.11.2001 r.	2002.4.66	<p>5. a) Ze względu na częściowo zabytkowy charakter zabudowy ul. Wyspiańskiego ustala się – utrzymanie w zaprojektowanej zabudowie gabarytów nie odbiegających od istniejących (max. 2 kondygnacje nadziemne). Z uwagi na obszar interwencji konserwatorskiej – szczegółowe warunki projektowania wymagają uzgodnień z WKZ w Opolu.</p> <p>b) ze względu na występowanie w sąsiedztwie terenu zmiany planu stanowisk archeologicznych – przy realizacji inwestycji konieczne jest zapewnienie nadzoru archeologicznego.</p>
6	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyna-Koźła w rejonie ulicy Pocztovej	Nr XLVII/581/2001 z 20.12.2001 r.	2002.10.213	<p>Brak zapisów dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego.</p> <p><i>A.I. a) adaptacja istniejących XIX-wiecznych obiektów przemysłowych (dawna papiernia) zrealizowanych w jednolitym stylu eklektycznym z cegły licówki – pozostających do chwili obecnej w zasadzie w nienaruszonym kształcie [...]</i></p> <p><i>b) utrzymanie istniejącej formy, gabarytów i wystroju zewnętrznego zabudowy z dopuszczeniem jej rewitalizacji i rekonstrukcji uszkodzonych elementów [...]</i></p>
7	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyna-Koźła w rejonie ul. Synów Pułku	Nr XLIX/610/2002 z 1.03.2002 r.	2002.35.506	Brak zapisów dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego.
8	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle	Nr IX/98/2003 z 22.05.2003	2003.50.1038	<p>§15. 1. Plan wskazuje obiekty zabytkowe objęte ochroną prawną poprzez wpisanie do rejestru zabytków województwa opolskiego. Wykaz obiektów zabytkowych stanowi załącznik nr 1.</p> <p>2. Bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków nie wolno zabytków przerabiać, odnawiać, rekonstruować, konserwować, zabudowywać, odbudowywać, zdobić, uzupełniać, rozkopywać ani dokonywać żadnych innych zmian.</p> <p>3. Bez uzyskania wytycznych konserwatorskich nie wolno wykonywać żadnych robót w zabytkach i wokół nich.</p> <p>§16. 1. Plan wskazuje stanowiska archeologiczne płaskie i naziemne objęte ochroną prawną będące w wykazie stanowisk archeologicznych województwa opolskiego</p>

				<p>oznaczone na rysunku planu. Wykaz stanowisk archeologicznych stanowi załącznik nr 2.</p> <p>2. Bez zezwolenia właściwego WKZ w obrębie stanowisk archeologicznych nie wolno dokonywać żadnych prac ziemnych.</p> <p>§17. 1. Plan wskazuje obiekty objęte ochroną prawną, będące w ewidencji WKZ. Wykaz tych obiektów stanowi załącznik nr 3.</p> <p>2. Wszystkie inwestycje dotyczące obiektów będących w ewidencji WKZ muszą być zaopiniowane przez właściwego WKZ.</p> <p>§18. 1. Wyznacza się strefę A ścisłej ochrony konserwatorskiej określoną granicami strefy A zgodnie z rysunkiem planu.</p> <p>2. W obrębie strefy A ustala się obowiązek zaopiniowania przez właściwego WKZ wszelkich inwestycji związanych z rozbudową, nadbudową i przebudową obiektów istniejących oraz realizacji nowych inwestycji.</p> <p>3. Usuwanie drzew i krzewów w obrębie strefy A wymaga uzyskania zezwolenia właściwego WKZ.</p> <p>4. W obrębie strefy A należy dążyć do:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) zachowania historycznego układu przestrzennego ulic, placów, linii zabudowy, 2) zachowania proporcji wysokościowych zabudowy, 3) zachowania wnętrza urbanistycznych i zieleni, 4) dostosowania skali, bryły i formy nowej i modernizowanej zabudowy do istniejącej. <p>§19. 1. Wyznacza się strefę B ochrony konserwatorskiej określoną granicami strefy B zgodnie z rysunkiem planu.</p> <p>2. W obrębie strefy B wszystkie inwestycje związane z obiektami, które znajdują się w rejestrze i ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu muszą być zaopiniowane przez właściwego WKZ.</p> <p>§20. 1. Wyznacza się strefę E ochrony ekspozycji określoną granicami strefy E zgodnie z rysunkiem planu.</p> <p>2. W obrębie strefy E ustala się obowiązek zaopiniowania wszystkich nowych inwestycji przez właściwego WKZ.</p> <p>3. W obrębie strefy E należy dążyć do zachowania obecnych warunków ekspozycji poprzez zakaz wprowadzania obiektów mogących je pogorszyć.</p> <p>§21. 1. Wyznacza się strefę K ochrony wartości krajobrazowych i rekreacyjnych obejmującą wyspę na Odrze oraz park miejski w Kędzierzynie.</p> <p>2. W obrębie strefy K ustala się:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) obowiązek zaopiniowania przez właściwego WKZ wszelkich inwestycji, których realizacja będzie miała wpływ na kształtowanie krajobrazu, 2) obowiązek zgłoszenia i uzyskania zgody właściwego WKZ na usunięcie drzew lub krzewów.
--	--	--	--	---

				<p>3. W obrębie strefy K należy dążyć do zachowania potencjału środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz do wykorzystania terenu w celach rekreacyjnych.</p> <p>§22. 1. Wyznacza się strefę W ochrony archeologicznej określoną granicami strefy W zgodnie z rysunkiem planu.</p> <p>2. W obrębie strefy W ustala się:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) w przypadku stanowisk płaskich – obowiązek zaopiniowania przez właściwego WKZ wszelkich inwestycji, które wymagają wykonania robót ziemnych, 2) w przypadku stanowisk naziemnych – obowiązek zgłoszenia wszelkich inwestycji ministrowi właściwemu dla spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. <p>§23. 1. Wyznacza się strefę OW obserwacji archeologicznej określoną granicami strefy OW zgodnie z rysunkiem planu.</p> <p>2. W obrębie strefy OW ustala się obowiązek zaopiniowania przez właściwego WKZ wszelkich inwestycji, które wymagają wykonania robót ziemnych.</p> <p>§24. 1. Wyznacza się strefę B ochrony układów urbanistycznych określoną granicami strefy U zgodnie z rysunkiem planu.</p> <p>2. W obrębie strefy U ustala się obowiązek zaopiniowania przez właściwego WKZ wszelkich inwestycji dotyczących nadbudowy, rozbudowy i przebudowy oraz realizacji nowej zabudowy, których realizacja może mieć wpływ na istniejący układ urbanistyczny.</p> <p>3. W obrębie strefy U należy dążyć do:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) zachowania istniejącego układu kompozycji urbanistycznej, 2) zachowania proporcji, skali, bryły i formy nowej i modernizowanej zabudowy.
9	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru jednostki planistycznej Sławięcice	Nr XIII/147/2003 z 25.09.2003	2003.90.1741	<p>§12. 1. Wskazuje się obszary i obiekty zabytkowe objęte prawną ochroną konserwatorską – wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego, wyszczególnione na załączniku rysunkowym do niniejszej uchwały. Wykaz obiektów zabytkowych stanowi załącznik nr 1.</p> <p>2. Wykonywanie wszelkich prac budowlanych w zabytkach i wokół zabytków (remontowanie, modernizacja, nadbudowa, rozbudowa, wymiana stolarki i pokrycia dachowego, montaż urządzeń technicznych i technologicznych w miejscach widocznych, prace ziemne, ogradzanie, podział działki, wycinka drzew i zmiana sposobu użytkowania itp.) wymaga uzyskania wytycznych konserwatorskich do zamierzonych prac oraz zezwolenia Opolskiego WKZ.</p> <p>3. Uzyskanie wytycznych Opolskiego WKZ wymagają działania w sąsiedztwie zabytku i w rejonie widoku na zabytek, polegające na lokalizacji nowych obiektów, przekształcenia oraz likwidacji istniejących niezabytkowych obiektów i zieleni oraz zmiana sposobu użytkowania terenu.</p>

				<p>4. Wszystkie obiekty budowlane wzniesione bez zachowania powyżej określonej procedury na obszarach i przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków, traktuje się jako samowolę budowlaną do likwidacji bez prawa ich przebudowy, rozbudowy i użytkowania.</p> <p>5. Od właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych wymagana jest dbałość, o właściwy stan estetyczny zabytku oraz jego otoczenia w tym: kompletności elewacji, połączeń dachowych, stolarki okiennej i drzwiowej, ogrodzenia, zieleni, zabudowy gospodarczej i małej architektury.</p> <p>§13. 1. Plan wskazuje obiekty objęte ochroną prawną, będące w ewidencji WKZ [...]</p> <p>2. Zabytki ujęte w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków podlegają ochronie w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) ograniczenie zmiany gabarytów i wykonywania rozbudowy i nadbudowy, b) zakaz ocieplania po stronie zewnętrznej budynków z elewacjami ryglowymi i z cegły licowej, z elewacjami posiadającymi wystrój sztukatorski, boniowanie, gzymsy i opaski, herby, napisy i inne formy detalu architektonicznego, c) zakaz zamurowywania okien i wymiany stolarki okiennej na nową o innych wymiarach i bez nawiązania do dotychczasowych podziałów okien, d) zakaz zamurowywania drzwi wejściowych i wymiany stolarki drzwi na nowe bez nawiązania do formy tradycyjnej, e) zakaz tynkowania i malowania części elewacji budynku w sposób wyróżniający ją z całości budynku, f) ograniczenie likwidacji wystroju, wybijania otworów bez nawiązania do kompozycji budynku i mocowania reklam zasłaniających wystrój, g) wykonywanie wszelkich prac budowlanych w zabytkach i wokół zabytków (remontowanie, modernizacja, nadbudowa, rozbudowa, wymiana stolarki i pokrycia dachowego, montaż urządzeń technicznych i technologicznych w miejscach widocznych, prace ziemne, ogradzanie, podział działki, wycinka drzew i zmiana sposobu użytkowania) wymaga uzgodnienia zamierzonych prac przez Opolskiego WKZ. <p>§14. 1. Wyznacza się strefę A ścisłej ochrony konserwatorskiej określoną granicami strefy A zgodnie z rysunkiem planu.</p> <p>2. W granicach strefy A ścisłej ochrony konserwatorskiej ustala się:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) zachowanie i konserwację historycznych elementów zabudowy, układu przestrzennego, linii zabudowy, kompozycji wnętrz urbanistycznych i kompozycji zieleni,
--	--	--	--	--

				<p>b) adaptację i zachowanie historycznego układu drożnego oraz podziałów na działki budowlane,</p> <p>c) obowiązek utrzymania budynków, za wyjątkiem budynków gospodarczych, w lokalizacji wyznaczonej tradycją miejsca, nowa zabudowa na terenach uprzednio niezabudowanych winna nawiązywać linią zabudowy do przeważającej zabudowy istniejącej. Nie dotyczy istniejącej powojennej zabudowy,</p> <p>d) nowa zabudowa w typie zabudowy regionalnej, wzorowana na lokalnych typach budynków mieszkalnych, usługowych, przemysłowych i gospodarczych. Zabrania się wznoszenia i przebudowy budynków w typie szeregowki i bliźniaków,</p> <p>e) zalecane ogrodzenia murowane i murowano-drewniane,</p> <p>f) zakaz lokalizacji reklam wolnostojących i umieszczanych na budynkach nie związanych bezpośrednio z działalnością wykonywaną na terenie lokalizacji,</p> <p>g) zakaz lokalizacji obiektów tymczasowych i w konstrukcji nietrwałej na obszarze widocznym z przestrzeni publicznej,</p> <p>h) należy dążyć do zachowania wszelkich istniejących, historycznych układów zieleni, grup i alei drzew,</p> <p>i) na terenie byłego hitlerowskiego obozu zagłady należy bezwzględnie dążyć do zachowania historycznego układu oraz wszystkich istniejących elementów obozu, nie dopuszczając do zmiany istniejącego zagospodarowania,</p> <p>j) na terenie założenia pałacowo - parkowego należy bezwzględnie dążyć do zachowania historycznego układu oraz wszystkich istniejących elementów założenia, jak również należy dążyć do przeprowadzenia sanacji zadrzewienia,</p> <p>k) wykonywanie prac budowlanych oraz prac związanych ze zmianą w zagospodarowaniu terenu wymaga uzgodnienia zamierzonych prac przez Opolskiego WKZ.</p> <p>§15.1. Wyznacza się strefę B ochrony konserwatorskiej określoną granicami strefy B zgodnie z rysunkiem planu.</p> <p>2. W granicach strefy B ochrony konserwatorskiej ustala się:</p> <p>a) obowiązek uwzględniania w zagospodarowaniu terenu historycznych elementów zabudowy, układu przestrzennego, linii zabudowy, kompozycji wnętrza urbanistycznych i kompozycji zieleni,</p> <p>b) adaptację i zachowanie historycznego układu drożnego oraz podziałów na działki budowlane,</p> <p>c) obowiązek utrzymania budynków, za wyjątkiem budynków gospodarczych, w lokalizacji wyznaczonej tradycją miejsca, nowa zabudowa na terenach uprzednio niezabudowanych winna nawiązywać linią zabudowy do przeważającej zabudowy istniejącej. Nie dotyczy istniejącej powojennej zabudowy,</p>
--	--	--	--	--

				<p>d) nowa zabudowa w typie zabudowy regionalnej, wzorowana na lokalnych typach budynków mieszkalnych, usługowych, przemysłowych i gospodarczych,</p> <p>e) zakaz lokalizacji reklam wolnostojących i umieszczanych na budynkach nie związanych bezpośrednio z działalnością wykonywaną na terenie lokalizacji,</p> <p>f) zakaz lokalizacji obiektów tymczasowych i w konstrukcji nietrwałej na obszarze widocznym z przestrzeni publicznej,</p> <p>g) wykonywanie prac budowlanych oraz prac związanych ze zmianą w zagospodarowaniu terenu wymaga zaopiniowania zamierzonych prac przez Opolskiego WKZ.</p>
10	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w części dotyczącej cmentarza komunalnego na osiedlu Kuźniczka	Nr XLIII/558/06 z 20.03.2006	2006.	Brak zapisów dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego.
11	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w rejonie ulicy Wieczorka	Nr LII/712/06 z 26.10.2006	2006.94.2745	§ 6. W granicach objętych niniejszym planem miejscowym nie wskazuje się ogólnych zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej z uwagi na ich brak.
12	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w rejonie ulicy Energetyków	Nr VII/61/07 z 30.03.2007	2007.36.1388	§ 6. W granicach objętych niniejszym planem miejscowym nie występują obiekty dziedzictwa kulturowego i zabytki oraz dobra kultury współczesnej.
13	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle, w części dotyczącej terenu ograniczonego ulicami Łukasiewicza - Żeromskiego – Piramowicza	Nr XXIII/241/08 z 29.02.2008	2008.29.998	<p>§ 8. 1. Ustala się strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej w granicach obszaru objętego planem i oznacza symbolem „A”.</p> <p>2. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej w granicach obszaru objętego planem stanowi fragment historycznego układu urbanistycznego miasta i w szczególności obejmuje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) obiekty chronione prawnie poprzez wpis do rejestru zabytków pod nr 23/2003 – budynki Urzędu Miasta Kędzierzyn – Koźle przy ul. Piramowicza 32, oznaczone na rysunku planu; 2) obiekt o wartościach zabytkowych – budynek forteczny podlegający ochronie na mocy ustaleń planu, oznaczony na rysunku planu. <p>3. W strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” ustala się:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) zachowanie z dopuszczeniem nadbudowy o dach mansardowy budynku Urzędu Miasta, (usytuowanego

				<p>bezpośrednio przy ul. Piramowicza), wpisanego do rejestru zabytków (stanowiącej nawiązanie do historycznego kształtu bryły), zachowującej:</p> <p>a) symetryczny układ bryły budynku,</p> <p>b) podziały architektoniczne elewacji w tym w szczególności elewacji frontowej,</p> <p>c) istniejący na elewacji frontowej wystrój,</p> <p>d) istniejący układ otworów okiennych i drzwiowych, wszelkie prace, w tym w otoczeniu budynku wymagają pozwolenia Opolskiego WKZ;</p> <p>2) zachowanie budynku Urzędu Miasta – byłego domu dozorca, wpisanego do rejestru zabytków, w szczególności jego obrysu zewnętrznego, wysokości, dachu mansardowego, istniejącego układu otworów okiennych i drzwiowych – wszelkie prace, w tym w otoczeniu budynku wymagają pozwolenia Opolskiego WKZ;</p> <p>3) zachowanie kształtu bryły obiektu o wartościach zabytkowych – budynku fortecznego, w tym w szczególności jego obrysu zewnętrznego, wysokości, zwieńczenia w kształcie nasypu ziemnego, wszelkie prace wymagają opinii Opolskiego WKZ;</p> <p>4) prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym.</p>
14	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w rejonie ulicy Radosnej	Nr XXV/303/08 z 29.04.2008	2008.45.1575	<p>§7.1. Dla obszaru objętego planem ustala się zasady ochrony środowiska, przyrody, krajobrazu kulturowego oraz zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, zgodnie z ustanowionymi, odrębnymi przepisami obowiązującymi w tym zakresie oraz ustaleniami określonymi w niniejszym paragrafie. [...]</p> <p>10. Przy prowadzeniu prac ziemnych, w przypadku natrafienia na przedmioty mające cechy zabytku nakazuje się wstrzymanie prac i zawiadomienie Opolskiego WKZ.</p>
15	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle dla działek 372/3, 372/5, 372/6, 371/7, 371/9, 371/10, 371/13, 371/14, 375/1, 375/2, 375/3 (obręb Azoty)	Nr XXXII/387/08 z 30.10.2008	2008.104.2425	<p>§ 5. Zasady ochrony środowiska kulturowego</p> <p>1. Wszelkie odkryte w trakcie prac ziemnych przedmioty zabytkowe oraz obiekty nieruchome i nawarstwienia kulturowe podlegają ochronie prawnej, i wymagają zgłoszenia do Opolskiego WKZ w Opolu lub administracji lokalnej. Ratownicze badania archeologiczne prowadzi się zgodnie z przepisami szczególnymi.</p>
16	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w rejonie ul. Z. Kuczyńskiego, R. Horoszkiewicza	Nr XXXVII/437/09 z 5.03.2009	2009.498	<p>§ 11. 1. Na terenach objętych planem nie występują obiekty kulturowe o walorach zabytkowych, a także stanowiska archeologiczne.</p> <p>2. W związku z ust. 1 na terenach objętych planem nie ustala się specjalnych warunków ochrony środowiska kulturowego.</p>
17	Miejscowy plan zagospodarowania	Nr XLII/492/09 z 30.06.2009	2009.1085	<p>§8. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej obowiązuje</p>

	przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w zakresie dot. części os. Sławięcice			wymóg przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych w przypadku wystąpienia zabytków archeologicznych.
18	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w części dot. Ogrodów działkowych przy ul. Gliwickiej	Nr XLVI/528/09 z 29.10.2009	2009.1734	<p>§ 15. 1. Na terenach objętych planem nie występują obiekty kulturowe o walorach zabytkowych, a także nie występują stanowiska archeologiczne.</p> <p>2. W związku z ust. 1 na terenach objętych planem nie ustala się specjalnych warunków ochrony środowiska kulturowego.</p>
19	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle dot. rejonu ul. Wróblewskiego	Nr XXXVII/438/09 z 5.03.2009	2009.499	<p>§13.1.Ustala się strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej w granicach określonych na rysunku planu i oznacza symbolem „A”.</p> <p>2. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” stanowiąca jednocześnie fragment obszaru objętego prawną ochroną środowiska kulturowego na mocy przepisów odrębnych – ruiny pałacu i parku w Sławięcicach (wpisanych do rejestru zabytków pod nr 832/64) w szczególności obejmuje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) obiekty o wartościach zabytkowych, podlegające ochronie na mocy ustaleń planu i oznaczone na rysunku planu: <ol style="list-style-type: none"> a) budynek mieszkalny przy ul. Wróblewskiego 17, b) budynek byłej stajni; 2) dobro kultury współczesnej – tablicę pamiątkową w granicach ogrodzenia. <p>3. W strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” ustala się:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) zachowanie budynku mieszkalnego przy ul. Wróblewskiego 17, w szczególności jego obrysu zewnętrznego, wysokości, istniejącego układu otworów okiennych i drzwiowych, ganku wejściowego oraz zadaszonych werand od strony ogrodu – wszelkie prace wymagają pozwolenia Opolskiego WKZ; 2) zachowanie budynku byłej stajni, w szczególności jego obrysu zewnętrznego, wysokości, kształtu i spadków dachu (dwuspadowego, symetrycznego z naczółkami) – wszelkie prace wymagają pozwolenia Opolskiego WKZ; 3) zachowanie tablicy pamiątkowej – wszelkie prace wymagają pozwolenia Opolskiego WKZ; 4) prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, po uprzednim uzyskaniu pozwolenia konserwatorskiego na prace archeologiczne. <p>4. Przy prowadzeniu prac ziemnych na fragmencie obszaru nie objętym strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” (i nie stanowiącym fragmentu obszaru wpisanego do rejestru zabytków – ruiny pałacu i parku w Sławięcicach), w przypadku natrafienia na pozostałości archeologiczne – wymóg przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych w celu udokumentowania znalezisk, po</p>

				uprzednim uzyskaniu pozwolenia konserwatorskiego na prace archeologiczne.
20	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w części dot. Obszaru ograniczonego ul. J. Kochanowskiego, I. Łukasiewicza i Piastowską	Nr XVII/206/11 z 28.12.2011	2012.216	<p>§ 6. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, oraz dóbr kultury współczesnej</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. W granicach obszaru objętego planem występują obiekty budowlane stanowiące dobra kultury o wartościach regionalnych wymienione w gminnej ewidencji zabytków: <ol style="list-style-type: none"> 1) Dom, ul. Piastowska 44; 2) Dom, ul. Piastowska 32. 2. Dla obiektów wymienionych w ust.1 ustala się następujące zasady ochrony: <ol style="list-style-type: none"> 1) dopuszcza się przebudowę, nadbudowę, czy rozbudowę budynku, z zachowaniem istniejącej wartościowej substancji, która w widoczny sposób wpisana będzie w kontekst nowego budynku; 2) ustala się zachowanie formy architektonicznej obiektu i dachu, co do kształtu i materiałów, podziałów w elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej, wystroju architektonicznego. 3. W granicach obszaru objętego planem nie występują udokumentowane stanowiska archeologiczne. 4. W razie odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem (w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych) inwestor jest zobowiązany do podjęcia działań określonych w ustawie z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [...].
21	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle dla dz. 1105/2 (obręb Sławięcice)	Nr XX/259/12 z 29.03.2012	2012.646	<p>§ 11. 1. Ustala się strefę ochrony zabytków archeologicznych, oznaczoną jak na rysunku planu.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. W strefie, o której mowa w ust. 1, obowiązuje uzgodnienie wszelkich inwestycji wymagających prac ziemnych z WKZ, co do obowiązku prowadzenia stałego nadzoru archeologicznego i w razie konieczności ratowniczych badań archeologicznych, za pozwoleniem WKZ na prace archeologiczne i wykopaliskowe. 3. Pozwolenie WKZ na prace archeologiczne i wykopaliskowe, o którym mowa w ust. 2 należy uzyskać przed złożeniem wniosku o pozwolenie na budowę lub zgłoszeniem robót budowlanych.
22	Zmiana Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w części dotyczącej strefy ochronnej dla Miejskiego Składowiska Odpadów przy ulicy Naftowej w Kędzierzynie-Koźlu	Nr XXX/391/12 z 20.12.2012	2013.393	Brak zapisów dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego.

23	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w rejonie ul. Królowej Jadwigi i Kanału Gliwickiego	Nr XXXII/404/13 z 24.01.2013	2013.687	§ 6. 1. W obszarze objętym planem brak jest zasobów dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej wymagających ochrony.
24	Zmiana Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle dla terenu leżącego w rejonie ul. Szkolnej	Nr LI/595/14 z 26.03.2014 r.	2014.1073	§ 3. 2. W obszarach objętych planem nie zachodzą przesłanki do określenia: 1) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
25	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w części dotyczącej obszaru położonego przy granicy z gminą Bierawa przy ul. Braci Wolnych	Nr LIII/615/14 z 29.04.2014 r.	2014.1295	§ 8. Na obszarze objętym planem nie występują obszary i obiekty podlegające ochronie lub wskazane do ochrony.
26	Zmiana uchwały w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle, w części dotyczącej jednostki planistycznej Rogi oznaczonej symbolem jednostki A	Nr XXXV/308/16 z 27.10.2016 r.	2016.2445	Zmiany nie obejmują problematyki zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków
27	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle dla obszaru w rejonie ul. Kłodnickiej	Nr XVIII/187/20 z 29.01.2020 r.	2020.692	§ 4. Postępowanie z przedmiotami lub obiektami o cechach zabytkowych, odkrytymi w trakcie prowadzenia robót budowlanych, prac ziemnych lub odkrytych przypadkowo należy prowadzić z uwzględnieniem przepisów odrębnych.
28	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle części osiedla Lenartowice – rejon ul. Połanieckich	Nr XXV/284/20 z 28.09.2020 r.	2020.2920	§ 3.1. Ze względu na brak podstaw wynikających ze stanu faktycznego, w planie nie określa się: 1) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej;
29	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle części osiedla Sławięcice – obszar na południe od ul. Sławięcickiej i ul. Stefana Batorego	Nr XXV/285/20 z 29.09.2020 r.	2020.2921	§ 3.1. Ze względu na brak podstaw faktycznych, wynikających z niewystępowania w obszarze wskazanym w § 1 terenów, obszarów, ani obiektów, w planie nie określa się: 1) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej;

30	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Kędzierzyn-Koźle położonego na terenie osiedla Pogorzelec, w rejonie Alei Armii Krajowej oraz ulic: Tartacznej, Kozielskiej i Koszykowej	Nr XXVI/293/20 z 29.10.2020 r.	2020.3152	<p>§ 9. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych:</p> <p>1) dla wyznaczonej na rysunku planu strefy ochrony konserwatorskiej B obowiązuje:</p> <p>a) realizacja nowej zabudowy w sposób podkreślający wartość historyczną sąsiadujących z terenem zabytków przy zachowaniu kompozycyjnych powiązań z otoczeniem,</p> <p>b) stosowanie materiałów zapewniających wysoki standard wykończenia,</p> <p>c) w zakresie kolorystyki oraz materiałów wykończeniowych elewacji budynków:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nakaz stosowania materiałów wykończeniowych dla ścian w postaci: cegły klinkierowej, betonu architektonicznego i szkła, - nakaz stosowania nie więcej niż trzech kolorów dla ścian spośród naturalnej kolorystyki materiałów wykończeniowych w postaci: ceramiki budowlanej, metalu, betonu, szkła, a dla powierzchni malowanych lub struktur barwionych – odpowiadających w systemie NCS barwom o oznaczeniu z zakresu podanego w tabeli w § 5 pkt 5 lit. a, <p>d) nakaz stosowania wyłącznie jednego koloru zewnętrznej stolarki i jednego koloru zewnętrznej ślusarki,</p> <p>e) nakaz stosowania dla zewnętrznej stolarki i zewnętrznej ślusarki naturalnej kolorystyki drewna i metalu lub kolorystyki spośród barw: beżowej, odpowiadającej w systemie RAL barwom: 1013-1015, 1019 i 1020, zielonej w odcieniach oliwkowych, pistacjowych i ciemnych – 6003-6009, 6011-6015 i 6019-6021, szarej – 7000-7047 lub czarnej – 9004, 9005, 9011, 9017, 9018,</p> <p>f) dopuszczenie innych rozwiązań materiałowych i kolorystycznych niż wymienione w lit. c w przypadku akcentów lub detali architektonicznych o powierzchni mniejszej niż 5% elewacji.</p>
31	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Kędzierzyn-Koźle położonego na terenie osiedla Piastów, wyznaczonego ulicami: Bolesława Krzywoustego, Augustyna Koźnego, Janusza Meissnera i Aleją Ignacego Lisa	Nr XXVI/292/20 z 29.10.2020 r.	2020.3151	<p>§ 3.1. Ze względu na brak podstaw wynikających ze stanu faktycznego, w planie nie określa się:</p> <p>1) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej;</p>

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Historia Kędzierzyna-Koźła⁵⁰

Obecne miasto Kędzierzyn-Koźle zostało utworzone w 1975 r. z połączenia czterech odrębnych organizmów administracyjnych: Koźla, Kędzierzyna, Kłodnicy i Sławięcic. Różnią się więc między sobą zarówno czasem powstania, dynamiką rozwoju, układem przestrzennym, charakterem dominującej architektury i jej wartości artystycznych i historycznych. Ich wspólna historia – jako jednego organizmu miejskiego – liczy niespełna pół wieku. Dlatego kilkunastoletnie dzieje Koźla, Kędzierzyna, Kłodnicy i Sławięcic zostały scharakteryzowane oddzielnie.

Koźle

Znaleziska archeologiczne potwierdzają istnienie w rejonie dzisiejszego Koźla osadnictwa wczesnośredniowiecznego. O powstaniu i rozwoju grodu kozielskiego zdecydowało strategiczne położenie w widłach rzeki Odry i jej rozlewisk oraz krzyżujących się tu szlaków handlowych – bursztynowego (z płd. na zach.) i solnego (z zach. na wsch.). Jako pierwotne miejsce posadowienia grodu archeolodzy wskazują wyspę odrzańską (która jednak nie była tożsama z obecną wyspą na Odrze). Został on jednak przeniesiony na lewy brzeg Odry. Część badaczy skłania się ku tezie o wcześniejszym istnieniu osady Stare Koźle, która dzięki rozrostowi demograficznemu, miałyby dać początek nowemu osiedlu, za czym przemawiałoby nazewnictwo. Jak dotąd nie potwierdziły tego jednak badania archeologiczne, ani zachowane źródła pisane.

Pierwsze pisane wzmianki o Koźlu znajdują się w Kronice Galla Anonima, który wspomina o pożarze z 1108 r. oraz odbudowie grodu przez Bolesława Krzywoustego. Gród wzmiankowany był później w bullach biskupstwa wrocławskiego z 1155 i 1245 r.

Zlokalizowany na pograniczu polsko-czeskim, gród pełnił ważną rolę strategiczną, ubezpieczając skrzyżowanie drogi z Opawy przez Racibórz do Opola z boczną odnogą drogi biegnącej z Pragi przez Kamieniec, Paczków, Nyse, Głogówek, z Koźla do Bytomia i stamtąd do Krakowa. Był jednocześnie narażony na ciągłe najazdy czeskie.

Nie zachował się dokument lokacyjny, jednak znane nam źródła pisane pozwalają sądzić, iż miasto lokacyjne powstało przed 1287 r.⁵¹ Po raz pierwszy jako miasto Koźle wzmiankowane było w dokumencie książęcym z 1293 r., w którym znajdujemy informację o tutejszym proboszczu (pozwala to domniemywać, że w tym czasie istniał już w Koźlu kościół)⁵². Miejscowości nadano regularny szachownicowy układ ulic, z rynkiem pośrodku, i otoczono wałami obronnymi oraz fosą. W płn.-zach. części miasta wzniesiono, równocześnie z założeniem miasta lokacyjnego, kościół parafialny. W jego sąsiedztwie znalazł się zamek książęcy. Mury obronne powstały przed 1431 r., o czym świadczy dokument fundacyjny klasztoru

⁵⁰ Na podstawie: *Gminny program opieki nad zabytkami dla Kędzierzyna-Koźle na lata 2013–2016*, opracowany przez Justyną Łabuś, Pracownia Dokumentacji Zabytków i Fotografii Artystycznej.

⁵¹ Johann Knie, *Alphabetisch, statistisch, topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preus. Provinz Schlesien...*, Breslau 1845, s. 846 – Pod datą 1287 Koźle wymieniane jest jako *kasztelania w księstwie cieszyńskim*. Świadczyć to może o sporym znaczeniu Koźla. Poza tym obszar Śląska Opolskiego należy do tych, na których najwcześniej rozwinęła się akcja lokacyjna – Opole (ok. 1217), Racibórz (ok. 1217), Biała (1225), Bytom (1254), Głogówek (1264), Głubczyce (1275), Krapkowice (1275), Strzelce Opolskie (ok. 1290) – można więc domniemywać, że akcja miastotwórcza objęła również Koźle.

⁵² Za: A. Weltzel, *Geschichte der Stadt, Herrschaft und ehemaligen Festung Kosel*, Kosel 1888, s. 444.

Franciszkanów. W linii obwarowań znalazły się cztery bramy miejskie: Brama Raciborska, Brama Golska, Brama Głogówecka oraz Brama Odrzańska, lub jak twierdzi część badaczy trzy, a Brama Golska była tożsama z Raciborską, zaś jej druga nazwa przyjęła się w późniejszym okresie.

W czasach wczesnopiastowskich Koźle było ośrodkiem kasztelanii. Około poł. XII w. znajdowało się w obrębie prowincji wrocławskiej, we władaniu księcia Władysława, a następnie przeszło pod panowanie Mieszka Płatonogiego, pierwszego księcia raciborsko-opolskiego. W latach 1222–1230 wzmiankowany był kasztelan kozielski Naczesław. Po podziale księstwa opolskiego ok. 1281–1282 r., Koźle znalazło się w obrębie księstwa bytomsko-kozielskiego. Stało się wówczas rezydencją książęcą, zachowując jednocześnie funkcje ośrodka kasztelańskiego. W 1327 r. książę bytomsko-kozielski Władysław złożył hołd lenny z ziemi kozielskiej królowi czeskiemu Janowi Luksemburczykowi. W 1334 r. książę raciborski Leszek wziął od Władysława księstwo kozielskie w zastaw.

Po bezpotomnej śmierci Leszka rozgorzał o te ziemie spór między piastowskimi książętami linii górnośląskiej, w wyniku którego księstwo kozielskie przypadło książętom z linii Piastów oleśnickich. W XV w. Koźle często podlegało zastawom. W latach 1490–1509 pozostawało w rękach możnowładców czeskich von Riesenbergow. Odkupione przez księcia opolskiego Jana Dobrego, po jego bezpotomnej śmierci w 1532 r., i jednoczesnym wygaśnięciu opolsko-raciborskiej linii Piastów, dostało się, wraz z pozostałymi ziemiami księcia, w ręce margrabiego brandenburskiego Jerzego Hohenzollerna, na mocy układu zawartego przez księcia i margrabiego w 1512 r. W 1552 r. cesarz Ferdynand I Habsburg uzyskał od syna Jerzego Hohenzollerna księstwo opolsko-raciborskie, oddając je następnie królowej węgierskiej Izabeli Jagiellonce w zamian za zrzeczenie się przez nią i jej syna Jana Zapolyę pretensji do tronu węgierskiego. Po trzech latach księstwo powróciło w ręce Habsburgów. W latach 1558–1563 Koźle oddane było w zastaw radcy cesarskiemu Ottonowi von Zedlitzowi, następnie zaś wydzierżawione (a ponad trzydzieści lat później kupione) przez rodzinę Oppersdorffów, zmieniając się z miasta książęcego w prywatne.

Czasy obecności Oppersdorffów w Koźlu były dla miasta okresem rozkwitu. Nadali oni mieszkańcom przywileje sprzyjające rozwojowi gospodarczemu. Johann von Oppersdorff przystąpił do odbudowy zamku, który poprzedni właściciele pozostawili w stanie ruiny, a także zainicjował odbudowę kościoła pw. św. Zygmunta, po zniszczeniach okresu reformacji. W 1617 r. Susanna von Oppersdorff sprzedała Koźle wraz z zamkiem Andrzejowi Kochcickiemu, jednak niedługo później, w czasie wojny trzydziestoletniej, miasto zostało skonfiskowane nowemu właścicielowi przez Ferdynanda II Habsburga. Cesarz oddał je, wraz z całym księstwem opolsko-raciborskim, w zastaw królowi polskiemu, jako rekompensatę za zaległe posagi Habsburżanek, żon Zygmunta III i Władysława IV. Księstwo powróciło w bezpośrednie władztwo Habsburgów w 1666 r., po spłacie zaległego zastawu, i pozostawało w ich rękach do zajęcia Śląska przez Prusy w poł. XVIII w.

Wojna trzydziestoletnia spowodowała poważne zniszczenia i wyludnienie Koźla. Odnotowano pożary w 1620, 1626, 1633 i w końcu w 1642 r., kiedy to Szwedzi splądrowali i spalili miasto prawie doszczętnie. Prócz wielu domostw i mostu, spłonęła wówczas wieża ratusza i dwie wieże bramne, a także szpital. Ocalały natomiast kościół i zamek. Wyludnienie miasta, spotęgowane dodatkowo zarazami przenoszonymi przez wojsko, bardzo spowolniło jego odbudowę. Kolejny wielki pożar nawiedził miasto w 1739 r., niszcząc 2/3 zabudowy, w tym ratusz i inne budynki publiczne. Nowe domy mieszkalne zostały wzniesione nadal w znacznej mierze z drewna.

Przed wybuchem I wojny śląskiej (1740 r.) Koźle funkcjonowało prawdopodobnie jako twierdza „drugiej rangi”⁵³. Na pochodzącym z 1745 r. planie, twierdza została przedstawiona jako dzieło systemu kleszczowego, o narysie dziewięcioramiennej gwiazdy, z umocnionym przyczółkiem mostowym za Odrą (Ostrówek), również w postaci dzieła kleszczowego⁵⁴.

W 1741 r., po zdobyciu przez armię pruską, Koźle znalazło się w granicach monarchii Hohenzollernów. Na przełomie lat 1743–1744 przystąpiono do budowy fortyfikacji na planie pięcioramiennej gwiazdy, realizując ideę Fryderyka II stworzenia na Śląsku łańcucha pogranicznych twierdz. Autorem projektu kozielskiej twierdzy był generał Gerhard Cornelius von Walrawe, jeden z najwybitniejszych pruskich inżynierów wojskowych XVIII w.⁵⁵ Podczas prac zburzono m.in. drewniany klasztor i kościół Minorytów, odbudowane w granicach murów miejskich w 1751 r. W maju 1745 r., w chwili zdobycia twierdzy przez wojska austriackie, ukończone były prawdopodobnie wał główny, fosa, jeden rawelin oraz część budynków koszar. Austriacy w ciągu trzech miesięcy swojej obecności w Koźlu wzniesli m.in. pozostałe raweliny i drogę krytą.

Podczas kolejnego pruskiego oblężenia, pożar spowodowany bombardowaniem artyleryjskim strawił ratusz, wieżę bramną i wiele domów. Po przejściu twierdzy Prusacy kontynuowali budowę pod kierownictwem pułkownika Philippa Lothara von Sers. Do końca XVIII w. wzniesiono Redutę Rogowską, Orlą, Kłodnicką, Kobylicką, Większycką i Reńskowiejską oraz kazamaty mieszkalne przed Bramą Odrzańską. Odbudowano także ratusz, a w 1804 r. wybrukowano ulice miasta. W 1805 r. wybudowano fort Fryderyka Wilhelma z wieżą artyleryjską. W 1807 r., podczas oblężenia Koźła przez wojska napoleońskie, po raz kolejny ucierpiał ratusz, kościół i klasztor Minorytów oraz domy mieszczan, a także zamek. W 1808 r. zniesiono w państwie pruskim podział na miasta prywatne i królewskie, ustanawiając organa administracji miejskiej. Rada miejska wybrała na pocz. 1809 r. pierwszego burmistrza Koźła-Johanna Gottfrieda Dienstbecka.

W 1822 r. ukończono budowę Kanału Kłodnickiego, rozpoczętą na przełomie XVIII i XIX w. W 1868 r. wzniesiono nowy ratusz z wieżą, pod nadzorem głogowskiego architekta Zicklera. W 1 poł. XIX w. fortecny charakter miasta hamował jego rozwój przestrzenny i gospodarczy. Zablokowana była możliwość utworzenia dużych zakładów produkcyjnych. Także linia kolejowa z Wrocławia do Świętochłowic, uruchomiona w latach czterdziestych, ominęła Koźle. Sytuacja zmieniła się dopiero po wojnie francusko-pruskiej w latach 1870–1871. Ustawa z dnia 30 maja 1873 r. zniósła twierdzę kozielską. Fortyfikacje przejął Skarb Wojskowy Rzeszy i rozpoczęła się ich sprzedaż i likwidacja. Fort im. Fryderyka Wilhelma kupiła w 1883 r. spółka prywatna, zakładając w nim fabrykę słodu. Obiekty, które nie znalazły nabywców przeznaczono do rozbiórki. Zburzono m.in. Bramę Odrzańską i pobliskie kazamaty. Częściowo zniwelowano wały obronne z przeznaczeniem na park i ogrody.

W ostatnim dziesięcioleciu XIX w. przystąpiono do budowy portu na Odrze. Ukończony w 1908 r., przyczynił się do rozkwitu Koźła, a przede wszystkim Kłodnicy. Rozwój przemysłu i powstanie nowych miejsc pracy w administracji portowej, urządzie celnym, kolejnictwie oraz

⁵³ Por. Plan Twierdzy w Koźlu [Cosel] z 1745 r. – H. Alexander, *Friedrich der Grosse und Cosel*, Berlin 1936; J. Bogdanowski, *Twierdza Koźle. Problem planu w świetle systemu kleszczowego szkoły staropruskiej i szkoły Arad*, *Studia i Materiały do Historii Wojskowości*, t. XII, cz. 1: 1966, s. 157–158, ryc. 3.

⁵⁴ J. Bogdanowski, *Twierdza Koźle...*, s. 157.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 158–159.

w nowo powstałej fabryce papieru i celulozy, wiązało się z napływem ludności niemieckiej. Wpływy germanizacyjne, zaznaczające się już wcześniej na tych terenach, przybrały na sile.

Podczas III powstania śląskiego walki objęły głównie Kłodnicę, Kędzierzyn i Sławięcice. Nowy podział Górnego Śląska pozostawiał cały powiat kozielski w granicach Niemiec. Nasiliły się nastroje antypolskie. Część mieszkańców zaangażowanych w działalność plebiscytową wyemigrowała do Polski, natomiast z polskiego województwa katowickiego przybyła kolejna fala ludności niemieckiej. W latach 1933–1937 trwała akcja władz nazistowskich polegająca na zmianie polsko brzmiących nazw miejscowości na niemieckie, najczęściej zupełnie nowe, niezwiązane z tradycją historyczną. W przypadku Koźła pozostano przy nazewnictwie pierwotnym. Miasto dotknęły wydarzenia związane z tzw. nocą kryształową z 9 na 10 listopada 1938 r., spłonęła wówczas kozielska synagoga z końca XIX w.

Jako że Kanał Kłodnicki przestał być w pełni funkcjonalny dla nowoczesnych barek, w latach 1933–1939 przeprowadzono budowę Kanału Gliwickiego (ówcześnie Adolf Hitler Kanal), który przebiegał na północ od starego kanału, wykorzystując niektóre odcinki jego łożyska.

Podczas II wojny światowej w Blachowni i w lesie za Kędzierzynom (powstające osiedle Azoty) powstały zakłady chemiczne, mające wspomagać gospodarkę wojenną III Rzeszy. W związku z ich strategicznym znaczeniem, tereny te stały się celem licznych nalotów alianckich w drugiej poł. 1944 r. Oprócz dwóch wymienionych kluczowych zakładów, zbombardowano także fabrykę celulozy w Koźlu. Ucierpiały wówczas także zabytki. Po zniszczonym podczas bombardowania dziewiętnastowiecznym kościele ewangelickim, o formach klasycystycznych, pozostała jedynie wieża z 1930 r. (wyburzona w 1975 r.). Poważnym uszkodzeniem uległ także ratusz, wyburzony ostatecznie w latach pięćdziesiątych.

Kłodnica

Nazwa osady pochodzi od nazwy rzeki. Pierwszy raz wzmiankowana jest w 1260 r. w akcie nadania ziemi biskupowi wrocławskiemu Tomaszowi przez Władysława Opolskiego, gdzie występuje jako *villa Clodnicze*. Od początku swojego istnienia należała do dóbr kozielskich, podlegając tym samym zmianom właścicieli co Koźle. W 1567 r. Johann von Oppersdorf, w podzięce za wierną służbę, zezwolił swemu koniuszemu Balthasarowi Tauer von Wiklin założyć na obszarze łąki kłodnickiej (po prawej stronie rzeki) cmentarz, wykarczować pola pod zasiew, osiedlić ośmiu ogrodników, wybudować młyn z dwoma kołami napędowymi oraz otworzyć wyszynk.

Przez kolejne wieki osada rozwijała się powoli. W XVII w. znajdowały się w wiosce stawy rybne, które osuszono pod koniec wieku. Od XVIII do pocz. XX w. działała tu cegielnia, a także browar i gorzelnia. Podczas wojen śląskich oraz wojny francusko-pruskiej Kłodnica była miejscem stacjonowania wojsk oblegających Koźle. W 1807 r. pochowano tu żołnierzy poległych podczas walk o twierdzę. W 1808 r., w wyniku przeprowadzonej w państwie pruskim reformy administracyjnej, Kłodnica została oddzielona od Koźła. W 1814 r. kłodniccy chłopcy zostali zwolnieni z pańszczyzny. Na znak wdzięczności Bogu wzniesli (istniejącą do dziś) kapliczkę przydrożną. Został wówczas także założony cmentarz, a około poł. XIX w. powstała na jego terenie kaplica pełniąca funkcję dzwonnicy, o podobnych jak wcześniejsza, pańszczyźniana, barokizujących formach.

Począwszy od lat dwudziestych XIX w. Kłodnicę nawiedzały klęski żywiołowe. Powodzie w latach 1826, 1828, 1829 i 1830 zniszczyły wiele domostw, zaś w latach 1833 i 1837 wieś nawiedziła epidemia grypy. Natomiast pożar w 1877 r. strawił niemal połowę wsi.

Po tym okresie rozpoczął się gwałtowny rozwój osady. W 1891 r. rozpoczęto budowę portu na Odrze, na gruntach należących do Kłodnicy. Cztery lata później ukończony był już pierwszy basen. Drugi basen powstał w latach 1900–1903, zaś ostatni, najdłuższy, liczący 700 m, w latach 1905–1908. Równoległe niedaleko portu wybudowano fabrykę papieru i celulozy, oddaną do użytku w 1892 r., a następnie rozbudowaną w latach 1896–1899 po obu stronach linii kolejowej Kędzierzyn – Nysa. W 1917 r. dobudowano w sąsiedztwie fabrykę spirytusu, przetwarzającą uboczne produkty przeróbki celulozy. Powstanie licznych miejsc pracy pociągnęło za sobą utworzenie nowej dzielnicy mieszkaniowej dla robotników, usytuowanej wzdłuż drogi prowadzącej z Kłodnicy do portu. Znalazły się tam również biura armatorów, hotele i restauracje.

Wobec wzrostu liczby mieszkańców pojawiła się w Kłodnicy potrzeba utworzenia odrębnej parafii z własnym kościołem, gdyż od początku istnienia miejscowość należała do parafii kozielskiej. Na pocz. XX w. z inicjatywy mieszkańców powstał Związek Budowy Kościoła, którego celem było wzniesienie katolickiego kościoła w Kłodnicy. Od 1907 r. zbierano środki na budowę, jednak przez wiele lat starania o zezwolenie na rozpoczęcie budowy pozostawały bezowocne. W 1917 r. Kłodnica zyskała status *lokalii*, co stanowiło wstęp do wydzielenia odrębnej parafii. Zaadaptowano wówczas stary budynek szkolny na kaplicę, poświęconą na pocz. 1918 r. Kilka miesięcy później, na mocy rozporządzenia biskupa wrocławskiego, Kłodnica została odłączona od parafii w Koźlu. Z powodu braku środków budowę rozpoczęto dopiero dziesięć lat później i ukończono w ciągu ośmiu miesięcy.

Podczas III powstania śląskiego Kłodnicę zajęły oddziały powstańcze, które przebywały tutaj od 10 maja do 4 czerwca 1921 r. Powstańcy zajęli wówczas szkołę i mieszkania nauczycielskie.

W czasie II wojny światowej, podczas nalotów alianckich na pobliskie zakłady chemiczne, w grudniu 1944 r. zbombardowany został m.in. budynek szkoły i liczne gospodarstwa.

Kędzierzyn

Osada wzmiankowana była po raz pierwszy pod nazwą *Kandersino* w zapisie lokacyjnym z 1283 r., na mocy którego Petrus Scholz z Jemielnicy i jego stryj Jacob przekazali kapłanowi księcia opolsko-bytomskiego Kazimierza trzy działki ziemi w Kędzierzynie wraz z młynem nad rzeką Kłodnicą. Sam książę zwolnił wówczas nowych osadników z konieczności płacenia danin i podatków przez okres dziesięciu lat. Po raz kolejny Kędzierzyn pojawia się w źródłach pisanych w 1416 r., na kartach kroniki Raciborza. Na mapach z 1540 r. dotychczasowa osada *Kandersino* po raz pierwszy występuje jako *Kandrzin*. Ziemie te często zmieniały właścicieli. Należały m.in. do dóbr sławięcickich.

Prawdopodobnie pod koniec XVII w. przeniesiono do Kędzierzyna ze Starego Koźła średniowieczny drewniany kościółek pw. św. Jana Nepomucena. Wcześniej mieszkańcy należeli do parafii starozielskiej. Pierwsze udokumentowane wiadomości na temat kościoła pochodzą dopiero z 1807 r., kiedy podczas oblężenia Koźła przez wojska napoleońskie, został on poważnie zniszczony, a wnętrze zdewastowane. Ołtarz wykorzystano jako materiał opałowy, a piszczałki organowe i dzwony przetopiono na kule armatnie. Mieszkańcy ukończyli jego odbudowę w 1822 r. W XIX w. służył jako kaplica mszalna, w której nabożeństwa odbywały się bardzo rzadko. W wyniku starań wiernych, w 1902 r. stanął w Kędzierzynie duży, trójnawowy kościół neogotycki. Natomiast drewniany kościół przeniesiono do Parku Szczytnickiego we Wrocławiu na Wystawę Stulecia w 1913 r., gdzie pozostał do dziś, a cmentarz wokół niego zlikwidowano. Natomiast nowe cmentarze – katolicki i ewangelicki – założono na początku wieku w pobliżu

nieukończony jeszcze nowego kościoła pw. św. Mikołaja. W 1903 r. powstał w Kędzierzynie także kościół ewangelicki.

Punktem zwrotnym w dziejach Kędzierzyna było zbudowanie tu stacji na linii kolejowej Opole – Królewska Huta, otwartej w 1845 r. W kolejnych dziesięcioleciach rozbudowywano sieć kolejową, tak że w 1938 r. kędzierzyńska stacja posiadała już połączenia w sześciu kierunkach, stając się jedną z najruchliwszych stacji w państwie niemieckim.

W 1855 r. w pobliżu stacji otwarto parowy tartak. W latach 1880–1890, wobec nasilenia ruchu kolejowego, zbudowano most drogowy nad torami. W tym samym czasie powstała pierwsza parowozownia oraz przepompownia wody z wieżą wodociągową, a w okresie I wojny światowej kolejna parowozownia. W 1914 r. ukończono nowy dworzec kolejowy. Przebudowano także torowisko i wzniesiono wiadukt, pod którym przeprowadzono drogę. W ostatniej ćwierci XIX w. architektura w Kędzierzynie zaczęła nabierać miejskiego charakteru. Powstawały kamienice mieszkalne, lokale usługowe i administracyjne. W 1903 r. powstał szpital miejski, a w 1927 r. wzniesiono okazały budynek ratusza. W 1902 r. przyłączono do Kędzierzyna samodzielną wcześniej gminę Pogorzelec, a w 1933 r. Kuźniczkę.

Podczas III powstania śląskiego oddziały powstańcze zajęły Kędzierzyn na prawie miesiąc, od maja do czerwca 1921 r. Podczas wycofywania się wysadzono m.in. most kolejowy.

W maju 1934 r. władze nazistowskie zmieniły nazwę miejscowości na *Heydebreck* (na cześć pułkownika walczącego po stronie niemieckiej w III powstaniu śląskim), która funkcjonowała do przejściu po II wojnie światowej obszaru Śląska Opolskiego przez administrację polską. W 1944 r. gmina Kędzierzyn została podniesiona do rangi miasta.

Podczas działań wojennych w 1944 r. ucierpiały budynki w Kędzierzynie. Oprócz kolejarских domów mieszkalnych na Pogorzelcu, częściowemu uszkodzeniu uległ także kościół ewangelicki, który dodatkowo po wkroczeniu do miasta wojsk radzieckich, został zrabowany i splądrowany.

Sławięcice

Bagniste tereny w dolinie meandrującej rzeki Kłodnicy stanowiły od dawna dogodne warunki dla rozwoju osadnictwa – skutecznie zabezpieczając powstające tu osady przed łatwym dostępem. Ponadto na rozwój osadnictwa istotny wpływ miał przebiegający tędy bardzo ważny szlak handlowy wiodący z południa Europy przez Bramę Morawską w kierunku północnym – tzw. szlak bursztynowy – co potwierdzają znaleziska licznych monet rzymskich na tym terenie. Nieco późniejsze (wczesnośredniowieczne) znaleziska archeologiczne wskazują, że na terenie dzisiejszych Sławięcic już w IX w. istniał gród obronny, położony w pobliżu przejścia szlaku handlowego przez rzekę Kłodnicę.

Najstarsze wzmianki dotyczące Sławięcic pochodzą z XIII w. – w 1246 r. pojawiają się one w testamencie księcia opolskiego, Mieszka II. Określone są tam jako wieś, natomiast w 1260 r. brat Mieszka, Władysław II Opolczyk odebrał Sławięcicom prawa miejskie, gdyż stanowiły zbyt dużą konkurencję dla pobliskiego Ujazdu, należącego do biskupa wrocławskiego. Wszystko więc wskazuje na to, że książę nadał im prawa miejskie po 1246 r. Prawdopodobne jest, iż w 1260 r. trwały już prace związane z wytyczaniem ulic, rynku i parcel pod zabudowę powstającego organizmu miejskiego, przerwane w związku z dekretem książęcym. Ujazd przejął więc rolę ośrodka handlowego, natomiast Sławięcice funkcjonowały już wcześniej jako kasztelania i jedna z siedzib książęcych.

Zapewne już przed lokacją funkcjonował we wsi kościół. W latach osiemdziesiątych XIII w. książę Kazimierz II podarował proboszczowi i jego następcom karczmę, którą zwolnił od podatku, a także ławę mięsną, piekarniczą i obuwniczą, z prawem wolnej sprzedaży, co pozwalało, wbrew postanowieniom dokumentu z 1260 r., na handlowe konkurowanie Sławięcic z Ujazdem.

Siedziba książęca istniała w Sławięcicach już w XIII w., jednak pierwsza wzmianka o zamku pochodzi z 1327 r. Zamek przetrwał w swej zasadniczej, średniowiecznej formie do pocz. XIX w.

Od XIV w. Sławięcice często zmieniały właścicieli. W poł. XIV w. książę Władysław sprzedał miejscowość księciu opolskiemu Bolkowi, następnie Sławięcice przejściowo weszły w skład księstwa strzeleckiego, później niemodlińskiego, za po wygaśnięciu niemodlińskiej linii Piastów, wróciły w ręce Piastów opolskich. Po śmierci ostatniego księcia opolskiego Jana Dobrego w 1532 r., księstwo opolsko-raciborskie, wraz ze Sławięcicami, przeszło we władztwo margrabiego Jerzego Hohenzollerna. Cesarz Ferdynand I odebrał te ziemie jego synowi, oddając mu w zamian księstwo żagańskie.

Sławięcice, podobnie jak Koźle, były wielokrotnie dzierżawione lub oddawane w zastaw. W 1558 r. zostały oddane w zastaw hrabiemu Johannowi von Oppersdorff. Po śmierci jego wnuka cesarz Rudolf sprzedał Sławięcice Johannowi Bohuslavowi von Zwole. Do jego rodziny należały przez kilkadziesiąt lat, a następnie przeszły na własność hrabiów Henckel. Julianna Henckel sprzedała te ziemie w 1702 r. polsko-saskiemu marszałkowi Jakubowi Flemingowi, ministrowi króla polskiego Augusta III Mocnego. Przyczynił się on znacznie do rozwoju Sławięcic, wznosząc tu wielki piec hutniczy oraz zakładając manufakturę luster, szkła i noży, a także manufakturę drucianą. Cześć majstrów i robotników do nowych zakładów sprowadził on z Saksonii i Turynii. Napływ siły roboczej wiązał się z rozrostem osady. Prawdopodobnie już Flemingowi zawdzięczamy załóżki parku angielskiego utworzonego wokół zamku. Adolf Magnus hrabia von Hoym, również minister królewski, który kupił od Flemminga posiadłości sławięcickie w 1714 r., rozwinął założenie parkowe, a także założył ogród w stylu francusko-holenderskim, w którym wznosił tzw. belweder.

W 1782 r. Sławięcice przeszły w ręce księcia Fryderyka Ludwika von Hohenlohe-Ingelfingen (w 1805 r. odziedziczył tytuł Hohenlohe-Oehringen), poprzez jego małżeństwo z dziedziczką rodu Hoymów. Z opisu z 1791 r. wiadomo, że stał wówczas jeszcze zamek piastowski. Spłonął on w 1827 r. i został odbudowany jako założenie pałacowe w 1836 r., a na przełomie XIX i XX w. przebudowany i powiększony.

Linia kolejowa przeprowadzona w latach 1843–1845 z Opoła, przez Kędzierzyn, do Królewskiej Huty, przebiegała również przez Sławięcice (stacja powstała 2 km na płd. od wsi). Nie poprawiło to jednak złej sytuacji sławięcickiego przemysłu. Huta, prosperująca bardzo pręźnie w drugiej poł. XVIII w. i na pocz. XIX w., nie nadążyła za rozwojem techniki i kapitalistycznymi przemianami, w związku z czym produkcję zakończono w 1860 r.

W 1864 r., mimo oporu mieszkańców, którzy odwoływali się w tej sprawie do księcia, proboszcz Sławięcic Amand Dronia rozpoczął rozbiórkę drewnianego kościoła średniowiecznego i budowę nowego, neogotyckiego, z fundacji księżąt Hohenlohe. Budowę ukończono w 1869 r.

W 1884 r. otwarty został szpital przeciwgruźliczy, powstały z inicjatywy i środków książęcych, który miał pełnić funkcję lecznicy m.in. dla pracowników zakładów przemysłowych księżąt Hohenlohe, działających na Górnym Śląsku. W szpitalu prowadził swe badania mikrobiologiczne późniejszy laureat nagrody Nobla, Robert Koch.

W okolicy Sławięcic rozegrały się walki podczas III powstania śląskiego. Jako że dużą część mieszkańców Sławięcic stanowili Polacy, zasilili oni licznie szeregi powstańców. W pałacu książąt Hohenlohe ulokowany został sztab I Dywizji Wojsk Powstańczych. Niemcy, po wkroczeniu do wsi, rozstrzelali pod murem ogrodu pałacowego 11 powstańców wziętych do niewoli.

W 1936 r. władze nazistowskie zmieniły nazwę miejscowości na *Ehrenforst*. Podczas II wojny światowej wokół Sławięcic powstało ponad dwadzieścia obozów jenieckich i obozów pracy.

Blachownia

Wieś wymieniona w 1534 r. jako *Medari*⁵⁶, inne źródła podają też *Miedar*, za czasów pruskich *Medar-Blechhammer*. Nazwa *Blechhammer* wywodzi się prawdopodobnie od walcowni lub kuźni blachy czarnej jaką w tym czasie tam wykonywano.

W 1719 r. na 300 morgach hrabia Adolf von Hoym założył piec hutnicze i sprowadził robotników cudzoziemskich do produkcji. Otrzymał 40-letni przywilej na produkcję blach prolongowanych przez Prusy⁵⁷.

W 1819 r. wieś uwolniła się od pańszczyzny, a jedenaście lat później zamieszkiwało w niej 7 chłopów, 12 zagrodników i 44 chałupników. Grunty wsi wynosiły 840 morgów, w tym 609 morgów ziemi ornej, 100 morgów ogrodów oraz 117 morgów łąk. W Blachowni mieściła się szkoła z 2 nauczycielami, w której uczyło się 195 uczniów z *Medar* i *Lenartowitz*⁵⁸.

Ludność Blachowni powoli zwiększała się i w 1855 r. wynosiła 842 mieszkańców, a w 1861 r. już 1059 osób. W początkach XX w. większość mieszkańców Blachowni posługiwała się językiem polskim – w 1910 r. było to 807 mieszkańców, przy 100 mieszkańcach mówiących wyłącznie po niemiecku oraz 3 posługujących się obydwojma językami. W 1925 r. na 975 mieszkańców aż 830 mówiło po polsku.

Podczas plebiscytu w 1921 r. w miejscowości uprawnionych do głosowania było 606 mieszkańców (w tym 92 emigrantów). Za Polską głosowały 323 osoby, za Niemcami 273 osoby. Jednak o przyszłym położeniu Blachowni zadecydowały wyniki plebiscytu w całym powiecie kozielskim, gdzie większość (74,9%) mieszkańców zagłosowała za przynależnością do Niemiec. Niekorzystne wyniki plebiscytu stały się zasadniczą przyczyną walk podczas III powstania śląskiego. Blachownia była ważnym strategicznie punktem, dlatego stała się jednym z celów wojsk powstańczych. W dniu 6 maja wyruszył z Łabęd w kierunku na Sławięcice i dalej w kierunku Kędzierzyna 1 katowicki pułk piechoty im. J. Piłsudskiego dowodzony przez ppor. Walentego Fojkisa. Już następnego dnia powstańcy zajęli Sławięcice i Blachownię, a w dnia 9–10 maja zajęli Kędzierzyn. W wyniku niemieckiej kontrofensywy Blachownia została ponownie zajęta 5 czerwca 1921 r.

W 1936 r. w ramach akcji zniemczania nazw miejscowości śląskich Blachowni nadano historyczną nazwę *Blechhammer*.

Na przełomie lat 30. i 40. XX w. w Blachowni rozpoczęto budowę dwóch zakładów produkujących benzynę syntetyczną (w drodze uwodorniania węgla): Oberschlesische Hydrierwerke AG i IG Farbenindustrie AG. Obie inwestycje związane były z wcześniejszą

⁵⁶ Johann Knie, *Alphabetisch, statistisch, topographische...*, s. 410.

⁵⁷ Za: <http://www.blechhammer1944.pl/artykuly/42/Historia-Blachowni> (dostęp 8.06.2021).

⁵⁸ Johann Knie, *Alphabetisch, statistisch, topographische...*, s. 410.

budową Kanału Gliwickiego (*Adolf Hitler Kanal* – 1934–1938) i łatwą dostępnością surowca z kopalń śląskich. W związku ze znacznym zapotrzebowaniem na „siłę roboczą” Niemcy zorganizowali w rejonie Blachowni [i Sławięcic] kompleks obozów pracy przymusowej, w którym przebywało nawet 45 tys. ludzi – robotników przymusowych, więźniów i jeńców wojennych. Jeden z obozów pracy przymusowej – przeznaczony dla Żydów – został 1 kwietnia 1944 r. przekształcony w podobóz Auschwitz-Birkenau: *Arbeitslager Blechhammer*.

Zakłady w Blachowni stały się w okresie od 7 lipca do 26 grudnia 1944 r. celem nalotów bombowych lotnictwa amerykańskiego (15 Armia Powietrzna USA stacjonująca we Włoszech). W ich efekcie zakłady zostały do tego stopnia zniszczone, że Niemcom nie udało się już wznowić produkcji przed nadejściem ze wschodu Armii Czerwonej.

W grudniu 1945 r. Blachownia została gminą. 25 września 1954 r. – w związku z reformą administracyjną, Blachownia Śląska⁵⁹ stała się jedną z gromad na terenie powiatu kozielskiego [obejmowała Blachownię i Lenartowice]. W 1961 r. do gromady Blachownia Śląska włączone zostały Cisowa i Miejsce Kłodnickie. Zaś od 1 stycznia 1973 r. Blachownia Śląska stała się dzielnicą Kędzierzyna i wraz z nim w 1975 r. znalazła się w nowym organizmie miejskim – Kędzierzynie-Koźlu.

Cisowa

Wieś istniała już w 1283. Była osadą zamieszkiwaną przez pracowników leśnych oraz właścicieli małych gospodarstw rolnych.

W 1845 r. właścicielem Cisowej był rotmistrz von Stwolinsky. Znajdowało się tu 70 domów zamieszkałych przez 515 mieszkańców. Mieściła się tu szkoła katolicka (obsługująca wyłącznie Cisową) wybudowana ok. 1800 r., w której zatrudniony był jeden nauczyciel⁶⁰.

W latach 30. w związku z kampanią władz niemieckich w trakcie której dokonywano zmian nazw miejscowości na Śląsku Opolskim z polskich na niemieckie, Cisowej zmieniono nazwę na: *Dünenfeld*.

W dniu 25 września 1954 r. – w związku z reformą administracyjną, Cisowa⁶¹ stała się jedną z gromad na terenie powiatu kozielskiego [obejmowała również Miejsce Kłodnickie]. W 1961 r. została włączona do gromady Blachownia Śląska. Zaś od 15 października 1975 r. znalazła się w granicach Kędzierzyna-Koźla.

Kuźniczka

Wymieniana już w 1587 roku jako *Kutznitz*. W 1845 r. właścicielem wsi był niejaki Poppe. Wieś była w tym czasie niewielka – znajdowały się tu jedynie 23 domy, a mieszkało 167 osób (w tym 3 ewangelików)⁶².

Lenartowice

Wieś wymieniana w 1532 r. jako *Lechartowitz*, a w 1534 r. jako *Lenhartowitz*. W połowie XIX w. wieś wchodziła w skład domeny sławięcińskiej należącej do rodu Hohenlohe-Oehringen.

⁵⁹ Nazwa nadana na podstawie *Rozporządzenia Ministrów: Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych z dnia 12 listopada 1946 r. o przywróceniu i ustaleniu urzędowych nazw miejscowości* – MP z 1946 r. Nr 142 poz. 262.

⁶⁰ Johann Knie, *Alphabetisch, statistisch, topographische...*, s. 86.

⁶¹ Nazwa nadana na podstawie *Rozporządzenia Ministrów: Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych z dnia 12 listopada 1946 r. o przywróceniu i ustaleniu urzędowych nazw miejscowości* – MP z 1946 r. Nr 142 poz. 262.

⁶² Johann Knie, *Alphabetisch, statistisch, topographische...*, s. 341.

Znajdowało się tu wówczas 30 domów zamieszkiwanych przez 218 osób (w tym 4 wyznania ewangelickiego). W Lenartowicach znajdowały się także domy „mistrzów śluzowych” (*Schleusenmeister*) usytuowane przy śluzach nr 4 i 5 Kanału Kłodnickiego. We wsi znajdowały się także: młyn wodny i tartak⁶³.

Na początku XX w. (jak w licznych miejscowościach w tym rejonie) aż 569 mieszkańców mówiło w języku polskim, a zaledwie 13 osób posługiwało się językiem niemieckim. Podczas plebiscytu w 1921 r. we wsi uprawnionych do głosowania było 376 mieszkańców (w tym 22 emigrantów). Za Polską głosowało 190 osób, zaś za Niemcami 182 mieszkańców.

Lenartowice, podobnie jak inne sąsiednie miejscowości, były areną zaciętych walk w ramach III powstania śląskiego. Do szczególnie ciężkich starć doszło tu (oraz w Brzeźcach) w czasie walk o Kędzierzyn. Ostatecznie oddziały powstańcze dowodzone przez ppor. Fojkisa zdobyły miasto wieczorem 9 maja 1921 r. W dniu 4 czerwca, po zaciętej potyczce powstańców z oddziałami niemieckimi Lenartowice na powrót znalazły się w rękach niemieckich.

W 1936 r. w związku z kampanią prowadzoną przez władze niemieckie mającą na celu zmianę nazw miejscowości na Śląsku Opolskim z polskich na niemieckie, Lenartowice otrzymały nazwę: *Waldbrücken*.

Po reformie administracyjnej z 1954 r. Lenartowice znalazły się w granicach powiatu kozielskiego i gromady Blachownia Śląska, zaś od 1975 r. znajdują się w granicach miasta Kędzierzyn-Koźle.

Miejsce Kłodnickie

W 1534 r. wieś wymieniana jako *Misilitze*. W poł. XIX w. *Miejsce* znajdowało się – podobnie jak okoliczne wsie – w granicach domeny sławiecińskiej należącej do rodu Hohenlohe-Oehringen. We wsi były w tym czasie 32 domy i mieszkało w niej 208 mieszkańców. Do *Miejsc*a należał młyn wodny oraz wybudowanie *Louisenhof*, w którym znajdowały się 3 domy zamieszkałe przez 5 mieszkańców wyznania katolickiego⁶⁴.

W latach 1933–1937 władze niemieckie przeprowadziły na Śląsku Opolskim kampanię zmian nazw geograficznych z polskich na niemieckie. Z tego powodu w 1934 wioska *Miejsce* zmieniła nazwę na: *Luisental*.

W dniu 25 września 1954 r. – w związku z reformą administracyjną, Miejsce Kłodnickie⁶⁵ znalazło się w gromadzie Cisowa na terenie powiatu kozielskiego. W 1961 r. wraz z Cisową zostało włączone do gromady Blachownia Śląska. Zaś od 15 października 1975 r. znalazło się w granicach Kędzierzyna-Koźla.

Pogorzelica

Podobnie jak Lenartowice, w połowie XIX w. wieś wchodziła w skład domeny sławiecińskiej należącej do rodu Hohenlohe-Oehringen. Znajdowały się tu 42 domy, w których żyło 365 mieszkańców (w tym 9 wyznania ewangelickiego). W Pogorzeliccy odnotowany był również młyn wodny⁶⁶.

⁶³ Johann Knie, *Alphabetisch, statistisch, topographische...*, s. 359.

⁶⁴ Johann Knie, *Alphabetisch, statistisch, topographische...*, s. 411.

⁶⁵ Nazwa nadana na podstawie *Rozporządzenia Ministrów: Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych z dnia 12 listopada 1946 r. o przywróceniu i ustaleniu urzędowych nazw miejscowości* – MP z 1946 r. Nr 142 poz. 262.

⁶⁶ Johann Knie, *Alphabetisch, statistisch, topographische...*, s. 499.

Wieś została włączona w 1902 r. do rozrastającego się Kędzierzyna.

Koźle Port

Pod koniec XVIII w., w związku z rozwojem ośrodka przemysłowego w rejonie Gliwic i Zabrze, zrodziła się idea budowy drogi wodnej łączącej nowopowstające zakłady przemysłowe z Odrą. Miała ona wydatnie ułatwić transport surowców (w tym szczególnie węgla i rud) oraz zbyt towarów, także licznym manufakturom działającym już od pocz. XVIII w. w rejonie Sławęcic. W latach 1792–1812 wybudowano ponad czterdziestokilometrowy Kanał Kłodnicki łączący Gliwice i Zabrze z Koźlem. Transport towarów Kanałem Kłodnicki rozwijał się bardzo dynamicznie, zaś w szczytowym okresie jego użytkowania kanałem przepływało ponad 1000 statków rocznie.

Ze względu na postępującą począwszy od 1845 r. budowę linii kolejowych znaczenie transportu wodnego w znacznym stopniu osłabło. Tym bardziej, że Koźle nie posiadało zaplecza za przeładunkowego (portowego) wystarczającego do obsługi i przeładunku wzrastającej masy towarów. Dlatego też – przy rosnących potrzebach transportowych (tanim środkiem jakim był transport wodny) górnośląskich zakładów przemysłowych i rosnącym – podjęto decyzję o budowie w Koźlu nowoczesnego portu rzecznego.

Pierwszy basen portowy przeznaczony do przeładunku węgla i rud – o wymiarach 500 x 50 metrów – oddano do użytku w 1895 r. Ze względu na szybko rosnące potrzeby w latach 1900–1903 wybudowano drugi basen portowy – o wymiarach 500 x 55 metrów, a w latach 1905–1908 trzeci basen o wymiarach 700 x 60 metrów. Drugi basen miał służyć do przeładunku rud cynku i żelaza, drewna, cukru i różnorodnej drobnicy, zaś trzeci do przeładunku głównie rudy żelaza, a po wybudowaniu elewatora, także zboża. W szybkim czasie – bo już w 1910 r. – port osiągnął projektowaną zdolność przeładunkową wynoszącą 2 mln ton, będąc drugim co do wielkości przeładunku portem śródlądowym w Europie⁶⁷.

Port był wyposażony w najnowocześniejsze w swoim czasie urządzenia przeładunkowe – dźwigi oraz wywrotnice wagonów przyspieszające przeładunek materiałów sypkich (węgla lub rudy), umożliwiając obsługę nawet 40 barek dziennie.

W związku z niską przepustowością przestarzałego już Kanału Kłodnickiego – mogły po nim pływać barki o nośności do 100 ton, podczas gdy na Odrze o nośności nawet 400 ton – podjęto decyzję o budowie nowego szlaku wodnego łączącego Górny Śląsk z Koźlem. Nowy kanał (*Adolf Hitler Kanał*) został wybudowany w latach 1934–1938 i połączył port w Koźlu z nowym portem w Gliwicach.

Rozwój portu wpłynął także na rozwój nowej zabudowy przemysłowej i mieszkalnej w dzielnicy portowej Koźla.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Definicja krajobrazu kulturowego jest zawarta w art. 3 pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. *Krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca*

⁶⁷ Por. K. Jonca, *Zarys dziejów społecznych i gospodarczych Koźla i okolicy do 1939 roku*, [w:] *Ziemia kozielska*, pod red. S. Popiołka, Koźle 1963.

elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego służy utrzymaniu tożsamości społeczności lokalnych, regionów i państwa. Konieczne jest więc utrzymanie i eksponowanie jego wartości, podejmując działania odnoszące się zarówno do ochrony dziedzictwa kulturowego, jak i środowiska przyrodniczego. Przedmiotem ochrony powinno być: ukształtowanie terenu, jego pokrycie (przyrodnicze i kulturowe) oraz tradycje zagospodarowania.

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami istnieją dwie formy ochrony zabytków, które mogą zastosować samorządy gminne: utworzenie parku kulturowego lub ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. W art. 4 tej ustawy określono zasady ochrony zabytków polegającej na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu m.in.:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków przez odpowiednie zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- uwzględnianie działań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Dla właściwego ujmowania problematyki ochrony krajobrazu i dziedzictwa kulturowego w opracowaniach planistycznych niezbędne jest opracowanie studium ochrony wartości krajobrazu i dziedzictwa kulturowego dla obszaru miasta Kędzierzyn-Koźle.

Obszar miasta Kędzierzyn-Koźle charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem przestrzennym krajobrazu kulturowego. Wynika to przede wszystkim z faktu, że na obecny organizm miejski składają się cztery odrębne – do roku 1975 – organizmy osadnicze, tj. Koźle, Kędzierzyn, Kłodnica i Sławięcice. Każdy z nich ma odrębną proveniencję i odrębną charakterystykę historycznego rozwoju.

Rozwój przestrzenny Koźła i będący jego emanacją dzisiejszy krajobraz kulturowy jest uwarunkowany średniowieczną, planową lokacją oraz istniejącą tu w wiekach XVIII–XIX twierdzą z całym kompleksem umocnień ziemnych i budowli fortecznych. Zabudowa obszaru miasta lokacyjnego to przede wszystkim obiekty dwu-, trzykondygnacyjne usytuowane w ciągu pierzei ulic, w większości o historycznym charakterze. Dominantami krajobrazowymi Koźła są bryły kościołów pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi i Wniebowzięcia NMP.

Kędzierzyn od początku swego istnienia był osadą wiejską. Rozwój przestrzenny, a co za tym idzie także powolna zmiana charakteru zabudowy na miejską, choć raczej w skromnej skali (domy dwu-, trzykondygnacyjne, wielorodzinne – np. ul. Karola Miarki) miała miejsce dopiero w XIX w. i na przełomie XIX/XX w. Związane to było z budową na przełomie XVIII/XIX w. Kanału Kłodnickiego oraz budową linii kolejowych i uruchomieniem połączeń Kędzierzyna z Raciborzem (1846) oraz Nysą (1875–1876). Kędzierzyn w dużej mierze zachował swój charakter krajobrazowy, ukształtowany z 2 poł. XIX i 1 poł. XX w. z dwoma dominantami krajobrazowymi w postaci brył i wież kościołów św. Mikołaja i ewangelicko-augsburskiego.

Kłodnica, podobnie jak Kędzierzyn, była od początku istnienia niewielką osadą wiejską. Na jej rozwój (liczba ludności wzrosła od 383 w 1783 r., przez 1505 w 1861 r. do 3736 w 1910 r.), począwszy od XIX w., istotny wpływ miała budowa w latach 1792–1812 Kanału Kłodnickiego oraz portu rzecznego na Odrze w latach 1891–1908. Rozwój wsi nie spowodował jednak

istotnych zmian w jej układzie przestrzennym i charakterze zabudowy. W Kłodnicy nie rozwinęła się zabudowa pierzejowa – do dziś ma ona charakter luźno ustawionych budynków mieszkalnych o maksymalnie dwóch kondygnacjach (pojedyncze obiekty trzykondygnacyjne) z dominującą nad nimi w przestrzeni bryłą i wieżą kościoła Matki Bożej Bolesnej.

Sławięcice – wieś o proveniencji średniowiecznej, skupiona wokół najpierw zamku, a następnie rezydencji pałacowych kolejnych właścicieli wsi. Dominującym – do dziś – elementem krajobrazowym Sławięcic jest obszar dawnego założenia pałacowo-parkowego położonego pomiędzy Kanałem Gliwickim a rzeką Kłodnicą i na północnym brzegu rzeki Kłodnicy. Niestety monumentalny pałac, wzniesiony w 1836 r., poważnie przebudowany i rozbudowany na przełomie XIX/XX w., nie zachował się. Pozostałością dawnego założenia jest jeden z największych w województwie opolskim parków, wraz z pozostałościami małej architektury parkowej (np. belweder). Zachowana w niewielkim stopniu zabudowa wsi ma charakter luźno rozstawionych domów mieszkalnych, z dominującą w północnej części wsi bryłą i wieżą kościoła św. Katarzyny Aleksandryjskiej.

W granicach Kędzierzyna-Koźła znajduje się obecnie kilka dawnych wsi, wchodzących w XIX w. w skład domeny sławięcińskiej rodu Hohenlohe-Oehringen. Są to Blachownia, Cisowa, Lenartowice, Miejsce Kłodnickie i Kuźniczka. Pomimo tego, że są w granicach miasta już od prawie półwiecza, nadal są wyraźnie wyróżniającymi się w krajobrazie jednostkami osadniczymi. Od innych terenów miasta oddzielają je łącznie gruntów uprawnych lub kompleksów leśnych. W znacznym stopniu zachowana jest na ich obszarach – co do charakteru – pierwotna zabudowa, na którą składały się w większości proste w kształcie, murowane domy mieszkalne z dwuspadowymi dachami krytymi dachówką ceramiczną. Domy usytuowane są w luźnej zabudowie rozłożonej wzdłuż głównych dróg przebiegających przez wsie, często w otoczeniu ogrodów.

W czasie II wojny światowej w okolicach Blachowni wybudowane dwa strategiczne zakłady produkujące benzynę syntetyczną – Oberschlesische Hydrierwerke AG i I.G. Farbenindustrie AG. Z względu na znaczne zapotrzebowanie na siłę roboczą zarówno w trakcie budowy, jak i późniejszej produkcji, Niemcy – już od 1940 r. – rozpoczęli organizację sieci obozów pracy przymusowej oraz obozów dla jenieckich batalionów budowlano-robotniczych (*Bau und Arbeitsbataillonen*). Ogółem w kompleksie obozów pracy przymusowej przebywało nawet ok. 45 tys. ludzi. Jednym z takich obozów nich był **Judenlager** – początkowo obóz pracy dla Żydów różnego pochodzenia, przekształcony 1 kwietnia 1944 r. w podobóz o nazwie **Arbeitslager Blechhammer** obozu koncentracyjnego Auschwitz III. Składał się on z czterech części: Judenlager – więźniemi byli w nim Żydzi z całej Europy, Judenlager – obóz dla kobiet żydowskich, Bahnhofslager – obóz koncentracyjny dla wszystkich narodowości, głównie dla Polaków, SS Lager – wydzielona część dla załogi SS)⁶⁸. Innym dużym obozem, założonym już w 1940 r., był **Obóz jeniecki Blechhammer południe** usytuowany w południowej części Kędzierzyna (*Heydebreck-Süd*). Więziono w nim jeńców wojennych i robotników przymusowych. W lipcu 1944 r. więzionych było w nim prawie 8,5 tys. jeńców wojennych różnych narodowości. Na terenie dzisiejszego Kędzierzyna-Koźła znajdują się liczne pozostałości obozów pracy, a zwłaszcza obiekty byłego obozu koncentracyjnego Arbeitslager Blechhammer – krematorium, wieże strażnicze, fragmenty ogrodzenia, bunkry itp., które powinny być w całości zachowane

⁶⁸ Por. F. Piper, *Podobóz Blechhammer* [w:] Zeszyty Oświęcimskie nr 10:1967 – informacje o obozie za: <https://fr.wikipedia.org/wiki/Blechhammer> (dostęp 10.06.2021).

i uczytelnione, jako świadectwo dramatycznych wydarzeń z okresu II wojny światowej i przestroga dla dziś żyjących pokoleń.

Ważnym – negatywnym – aspektem krajobrazu kulturowego miasta i jego poszczególnych części (szczególnie dawnych wsi o jeszcze zachowanym charakterze), wpływającym na jego jakość, są nowowprowadzane elementy:

- obiekty kolidujące z zabudową historyczną poprzez formę, gabaryty i często dominujące nad historyczną zabudową (np. budowa wielokondygnacyjnych budynków na obszarach dawnych wsi charakteryzujących się przede wszystkim zabudową parterową);
- infrastruktura techniczna w postaci wież telefonii komórkowej;
- chaotycznie rozmieszczane i agresywne reklamy (bilbordy, tablice, szyldy itp.) – ta kwestia w niedługim czasie zostanie uregulowana dzięki projektowanej tzw. „uchwale krajobrazowej”.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Zgodnie z definicją ustawową (art. 3 pkt 1 i 2 *ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami*) zabytek nieruchomy to: *nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.*

Zabytki nieruchome znajdujące się na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle należą zasadniczo do czterech kategorii – obiekty i zespoły sakralne, budowle fortyfikacji fryderycjańskich, budynki mieszkalne oraz budowle inżynieryjne i techniczne.

Obiekty sakralne

Kościół pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śląskiej – Pierwszy kościół [a w zasadzie kozielski proboszcz co pozwala domyślać się istnienia świątyni] wzmiankowany był już w 1293 r.⁶⁹ Wg tradycji kaplica Najświętszej Panny Marii wzniesiona została w 1323 r., prawdopodobnie jednak zarówno kaplica, jak i prezbiterium wzniesione przed 1414 r. Korpus gotyckiego kościoła zbudowany został w ciągu XV w., zaś w 1489 r., staraniem starosty Jana Bielika z Kornicy wykonano sklepienia prezbiterium⁷⁰. W 1570 r., po zniszczeniach okresu reformacji, przebudowany. Rozpoczęto wówczas budowę elewacji zach., która miała być pierwotnie dwuwieżowa. W 1745 r. ponownie poważnie zniszczony w wyniku działań wojennych. Gruntowną przebudowę przeszedł w latach 1897–1899, kiedy to nadano mu cechy neogotyckie, zacierając renesansowe elementy elewacji, takie jak dekoracja sgraffitowa. Renesansowy wystrój wnętrza również zmieniono na neogotycki. Kościół jest trójnawowy, pseudohalowy, z prezbiterium zamkniętym trójbocznie. W najstarszej części kościoła, w kaplicy NMP, znajduje się obraz Matki Boskiej Kozielskiej z poł. XV w., należący do grupy tzw. „Madonn Piekarskich”. Naprzeciw kaplicy znajduje się krypta członków rodziny von Oppersdorff, z bogatą dekoracją renesansową, mieszcząca trzy cynowe trumny z przełomu XVI i XVII w.

⁶⁹ Za: A. Weltzel, *Geschichte der Stadt, Herrschaft und ehemaligen Festung Kosel*, Kosel 1888, s. 444.

⁷⁰ *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. VII: *Województwo Opolskie*, z. 5: *Powiat Kozielski*, Warszawa 1965, s. 32–33.

Kościół pw. św. Mikołaja – Kościół neogotycki, wzniesiony w latach 1901–1902 w formie trójnawowej hali z krótkim transeptem i trójbocznie zamkniętym prezbiterium. W transepcie znajdują się witraże z wizerunkami św. Jerzego i św. Mikołaja. We wnętrzu pierwotny drewniany ołtarz neogotycki został zastąpiony w 1938 r. nowym, wykonanym z drewna i metalu, z figurą św. Mikołaja i płaskorzeźbami przedstawiającymi głowy 12 apostołów oraz czterema płaskorzeźbionymi scenami z życia Chrystusa, pierwotnie umieszczonymi na skrzydłach bocznych, obecnie zamontowanymi po bokach figury patrona kościoła.

Kościół ewangelicko-augsburski – Kościół neogotycki, wzniesiony w latach 1902–1903. Murowany z cegły, z cokołem z łamanego kamienia wapiennego. Jednonawowy, o korpusie trójprzęsłowym, krytym dachem dwuspadowym. Prezbiterium jednoprzęsłowe, zamknięte prostokątnie, kryte dachem trójspadowym. Na osi głównej do korpusu przylega wieża.

Początkowo kościół funkcjonował jako kościół filialny parafii w Koźlu. W 1934 r. otrzymał status samodzielnej parafii, z własnym pastorem i zarządem zboru. Po II wojnie światowej został włączony do parafii zabrzańskiej i tak jest do dzisiaj.

Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej – Obecny kościół, wzniesiony został w latach 1864–1869 w stylu neogotyckim, dzięki staraniom ówczesnego proboszcza Amanda Droni. Budowniczym był Fryderyk Schmidt. Kościół ma formę bazyliki z transeptem, o prezbiterium zamkniętym pięciobocznie, flankowanym dwiema ośmiobocznymi wieżami. Ostrołukowe okna, wypełnione są witrażami. Ostrołukowy portal główny wykonany jest z piaskowca. W narożach nadproża znajdują się herby rodu Hohenlohe i Prus. We wnętrzu znajduje się bogata dekoracja neogotycka w postaci snycerki i polichromii.

Kościół pw. Matki Bożej Bolesnej – Kościół wzniesiony został w stylu eklektycznym w 1928 r., według projektu architekta z Katowic Mayersa. Kierownictwo budowy objął budowniczy Herden. Świątynia ma konstrukcję żelbetową z okładziną ceglana wewnątrz, wzniesioną na planie prostokąta, bazylikową, trójnawową. Prezbiterium pięcioboczne. Na osi głównej, wpisana w elewację frontową usytuowana jest masywna wieża.

Zespół klasztorny oo. Franciszkanów – Dawny zespół klasztorny oo. Franciszkanów, wzniesiony w 1 poł. XVIII w. został wyburzony w związku z przebudową twierdzy kozielskiej według projektu G. Walrave w 1743 r. Obecny zespół klasztorny, pochodzący z XVIII–XIX w., został wzniesiony w obrębie staromiejskiego układu, ok. 50 m na płd.-wsch. od Rynku. Składa się on z kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny oraz budynku klasztoru.

Klasztor sekularyzowano w 1810 r. – w czasie wojen napoleońskich użytkowany na potrzeby armii (jako arsenał, stajnia, magazyn). Zsekularyzowany majątek kościelny został sprzedany na aukcji w 1812 r. W 1929 r. odkupił go od władz niemieckich proboszcz parafii kozielskiej ks. Józef Ferche. Kościół, po przeprowadzeniu gruntownego remontu w 1930 r. został ponownie konsekrowany. Uszkodzony podczas działań wojennych w 1945 r. Po wojnie upaństwowiony. Na pocz. lat 70. XX w. stał się własnością kościelną.

Kościół klasztorny został wzniesiony w latach 1751–1753 w stylu barokowym przez Jerzego (Jana?) Heinze. Od płn. przylega do niego budynek dawnego klasztoru Franciszkanów. Elewacja zachodnia kościoła jest trójkondygnacyjna, trójosiowa, z trójkątnym przyczółkiem nad wejściem. Wnętrze salowe, z prezbiterium zamkniętym ścianą prostą i chórem muzycznym. Nawa posiada sklepienie kolebkowe z lunetami. Na sklepieniu znajduje się polichromia wykonana w 1767 r. przez Józefa Beyera (Baworskiego) z Opawy, przedstawiająca Esterę przed królem Aswerusem.

W 2009 r. zrekonstruowano, w oparciu o zdjęcia archiwalne, iluzjonistyczną polichromię na ścianie ołtarzowej. Poddano konserwacji drewniane, barokowe tabernakulum z 1 poł. XVIII w. oraz barokowe obrazy, wchodzące w skład wyposażenia kościoła. W 2010 r. nastąpiło ponowne poświęcenie ołtarza.

Dawny klasztor użytkowany jest na cele handlowo-usługowe. Pomimo wielokrotnych modernizacji, konserwacji i remontów pierwotny układ wnętrza nie uległ zatarciu.

Kaplica pw. św. Antoniego – Kaplica usytuowana w centrum dawnej wsi Kuźniczka. Zbudowana po 1800 r. w tradycjach barokowych. Wolnostojąca, murowana. Założona na planie kwadratu, kryta dachem kopulastym z ośmioboczną latarnią zwieńczoną hełmem baniastym. Wnętrze nakryte sklepieniem żaglastym.

Zespół plebanii przy kościele św. Katarzyny Aleksandryjskiej, ul. Stanisława Staszica 1 – W skład zespołu wchodzi: plebania, budynek gospodarczy, altana w ogrodzie plebańskim.

Plebania wybudowana w 1852 r. w stylu neoklasycystycznym, spalona w 1945 r. Odbudowana w 1952 r. Murowana z cegły, otynkowana z motywem płaskiego boniowania. Założona na planie prostokąta, dwukondygnacyjna. Dach naczółkowy, kryty dachówką. Na osi głównej płaski ryzalit mieszczący wejście ujęte dwiema kanelowanymi półkolumnami. Ponad drzwiami płycina z zapisaną cyframi rzymskimi datą 1852.

Budynek gospodarczy w zespole plebańskim zbudowany ok. poł. XIX w. Wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta, murowany z cegły, otynkowany. Część środkowa (spichlerz) dwukondygnacyjna, o kondygnacjach oddzielonych gzymsem. Dwie części boczne parterowe. Wszystkie nakryte dachami dwuspadowymi, pokrytymi dachówką.

Altana w ogródku plebanii tzw. Chatka syberyjska. Wzniesiona w 1800 r. Wolnostojąca, na planie prostokąta, dwukondygnacyjna. Drewniana, o konstrukcji zrębowej, kryta dachem namiotowym. Z dwoma wejściami, na parterze i na piętrze, które obiega galeryjka, na którą wiedzie drabina. Okienka na parterze prostokątne, na piętrze zamknięte łukiem odcinkowym. Obiekt przeznaczony jest do rozbiórki i translokacji do Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu.

Fortyfikacje fryderycjańskie

O specyfice układu urbanistycznego Koźła, który w swym zasadniczym kształcie zachował się do dziś, zdecydowało przekształcenie miasta w twierdzę w poł. XVIII w. Budowa twierdzy rozpoczęła się w 1744 r., na mocy decyzji króla pruskiego Fryderyka II. Projektantem był Gerhard Cornelius von Walrave, który prowadził prace budowlane do 1746 r. Po nim kierownictwo przejął pułkownik Philipp Lothar von Sers. Duża modernizacja twierdzy, podjęta około 1780 r., związana jest z działalnością majora Caspara van Habba, a po jego śmierci kontynuowana przez kapitana Harroya. Ostatnią modernizację przeprowadzono po 1796 r., według projektu generała Christiana Reinholda von Lindenera.

Projekt przewidywał utworzenie twierdzy na planie pięcioramiennej gwiazdy, z kleszczowymi odcięciami w każdym z naroży i rawelinami pomiędzy narożami. Na drugim brzegu Odry planowano wznieść czworoboczną redutę z dwoma fleszami, otoczone fosą. W pierwszej kolejności powstał wał główny, fosa i jeden rawelin, umocnienia przedmościa oraz trzy budynki koszarowe. Kiedy w maju 1745 r. Austriacy przejęli twierdzę, wznieśli pozostałe raweliny i drogę krytą. Podczas pruskiego bombardowania zniszczone zostały nowo powstałe koszary, jednak fortyfikacje nie zostały uszkodzone. Po przejściu Koźła Prusacy przystąpili w 1747 r. do kolejnych prac. Wzniesiono Redutę Większycką wraz z komunikacją i broniącą jej kaponierą,

trzy magazyny prochowe, dwie kazamaty i most na Odrze. W 1754 r. zmodernizowano drogę krytą przed umocnieniami miasta, otoczono drogą krytą przedmieście oraz zbudowano w centralnej reducie przedmościa półkolistą kazamatę. Z tego okresu zachowały się magazyn prochu, półkolista kazamata i dwa budynki koszarowe.

W latach siedemdziesiątych XVIII w. powstały nowe koszary. W 1783 r. wybudowano Redutę Kłodnicką i Kobylicką na wyspie odrzańskiej oraz Redutę Orła i Rogowską. Przekształcono także Redutę Większycką. Wzniesiono skazamatowaną piekarnię i trzy kazamaty, z których zachowała się tylko jedna. Około 1811 r. rozpoczęto na zachód od rdzenia budowę Reduty Krzyżowej, zwanej później Szańcem Neumanna.

Na przełomie XVIII i XIX w. przystąpiono do największej przebudowy twierdzy. Poszerzono raweliny i połączono je z rdzeniem twierdzy, przez co uzyskała ona narys gwiazdy dziewięcioramiennej. Wzniesiono w tym czasie kolejne liczne kazamaty oraz hangardy (nowy, zmodyfikowany typ kazamat). Na przedpolu powstał fort im. Fryderyka Wilhelma, kolista wieża artyleryjska, będąca modyfikacją rozwiązania francuskiego inżyniera Marca René de Montalembert. W latach 1805–1806 wzniesiono jedynie mury zewnętrzne. Ostatecznie prace nad fortem ukończono dopiero w 1829 r.

W latach 1864–1865 dokonano remontów wałów głównych oraz magazynów prochu nr 1 i 2. Mosty łyżwowe na Redutach Kłodnickiej i Kobylickiej wymieniono na mosty rolkowe bardziej masywne. W marcu 1866 r. nadszedł rozkaz aby przyspieszyć przygotowania wojenne, gdyż należy spodziewać się natarcia nieprzyjaciela. W ramach tych przygotowań wycięto wszystkie wysokie drzewa na wyspie i Reducie Orlej oraz krzaki rosnące na zewnętrznej stronie grobli. Wykupiono za 6950 talarów publiczny ogród wraz z szynkiem zwanym Topoliną. W ciągu trzech miesięcy wybudowano tam nowy fort zwany Fortem Następcy Tronu. Przy jego budowie pracowało 3000 ludzi powiatów kozielskiego, głubczyckiego, prudnickiego, raciborskiego i opolskiego.

W 1873 r. Koźle straciło status twierdzy. Rozpoczęła się wówczas likwidacja lub adaptacja zabudowań fortecznych dla celów cywilnych. Koźle jest rzadkim przykładem twierdzy kleszczowej powstałej w epoce dominacji fortyfikacji bastionowej. Mimo znacznych przekształceń zachowała ona swój oryginalny narys. O jej wyjątkowości na tle innych twierdz śląskich decyduje także wyjątkowo duża liczba kazamat. Do dnia dzisiejszego zachowała się prawie w całości zewnętrzna fosa, obwód wału głównego, fragmenty fosy głównej, trzy słuzy, Reduta Kłodnicka (w bardzo dobrym stanie), fragmenty Reduty Orlej, cztery prochownie, dwie wartownie, koszary, fort im. Fryderyka Wilhelma (spalony częściowo w 1945 r.) oraz część zabudowań reduty na przyczółku mostowym.

Całość zachowanych fortyfikacji, została objęta ochroną konserwatorską, poprzez zbiorczy wpis do rejestru zabytków jako zespół fortyfikacji fryderycjańskich. Ponadto poszczególne budowle chronione są na mocy odrębnych wpisów do rejestru zabytków:

- budynek forteczny, ul. Wyspa 3

Budynek wchodzi w skład fortyfikacji prawobrzeżnych. Zbudowany około 1750 r. w kompleksie obiektów Reduty na Ostrówku, wzniesiony z cegły, z zewnątrz nietynkowanej. Założony na planie półkolistym, z półokrągłym ryzalitem na osi. Pierwotnie o charakterze obronnym, w przyziemiu posiada układ masywnych sklepień ceglanych oraz rytm poziomych otworów strzelniczych od zewnątrz. Nadbudowany w XIX w. w trakcie gruntownej przebudowy na cele mieszkalne.

- schron forteczny, ul. Skarbowa

Schron forteczny (podwalnia) zlokalizowany w obrębie lewobrzeżnych fortyfikacji miejskich. Schron murowany z cegły, nietynkowany, mieścił działobitnie i izby forteczne. Założony na planie prostokąta. Jednokondygnacyjny, pierwotnie kryty nasypem ziemnym, obecnie dach płaski kryty papą. Wnętrze jednoprzestrzenne, przekryte czterema przęsłami sklepień krzyżowych.

- prochownia – kazamata, ul. Skarbowa

- fort im. Fryderyka Wilhelma (tzw. Fort Rondel lub Baszta Montalemberta), ul. Portowa

Fort zbudowany w latach 1805–1806 na płn.-wsch. przedpolu twierdzy zbudowano według koncepcji francuskiego generała Marca Rene de Montalembert. Założony na planie centralnym z kolistym dziedzińcem pośrodku, murowany z cegły ceramicznej, trzypiętrowy. Obwód podzielony na 28 przęseł przesklepionych kolebkami, tworzących działobitnie. W pocz. XX w. przekształcony na browar.

- studnia forteczna, ul. Wyspa

Studnia forteczna, pochodząca z końca XVIII w., położona jest w kompleksie obiektów Reduty na Ostrówku (przyczółek mostowy). Obudowa studni z 1840 r. murowana z cegły, z zewnątrz nietynkowana. Wsparta na czterech masywnych, czworobocznych filarach, podsklepią krzyżowo, nakryta nasypem ziemnym. Założona na planie kwadratu, każdy bok otwarty półkolistą arkadą z ażurowymi, drewnianymi, sztachetowymi wrotami. Naroża zaakcentowane regularnymi blokami kamienia wapiennego.

- planty miejskie z fosami, ob. pozostałości dawnych fortyfikacji lewobrzeżnych – fosy zewnętrznej zachowane jako park miejski

- magazyn, dawna prochownia, ul. Garncarska 1

Budynek zlokalizowany w centrum miasta, w obwodzie wału głównego fortyfikacji fryderycjańskich. Prawdopodobnie pełnił funkcję magazynu prochu. Obiekt wolnostojący, murowany, otynkowany gładko z dekoracją architektoniczną z czerwonej cegły ceramicznej. Trójkondygnacyjny, kryty dachem płaskim, poszycie papą. Założony na planie prostokąta. Osie wyznaczone zamkniętymi odcinkowo blendami i oknami w ceglanych obramieniach. Artykulacja horyzontalna ceglanyymi gzymsami kordonowymi dekorowanymi fryzami z cegieł.

- ciąg budynków, pierwotnie koszar, ul. Targowa 13–15, 17–21, 23–27.

Zespół obiektów dawnych koszar zlokalizowany w pld.-zach. części Koźła, po wewnętrznej stronie obwodu wału głównego fortyfikacji lewobrzeżnych. Zbudowany w latach 1776–1778 w stylu klasycyzującym. Budynki murowane, otynkowane gładko, bez dekoracji architektonicznej. Usytuowane kalenicowo, prostokątne. Trójkondygnacyjne, kryte wysokimi dachami czterospadowymi.

- magazyn artyleryjski, ul. Marii Konopnickiej,

- schron forteczny (kazamata), ul. Ignacego Łukasiewicza – ul. Stefana Żeromskiego.

Objęte częściową ochroną, poprzez wpisanie do gminnej ewidencji zabytków są:

- zespół budynków koszarowych, ob. zespół budynków mieszkalno-gospodarczych, ul. Wyspa 1–8,
- budynki w zespole koszar, ul. Targowa 1–5, 7–11,
- podwalnia (schron forteczny), ul. Marii Skłodowskiej-Curie 2 a,
- budynek forteczny (podwalnia i magazyn forteczny), ob. budynek mieszkalny i magazynowo gospodarczy, ul. Skarbowa 1.

Większość obiektów jest w złym stanie technicznym. Wymagają one w pierwszej kolejności zabezpieczenia przed szkodliwymi czynnikami atmosferycznymi i porastaniem samosiewami, a także aktami wandalizmu. Ponadto wiele zachowanych elementów twierdzy nie zostało dotąd włączonych do rejestru ani ewidencji zabytków.

Pozostałości zlikwidowanej w 1874 r. twierdzy stanowią cenny przykład architektury *militaris* o unikalnych wartościach przestrzennych. Nowożytny układ przestrzenny o gwiaździstym narysie, utrzymał się do dziś prawie bez zmian. Czytelny jest on głównie w ukształtowaniu (rzeźbie) terenu. Jest to jeden z największych obszarowo w Polsce i najcenniejszych zespołów fortyfikacji ziemnych, który odpowiednio wykreowany może stać się atrakcją turystyczną miasta i stanowić o jego identyfikacji kulturowej.

Budynki mieszkalne

Budownictwo i architektura stanowią najbardziej spektakularne obiekty dziedzictwa kulturowego. Na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle do najcenniejszych obiektów architektury należą:

Zespół pałacowo-parkowy, ul. Sławięcicka – Pierwsza warowna budowla w tym miejscu istniała prawdopodobnie już w XIII w., a po raz pierwszy wzmiankowana była w 1327 r., jako własność piastowskich książąt śląskich. W 1604 r. dobra sławięcickie zostały sprzedane przez Rudolfa II Johannowi Bohuslawowi von Zwole. Od 1678 r. stanowiły własność rodziny Henklów, następnie książąt Hohenlohe-Ingelfingen, Jakuba Henryka Flemminga, Adolfa Magnusa von Hoyma i jego spadkobierców, a w 1782 r. powróciły w ręce rodziny Hohenlohe-Ingelfingen, później Hohenlohe-Oehringen.

Zamek piastowski przetrwał w swej zasadniczej formie do pocz. XIX w. Wzniesiony na planie zbliżonym do kwadratu, o czterech okrągłych wieżach, otoczony fosą z mostem zwodzonym. Spłonął w 1827 r. i został odbudowany został w 1836 r. jako założenie pałacowe być może przy częściowym wykorzystaniu średniowiecznych fundamentów. Na przełomie XIX i XX w. pałac przebudowano i powiększono do budowli na rzucie trzech prostokątów. Część środkowa trójkondygnacyjna, przekryta dachem mansardowym, połączona była z dwukondygnacyjnymi skrzydłami bocznymi jednotraktowymi galeriami. W elewacji frontowej znajdował się ryzalit zwieńczony trójkątnym przyczółkiem, na osi elewacji ogrodowej portyk, dźwigający na filarach i kolumnach głęboki taras. Po II wojnie światowej pałac popadł w ruinę, a w latach 70. XX w. został rozebrany. Zachowany został jedynie jeden z portyków elewacji bocznej pałacu.

Założenie pałacowe znajdowało się na terenie rozległego parku w stylu angielskim. Od strony północnej pałacu znajdował się staw. Dalej na północ od pałacu założono ogród francusko-holenderski, wraz z ogródkiem warzywnym, otoczone murem. W parku, zgodnie z zasadami malowniczości, nowej kategorii estetycznej wprowadzonej na przełomie XVIII i XIX w., znalazły się różnego rodzaju pawilony.

Jeden z elementów parku stanowiła do II wojny światowej chatka syberyjska, ustawiona około 1800 r. Drewniana, o konstrukcji zrębowej, dwukondygnacyjna, nakryta dachem namiotowym. Piętro obiegała galeryjka, na którą z parteru prowadzi drabina. Chatka przeniesiona na teren przy plebanii, przeznaczona do rozbiórki i translokacji do Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu.

Na terenie ogrodu, prawdopodobnie już w pierwszej połowie XVIII w. z inicjatywy hrabiego von Hoyma, wzniesiony został pawilon, tzw. belweder. Budowla wzniesiona na planie kwadratu, trójkondygnacyjna, o czterech cylindrycznych wieżach w narożach. Część środkowa przykryta jest kopułą cebulastą, zaś wieże kopułami dzwonowatymi. Przyziemie sklepienie krzyżowo, o czterech arkadach rozpiętych między wieżami.

W parku zachowało się w stanie ruiny klasycystyczne mauzoleum z końca XVIII w. Wzniesione na rzucie kwadratu o wklęsłych bokach, ze ściętymi, wklęsłymi narożami, w których pierwotnie znajdowały się niezachowane obecnie jońskie kolumny. Pierwotnie przykryte niezachowaną dziś kopułą na bębnie o ośmiu kolistych oknach. Wnętrze na planie koła mieściło pierwotnie kryptę i kaplicę.

W skład zespołu pałacowo-parkowego wchodził także tzw. dom ogrodnika, wzniesiony ok. 1830 r., w pobliżu ogrodu francusko-holenderskiego (zamienionego później na ogród warzywny). Obecnie dom jest w stanie ruiny, pozbawiony pokrycia dachowego, ścian działowych i części ścian zewnętrznych.

Zespół zabudowań dawnego szpitala im. Roberta Kocha (ob. hotel i restauracja) – zespół zabudowań szpitala im. Roberta Kocha (pierwotnie im. Augusta) ufundowany został przez księstwo Hohenlohe-Oeringen (księcia Hugona i księżniczkę Paulinę), a dedykowany księciu Fryderykowi Augustowi, ojcu Hugona.

Budowę rozpoczęto na początku lat osiemdziesiątych XIX w. W skład budynków powstałych w pierwszej fazie budowy wchodziły budynek A i B wraz z łącznikami oraz południowa część budynku C. Po 1897 r. dobudowano do budynku C część płn. Teren otoczono ceglany murem i założono park. Wzniesiono także dwie drewniane leżakownie, umożliwiające pacjentom zażywanie świeżego powietrza, gdyż od początku lat dziewięćdziesiątych, kiedy to pozyskano do współpracy prof. Roberta Kocha, pracującego m.in. nad odkryciem szczepionki przeciwgruźliczej, szpital funkcjonował również jako sanatorium. Około 1925 r. w płn.-zach. części parceli wybudowano pawilon D. Obiekty zespołu nie zostały uszkodzone w czasie działań wojennych. Po 1945 r. założono w nim ośrodek dla osieroconych podczas wojny dzieci, a w latach 1951–2001 obiekt pełnił funkcję szpitala przeciwgruźliczego. Od 2001 r. nieużytkowany.

Wszystkie budynki prezentują jednorodny styl. Elewacje są ceglane, obramienia okienne tynkowane, zamknięte łukiem odcinkowym. Pawilon C, o największej powierzchni, trójkondygnacyjny, pełnił funkcję budynku szpitalnego. Położony w głębi parceli, połączony jest parterowym łącznikiem z dwukondygnacyjnym budynkiem administracyjno-pomocniczym (pawilon B), ten zaś, łączy się za pomocą kolejnego łącznika z dwukondygnacyjnym budynkiem mieszkalno-biurowym (pawilon A). Budynki te tworzą zespół na planie litery „L”. Od płn.-zach. sąsiaduje z nimi pawilon D, wzniesiony na planie litery „L”, o dwóch niskich kondygnacjach, pełniący pierwotnie funkcję budynku mieszkalno-warsztatowego, laboratorium i prosektorium.

Dawna elektrownia dworska (ob. hotel i restauracja) – Budynek dawnej elektrowni dworskiej zbudowany w poł. XIX w. przez F. A. von Hohenlohe. Założony na rzucie litery „L”,

dwukondygnacyjny, podpiwniczony. Murowany z cegły, otynkowany. Kryty dachami ceramicznymi. Elewacja parteru z cegły licówki, w drugiej kondygnacji mur szachulcowy.

Dwór (Sławięcicka 3) – Wzniesiony około 1930 r., neobarokowy. Wolnostojący, dwukondygnacyjny, podpiwniczony, wzniesiony na planie kwadratu z ryzalitami. Murowany z cegły, otynkowany. Dach mansardowy, kryty blachą. Fasada główna pięcioosiowa, na wysokim cokole, z trójosiowym ryzalitem na osi głównej, ujętym parą płaskich pilastrów, zwieńczonym przyczółkiem zamkniętym łukiem odcinkowym. W elewacji północnej ryzalit trójosiowy z wejściem głównym, zwieńczony szczytem. W dachu lukarny zamknięte półkuliście.

Budynek Urzędu Miasta (Grzegorza Piramowicza 32) – Zbudowany w latach 1909–1910 w stylu eklektycznym. Murowany, ze skromnym detalem architektonicznym. Założony na planie zbliżonym do litery „C”, trójkondygnacyjny (trzecia kondygnacja to współczesna nadbudowa), podpiwniczony, kryty stropodachem. Dominantę architektoniczną fasady stanowi czterokolumnowy portyk umieszczony w nieznacznym ryzalicie środkowym. Kolumny w typie toskańskim dźwigają uproszczone belkowanie, na którym ażurowa balustrada balkonu. Budynek pierwotnie posiadał wysoki dach mansardowy kryty dachówką ceramiczną, z lukarnami i półszczytami nad ryzalitami bocznymi oraz szczytami pełnymi w ryzalitech środkowych.

Budynek Miejskiego Ośrodka Kultury (Skarbowa 10) – Zbudowany w latach 30. XX w. jako kasyno wojskowe. Usytuowany w obrębie plant. Murowany z cegły otynkowany ze skromną dekoracją w stylu modernistycznym. Założony na planie zbliżonym do litery „T”. Budynek dwukondygnacyjny, kryty ceramicznymi dachami czterospadowymi. Półkolisty ryzalit klatki schodowej kryty dachem stożkowym, weranda kryta dachem płaskim.

Budynek mieszkalny (Grzegorza Piramowicza 17) – Zbudowany na przełomie XIX i XX w. w stylu historyzującym z elementami neogotyku. Murowany z tynkową dekoracją architektoniczną. Złożony z dwóch budynków usytuowanych prostopadle względem siebie i połączonych łącznikiem. Budynek główny dwukondygnacyjny, budynek od północno-zachodu jednokondygnacyjny, nakryty dachem dwuspadowym, ze szczytem schodkowym. Budynek nieużytkowany, zabezpieczony, popadający w ruinę.

Budowle inżynierskie i techniczne

Kanał Kłodnicki – Pierwsze prace przy budowie Kanału rozpoczęto w 1790 r., według projektu budowniczych Geschkego i Roenisha. Z powodu problemów technicznych – nie sprawdziły się m.in. drewniane śluzy – prace przerwano i kontynuowano dopiero około 1815 r. Zastąpiono wówczas drewniane śluzy murowanymi. Pierwszy odcinek, od Sławięcic do Odry otwarto w 1817 r. W 1822 r. otwarta została cała trasa od Koźła do Gliwic. W latach 1832–1834 wybudowano przy ujściu Kanału do Odry „Wrota Powodziowe”. W latach 1877–1879 oraz 1909–1912 przeprowadzono remonty wszystkich śluz. W 1937 r. Kanał został unieruchomiony, a w części jego łożyska zbudowano Kanał Gliwicki.

Kanał Kłodnicki zachowany jest obecnie na pięciu odcinkach:

- odcinek od rzeki Odry do skrzyżowania z rzeką Kłodnicą, o długości około 4 km. Znajduje się na nim śluza bezkomorowa „Wrota Powodziowe” i śluzy komorowe nr 1 i 2;
- odcinek od skrzyżowania z rzeką Kłodnicą do skrzyżowania z trasą Kanału Gliwickiego koło Nowej Wsi, o długości około 2,5 km, ze śluzą komorową nr 3. Pozbawiony całkowicie przepływu;

- odcinek od skrzyżowania z Kanałem Gliwickim koło Nowej Wsi do przecięcia z trasą Kanału Gliwickiego pomiędzy Blachownią a Sławięciami, o długości około 4,5 km. Znajdują się na nim śluzy komorowe nr 5 i 6. Pozbawiony przepływu;
- odcinek między Sławięciami a Ujazdem, o długości ok. 800 m, przecięty groblą drogi Ujazd – Niezdrowice, pozbawiony przepływu;
- odcinek między Pławniowicami a Taciszowem, o długości ok. 3 km, ze śluzą komorową nr 16. Pozbawiony przepływu, miejscami całkowicie zasypany.

Łącznie, z liczącej 48,5 km trasy Kanału, na którym znajdowało się osiemnaście śluz komorowych i jedna bezkomorowa, zachowało się około 12 km przekopu wraz z sześcioma śluzami komorowymi i jedną bezkomorową, w większości w obrębie gminy Kędzierzyn-Koźle. Śluzy nieczynne, pozbawione konserwacji, niszczeją.

Śluzy Kanału Gliwickiego

Śluza „Sławięcice” – Śluza dwukomorowa bliźniacza z systemem oszczędnego śluzowania wraz z wyposażeniem technicznym – wzniesiona w latach 1935–1938 w stylu modernistycznym. Składa się z głowy dolnej, która tworzy wyższą, posadowiona na cyplu międzykomorowym, sterownia z maszynownią oraz dwa mniejsze budynki maszynowni, obsługujące wrota wsporne z zasuwami segmentowymi, głowy górnej, którą tworzą trzy budynki maszynowni do napędu wrót wspornych z zasuwami segmentowymi i cypel międzykomorowy oraz dwóch komór śluzowych o wymiarach ok. 72x12 m, separowanych peronem międzyśluzowym.

W skład oryginalnego wyposażenia technologicznego śluzy wchodzi m.in.: pulpit sterowniczy w sterowni, szafa rozdzielni elektrycznej w sterowni, elektryczne zestawy napędów do otwierania pojedynczych wrót wspornych w komorach śluz, 4 pary wrót wspornych z oryginalnymi elektrycznymi zestawami napędowymi zasuw segmentowych w każdym skrzydle wrót.

Śluza „Kłodnica” – Śluza dwukomorowa bliźniacza z systemem oszczędnego śluzowania, z wyposażeniem technicznym – wzniesiona w latach 1936–1939. Składa się z: głowy dolnej, którą tworzy wysoki, posadowiony na cyplu międzykomorowym, budynek sterowni z galeriami maszynowymi do napędu wrót podnoszonych Stoney’a, głowy górnej, którą tworzą trzy budynki maszynowni do napędu wrót segmentowych, opuszczanych mimośrodowo i cypel międzykomorowy oraz dwóch komór śluzowych o wymiarach ok. 72x12 m, separowanych peronem międzyśluzowym.

W skład zabytkowego wyposażenia technologicznego śluzy wchodzi m.in.: pulpit sterowniczy w sterowni, dwa rzędy szaf rozdzielni elektrycznych, dwa elektryczne zestawy przetrwonice prądu zmiennego na stały w układach Leonharda, dwa elektryczne zestawy wyrównywania napięcia prądu elektrycznego, zdublowane zestawy elektrycznych napędów do otwierania zasuw segmentowych we wrotach i podnoszenia wrót Stoney’a, znajdujące się symetrycznie po bokach sterowni, w zamkniętych galeriach maszynowych, elektryczne zestawy napędów do otwierania pojedynczych wrót wspornych w komorach śluz.

Śluza „Nowa Wieś” – Śluza dwukomorowa bliźniacza z systemem oszczędnego śluzowania z wyposażeniem technicznym – wzniesiona w latach 1935–1939. Składa się z głowy dolnej, którą tworzy wyższa, posadowiona na cyplu międzykomorowym sterownia z maszynownią oraz dwa mniejsze budynki maszynowni, obsługujące wrota wsporne z zasuwami segmentowymi, głowy górnej, którą tworzą trzy budynki maszynowni do napędu wrót wspornych z zasuwami

segmentowymi i cypel międzykomorowy oraz dwóch komór śluzowych o wymiarach ok. 72x12 m, separowanych peronem międzyśluzowym.

W skład wyposażenia technologicznego śluzy wchodzi m.in.: pulpit sterowniczy w sterowni, szafa rozdzielni elektrycznej w sterowni, elektryczne zestawy napędów do otwierania skrzydeł wrót wspornych, oryginalne 4 pary wrót wspornych wraz z oryginalnymi elektrycznymi zestawami napędowymi zasuw segmentowych w każdym skrzydle wrót.

Jaz segmentowy upustu ulgi z betonową kładką z koryta kanału – wykonany w latach 1935–1936 jako element zabezpieczenia przeciwpowodziowego kanału do zrzutu nadmiaru wody do koryta ulgi, a dalej do Kłodnicy. Złożony z betonowego koryta wraz z betonową kładką i zamocowanego wewnątrz koryta stalowego jazu segmentowego o napędzie ręcznym.

Zespół wodociągów miejskich

Wieża ciśnień. Wieża w zespole wodociągów miejskich zbudowanych w latach 1900–1902. Złożona z trzonu i głowicy. Trzon wieży murowany z cegły klinkierowej, zdobiony gzymsami. Głowica oktogonalna, kryta dachem ostrosłupowym, poszycie płytkami azbestowo-cementowymi. Wewnątrz stalowy zbiornik wodny. Obecny stan techniczny wymaga podjęcia prac remontowych.

Pompownia. Obiekt murowany z czerwonej cegły ceramicznej, nietynkowany, ze starannie opracowanym ceglany licem i skromną dekoracją architektoniczną w formie gzymsów i pasów z cegły o barwie ciemnej. Założony na planie prostokąta, jednokondygnacyjny. Dach dwuspadowy, kryty papą. Budynek użytkowany i zabezpieczony.

Budynek biurowy. Murowany z czerwonej cegły ceramicznej, obecnie otynkowany. Założony na planie prostokąta, dwukondygnacyjny. Dach dwuspadowy, kryty papą, okna współczesne. Elewacja artykułowana pierwotnie ceglany lizenami umieszczonymi w narożach i osiach międzyokiennych. Obecne otynkowanie budynku przyczyniło się do degradacji cech stylowych i zabytkowych.

Wodociągowe wieże ciśnień PKP

Wieża nr 1 (przepompownia ze stacją trafo). Wybudowana w 1914 r., o cechach neoromańskich. Usytuowana obok torów kolejowych w zabudowie zwartej z budynkiem przepompowni i stacji trafo. Zbudowana na planie koła, murowana z cegły, z głowicą betonową, nakryta dachem stożkowym. Trójkondygnacyjna. Trzon z wysokim cokołem, okna pierwszej kondygnacji zamknięte łukiem odcinkowym, okna drugiej kondygnacji okrągłe. Wejście zamknięte łukiem odcinkowym, ujęte portalem o trójkątnym szczycie. Podziały ścian lizenowe. Pod gzymsem wieńczącym trzon gzyms ząbkowy. Do wieży przylega budynek stacji trafo. Stan techniczny obiektu zły, wymaga przeprowadzenia natychmiastowych prac remontowych.

Wieża nr 2. Wybudowana w 1914 r., o cechach neoromańskich. Wzniesiona na planie koła. Trzon murowany z cegły, głowica betonowa, ośmiokątna. Dach ostrosłupowy z latarnią, kryty dachówką. Otwory okienne prostokątne. Trzon z podziałami lizenowymi i fryzem arkadowym. Stan techniczny obiektu zły, wymaga przeprowadzenia natychmiastowych prac remontowych.

Wieża nr 3 – przy ul. Towarowej wybudowana w 1908 r. W stylu historyzującym o cechach neoromańskich. Zbudowana na planie koła, trójkondygnacyjna. Trzon murowany z cegły. Głowica betonowa kryta dachem stożkowym. Wejście zamknięte łukiem odcinkowym, ujęte portalem. Okna zamknięte półkoliście. Kondygnacje rozdzielone fryzem ząbkowym. Stan techniczny zły, wymaga przeprowadzenia natychmiastowych prac remontowych.

Wieża nr 4 – przy ul. Towarowej. Wybudowana w 1912 r., o cechach neoromańskich. Z budynkiem pomp. Wzniesiona na planie koła, trójkondygnacyjna. Trzon murowany z cegły, otynkowany, głowica betonowa, nakryta dachem stożkowym. Dolna kondygnacja trzonu szersza, oddzielona od drugiej kondygnacji profilowanym gzymsem. Wejście zamknięte łukiem koszowym, ujęte portalem zamkniętym trójkątnie. Otwory okienne zamknięte łukiem odcinkowym, umieszczone w płytkich wnękach. Okna głowicy prostokątne.

Wodociągowa wieża ciśnień PKP, ul. Pocztowa. Wieża usytuowana była przy torach kolejowych, na płn.-zach. od „Kofamy”. Zbudowana w 1905 r. Wolnostojąca, trójkondygnacyjna. Złożona z trzonu i głowicy. Założona na planie koła. Trzon wieży murowany z cegły klinkierowej, zdobiony ceglany fryzem o motywach geometrycznych. Głowica w konstrukcji żelbetowej, kryta dachem stożkowym. Poszycie papą. **Obiekt został wyburzony.**

Wodociągowa wieża ciśnień PKP, ul. Grzybowa. Wieża usytuowana jest przy torach kolejowych (na Stacji Koźle-Port), zbudowana na pocz. XX w. Jest to budowla wolnostojąca, na planie koła, złożona z trzonu (murowany z cegły klinkierowej) i głowicy (o konstrukcji żelbetowej, dach stożkowy).

5.2.4. Zabytki ruchome

Zgodnie z definicją ustawową (art. 3 pkt 1 i 3 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*) zabytek ruchomy jest: *rzeczą ruchomą, ich częścią lub zespołem, będącym dziełem człowieka lub związanym z jego działalnością i stanowiącym świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.*

Do najważniejszych zabytków ruchomych z terenu miasta Kędzierzyn-Koźle należą zabytki wchodzące w skład wyposażenia i wystroju kościołów pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śląskiej oraz Wniebowzięcia NMP, a także kaplicy cmentarnej i kapliczki przydrożnej w Kłodnicy. Należą do nich przede wszystkim różnego rodzaju paramenty liturgiczne, feretrony, rzeźby, malowidła ścienne pochodzące generalnie z okresu od XVIII do początków XX w.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Zgodnie z definicją ustawową (art. 3 pkt 1 i 4 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*) zabytek archeologiczny jest: *zabytkiem nieruchomym, będącym powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytkiem ruchomym, będącym tym wytworem.*

W granicach miasta Kędzierzyn-Koźle zlokalizowanych jest 98 zabytków archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków, żadne ze stanowisk archeologicznych nie zostało wpisane do rejestru zabytków.

Większość zewidencjonowanych stanowisk nie ma jednoznacznie określonego faktycznego zasięgu, zaś ich wartość poznawcza została określona jedynie na podstawie prospekcji powierzchniowej. Każdorazowo więc, podejmując jakiegokolwiek działania inwestycyjne mogące naruszyć podziemne nawarstwienia kulturowe, konieczne jest przeprowadzenie

rozpoznawczych badań archeologicznych zgodnie z przepisami w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Zabytki archeologiczne z terenu Miasta Kędzierzyn-Koźle wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków⁷¹

L.p.	Lokalizacja (wg osiedla)	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze
1	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	65	1
2	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	66	2
3	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	67	3
4	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	68	4
5	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	69	5
6	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	70	6
7	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	71	7
8	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	72	8
9	Kędzierzyn-Koźle (Cisowa)	95-40	61	7
10	Kędzierzyn-Koźle (Cisowa)	95-40	62	8
11	Kędzierzyn-Koźle (Cisowa)	95-40	63	9
12	Kędzierzyn-Koźle (Cisowa)	95-40	64	10
13	Kędzierzyn-Koźle (Kędzierzyn)	96-40	73	9
14	Kędzierzyn-Koźle (Kędzierzyn)	96-40	74	10
15	Kędzierzyn-Koźle (Koźle)	97-39	19	13
16	Kędzierzyn-Koźle (Kuźniczka)	96-40	75	11
17	Kędzierzyn-Koźle (Kuźniczka)	96-40	76	12
18	Kędzierzyn-Koźle (Kuźniczka)	96-40	77	13
19	Kędzierzyn-Koźle (Kuźniczka)	96-40	78	14
20	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	79	15
21	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	80	16
22	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	81	17
23	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	82	18
24	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	83	19
25	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	84	20
26	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	85	21
27	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	86	22
28	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	87	23
29	Kędzierzyn-Koźle (Miejsce Kłodnickie)	95-40	58	4
30	Kędzierzyn-Koźle (Miejsce Kłodnickie)	95-40	59	5
31	Kędzierzyn-Koźle (Miejsce Kłodnickie)	95-40	60	6
32	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	88	4

⁷¹ Na podstawie zestawienia stanowisk archeologicznych w: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Kędzierzyn-Koźle*, Tab. 45 oraz informacji Opolskiego WOUZ.

33	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	89	5
34	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	90	6
35	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	91	7
36	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	92	8
37	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	93	9
38	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	94	10
39	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	95	11
40	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	96	12
41	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	97	13
42	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	98	14
43	Kędzierzyn-Koźle	96-39	1	21
44	Kędzierzyn-Koźle	96-39	2	22
45	Kędzierzyn-Koźle	96-39	3	3
46	Kędzierzyn-Koźle	96-39	4	24
47	Kędzierzyn-Koźle	96-39	5	25
48	Kędzierzyn-Koźle	96-39	6	26
49	Kędzierzyn-Koźle	96-39	7	27
50	Kędzierzyn-Koźle	96-39	8	33
51	Kędzierzyn-Koźle	96-39	9	34
52	Kędzierzyn-Koźle	96-39	10	36
53	Kędzierzyn-Koźle	96-39	11	28
54	Kędzierzyn-Koźle	96-39	12	29
55	Kędzierzyn-Koźle	96-39	13	30
56	Kędzierzyn-Koźle	96-39	14	31
57	Kędzierzyn-Koźle	96-39	15	32
58	Kędzierzyn-Koźle	96-39	16	35
59	Kędzierzyn-Koźle	96-39	20	52
60	Kędzierzyn-Koźle	96-39	21	48
61	Kędzierzyn-Koźle	96-39	22	53
62	Kędzierzyn-Koźle	96-39	23	54
63	Kędzierzyn-Koźle	96-39	24	55
64	Kędzierzyn-Koźle	96-39	25	56
65	Kędzierzyn-Koźle	96-39	26	37
66	Kędzierzyn-Koźle	96-39	27	38
67	Kędzierzyn-Koźle	96-39	28	39
68	Kędzierzyn-Koźle	96-39	29	40
69	Kędzierzyn-Koźle	96-39	30	41
70	Kędzierzyn-Koźle	96-39	31	42
71	Kędzierzyn-Koźle	96-39	32	43
72	Kędzierzyn-Koźle	96-39	33	44

73	Kędzierzyn-Koźle	96-39	34	45
74	Kędzierzyn-Koźle	96-39	35	46
75	Kędzierzyn-Koźle	96-39	36	47
76	Kędzierzyn-Koźle	96-39	37	57
77	Kędzierzyn-Koźle	96-39	38	58
78	Kędzierzyn-Koźle	96-39	39	59
79	Kędzierzyn-Koźle	96-39	40	60
80	Kędzierzyn-Koźle	96-39	41	61
81	Kędzierzyn-Koźle	96-39	42	74
82	Kędzierzyn-Koźle	96-39	43	73
83	Kędzierzyn-Koźle	96-39	44	72
84	Kędzierzyn-Koźle	96-39	45	75
85	Kędzierzyn-Koźle	96-39	46	76
86	Kędzierzyn-Koźle	96-39	47	77
87	Kędzierzyn-Koźle	96-39	48	78
88	Kędzierzyn-Koźle	96-39	49	79
89	Kędzierzyn-Koźle	96-39	50	80
90	Kędzierzyn-Koźle	96-39	51	81
91	Kędzierzyn-Koźle	96-39	52	82
92	Kędzierzyn-Koźle	96-39	53	51
93	Kędzierzyn-Koźle	96-39	54	89
94	Kędzierzyn-Koźle	96-39	55	90
95	Kędzierzyn-Koźle	96-39	56	91
96	Kędzierzyn-Koźle	96-39	57	92
97	Kędzierzyn-Koźle (Miejsce Kłodnickie)	95-40	99	29
98	Kędzierzyn-Koźle (Miejsce Kłodnickie)	95-40	100	30

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych⁷²

Pierwsza placówka muzealna w Koźlu została założona w 1924 r. przez nauczyciela i dyrektora miejscowego liceum – Johanna Alexandra. Placówka mieściła się w domu nauczyciela, a od lat 30. XX w. jej siedziba znajdowała się w budynku przy ul. Bohaterów Westerplatte. W czasie II wojny światowej wiele zgromadzonych eksponatów zaginęło lub zostało wywiezionych, zaś samo muzeum zakończyło swoją działalność.

Dopiero od lat 60. XX w., głównie dzięki mieszkańcom skupionym w Towarzystwie Ziemi Kozielskiej, rozpoczęły się starania, których pierwszym celem było utworzenie Izby Pamięci, zaś docelowym ponowne powołanie do życia Muzeum w Koźlu. Staranie te uwieńczone zostały sukcesem, gdy w 2009 r. na mocy uchwały Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle powołane zostało do życia Muzeum Ziemi Kozielskiej w Kędzierzynie-Koźlu (w organizacji). W grudniu 2019 r. zakończono prace nad organizacją placówki, zmieniona została również nazwa – obecnie

⁷² Na podstawie: <http://muzeumkozle.pl/>

instytucja nosi nazwę – Muzeum Ziemi Kozielskiej w Kędzierzynie-Koźlu. Zbiory Muzeum dzielą się na trzy zasadnicze działy: historyczne, archeologiczne i etnograficzne.

W zbiorach historycznych kozielskiego muzeum znajdują się przede wszystkim: rękopisy, książki i broszury, kartografia, militaria, sztandary i chorągwie, plakaty, banknoty i numizmaty, odznaczenia i medale, ikonografia, fotografie, rzeźby, przedmioty codziennego użytku. Koźle często w swoich dziejach było areną zaciętych walk. Znaczną część zbiorów historycznych stanowią więc te związane z burzliwą, militarną historią miasta. Należą do nich m.in. liczne kule armatnie czy broń biała. Jednym z najcenniejszych eksponatów jest kopia obrazu Wilhelma von Kobella *Oblężenie Koźła* z 1807 roku (oryginał znajduje się w Monachium).

W zbiorach archeologicznych kozielskiego muzeum znajdują się eksponaty „opisujące” dzieje ziemi kozielskiej od epoki kamienia po czasy nowożytne. Zabytki archeologiczne pochodzą z prowadzonych tu archeologicznych badań wykopaliskowych i powierzchniowych, a także z darów przekazywanych przez przypadkowych znalazców. Znaczną część zbiorów archeologicznych stanowią zabytki pozyskane w trakcie badań prowadzonych w latach 2017–2018 na Wzgórzu Zamkowym w Koźlu.

W Dziale Etnografii gromadzone są różnorodne eksponaty dokumentujące kulturę wsi regionu kozielskiego. Znajdują się tu zabytki związane z rolnictwem, rybołówstwem, hodowlą, górnictwem, a także rzemiosłem: plecionkarstwem czy kołodziejstwem. Znaczną część zbiorów stanowią sprzęty domowe i gospodarcze ilustrujące dawne zajęcia miejscowej ludności oraz wyposażenie dawnych domów wiejskich. Uzupełnieniem opisanych eksponatów są archiwalne fotografie ukazujące różne dziedziny życia i obrzędowości wiejskiej.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

„Niematerialne dziedzictwo kulturowe” oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności [...]”⁷³.

Zgodnie z treścią Konwencji UNESCO – „niematerialne dziedzictwo kulturowe” przejawia się m.in. w następujących działach:

- a) tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) sztuki widowiskowe;
- c) zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
- d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;

⁷³ Konwencja UNESCO Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. – Dz.U. z 2011 r. Nr 172 poz. 1018; art. 2 ust. 1.

e) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym⁷⁴.

Jednym z najważniejszych celów Konwencji UNESCO w stosunku do „niematerialnego dziedzictwa kulturowego”, jest jego ochrona, rozumiana jako utrwalenie, zachowanie i przekazanie dziedzictwa następnym pokoleniom, co sprawia, że jest ono wciąż żywe, a jednocześnie może się zmieniać i dostosowywać. Dotyczy to przede wszystkim przekazywania umiejętności oraz wiedzy o jego znaczeniu.

Ochrona skupia się głównie na procesach przekazywania elementów dziedzictwa niematerialnego z pokolenia na pokolenie, a nie na wytwarzaniu konkretnych środków, za pomocą których jest wyrażane (takich jak przedstawienia taneczne, pieśni, instrumenty muzyczne czy rzemiosło). Polega głównie na podtrzymaniu woli zachowania i przekazania tych aspektów dziedzictwa niematerialnego, które są ważne dla następnych pokoleń przez wspólnoty, grupy i jednostki.

Aby dziedzictwo niematerialne wciąż było żywe, musi przede wszystkim pozostać istotne dla danej społeczności, być regularnie praktykowane i przyswajane w jej obrębie i pomiędzy pokoleniami. Działania mające na celu ochronę muszą zatem angażować wspólnoty, grupy, a w niektórych wypadkach także jednostki, które kultywują takie dziedzictwo. Społeczności same muszą brać udział w identyfikowaniu i definiowaniu niematerialnego dziedzictwa kulturowego – to właśnie one decydują o tym, które praktyki stanowią część ich dziedzictwa kulturowego.

Stając się w 2011 roku stroną Konwencji, Polska przyjęła na siebie obowiązek opracowania i wdrożenia krajowego i pełnego systemu stałej i konsekwentnej ochrony, między innymi przez dokumentację zjawisk z zakresu objętego zapisami Konwencji oraz stworzenie zgodnie z zapisami Konwencji, jednego lub kilku spisów dziedzictwa niematerialnego dotyczącego zjawisk z obszaru danego kraju. Realizacją tego zobowiązania jest ustanowienie Krajowej Listy Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, której prowadzenie zostało powierzone Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa⁷⁵.

Nadzór nad organizacją życia kulturalnego w Kędzierzynie-Koźlu sprawuje Wydział Kultury, Sportu i Rekreacji Urzędu Miasta, zaś realizację zadań związanych z działalnością kulturalną wypełniają miejskie instytucje kultury: Miejski Ośrodek Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna oraz Muzeum Ziemi Kozielskiej. Ponadto szeroko pojmowaną działalnością kulturalną zajmuje się sześć działających w mieście osiedlowych domów kultury.

Na terenie miasta działają także organizacje pozarządowe, zajmujące się m.in. organizacją wydarzeń i imprez o charakterze kulturalnym i historycznym oraz promowaniem dziedzictwa kulturowego regionu⁷⁶.

Corocznie w Kędzierzynie-Koźlu odbywają się liczne imprezy i wydarzenia propagujące wśród mieszkańców i gości różnorodne elementy tożsamości kulturowej miasta i ziemi kozielskiej, mające charakter zarówno ogólnokrajowy, jak i regionalny:

Wydarzenia o zasięgu ogólnokrajowym:

⁷⁴ Konwencja UNESCO..., art. 1, ust. 2.

⁷⁵ Por.: <http://niematerialne.nid.pl/>

⁷⁶ Wykaz organizacji dostępny jest na stronach: <https://www.kedzierzynkozle.pl/pl/strona/lista-stowarzyszen>

- Ogólnopolski Przegląd Piosenki Żeglarskiej i Poezji Morskiej „Szantki” – dwudniowa impreza poświęcona pieśniom żeglarskim szantom,
- „Art Attack” – Międzynarodowy Festiwal Humoru i Satyry – jednodniowy festiwal kabaretów satyrycznych,
- Ogólnopolski Przegląd Piosenki Turystycznej i Poezji Śpiewanej „Wrzosowisko” – przegląd zespołów piosenki turystycznej,
- Międzynarodowy Festiwal Filmów Niezależnych „Publicystyka”,
- Międzynarodowe Spotkania Artystów Plastyków w Kędzierzynie-Koźlu.

Wydarzenia o zasięgu regionalnym:

- Wojewódzkie Dni Kultury Kresowej oraz Dzień Pamięci Ludobójstwa Obywateli II RP,
- Międzynarodowy Dzień Romów,
- Jarmark Średniowieczny i Turniej Rycerski,
- Festiwal Mikołaja z Koźła,
- Dni Miasta – Dni Chemików,
- Dni Twierdzy Koźle,
- Turniej Kultury Szkół – prezentacja dorobku kulturalnego szkół miejskich,
- Regionalny Przegląd Małych Form Teatralnych „Opowiem Ci bajkę” – konkurs dla dzieci przedszkolnych,
- Odra Rzeką Integracji Europejskiej.

Na terenie Kędzierzyna-Koźła wyznaczone są liczne trasy turystyczne (piesze, rowerowe, kajakowe). Trzy z nich, opracowane w ramach projektu „Miejskie Trasy Turystyczne zintegrowanym produktem turystycznym miast polsko-czeskiego pogranicza” – Trasa „Koźle”, Trasa „Kędzierzyn” oraz Trasa „Sławięcice” są oznakowane w terenie. Ważnym rozszerzeniem miejskich tras turystycznych jest projekt „Szlakiem Twierdzy Koźle”, w ramach którego mieszkańcy i turyści mogą zapoznać się z obiektami i miejscami związanymi z istniejącą tu na przełomie XVIII/XIX wieku pruską twierdzą Cosel.

Kolejnym ważnym projektem kulturalnym jest interaktywna ścieżka historyczna związana z trudną historią miasta w czasach II wojny światowej. Ścieżka o długości 25 km obejmuje 42 punkty związane z obozami, zakładami i obroną przeciwlotniczą w obrębie dwóch fabryk: Oberschlesische Hydrierwerke AG Blechhammer w dzisiejszej Blachowni oraz IG Farbenindustrie AG Werk Heydebreck w Kędzierzynie.

Istotnym projektem w nowoczesny sposób przybliżającym miasto Kędzierzyn-Koźle i jego złożoną historię jest trasa CityWalk, w ramach której miłośnicy historii korzystając z miejskiego przewodnika audioguide odwiedzają interesujące zakątki miasta.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Ustawowymi formami ochrony zabytków – wymienionymi w art. 7 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze Miasta Kędzierzyn-Koźle znajdują się zabytki objęte dwoma z ww. form ochrony – wpisem do rejestru zabytków (zabytki nieruchome i zabytki ruchome) oraz ustaleniami ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomości znajdujące się na terenie Miasta Kędzierzyn-Koźle

L.p.	Obiekt	Adres	Datowanie	Numer decyzji	Data wpisu
1	Planty miejskie	Koźle	poł. XIX w.	238/90	31.01.1990 r.
2	Zespół fortyfikacji fryderycjańskich	Koźle	XVIII	1617/66	20.09.1966 r.
3	Stare miasto	Koźle		160/57	16.09.1957 r.
4	Park	Kędzierzyn		61/X/57	10.10.1957 r.
5	Park w otoczeniu d. pałacu	ul. Sławięcicka	1830	832/64 P – 25/57	21.04.1964 r. 20.12.1957 r.
6	Fragmety kanału żeglugowego „Kanał Kłodnicki” ze śluzami (6 śluz)	Kędzierzyn-Koźle	1792–1812	2194/89	30.06.1989 r.
7	Wieża ciśnień PKP (obiekt nie istnieje)	ul. Poczтовая	1905	2308/92	22.04.1992 r.
8	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 1	ul. Towarowa	1914	2303/92	08.07.1992 r.
9	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 2	ul. Towarowa	1914	2304/92	13.06.1992 r.
10	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 3	ul. Towarowa	1908	2309/92	11.12.1992 r.
11	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 4	ul. Towarowa	1912	2310/92	11.12.1992 r.
12	Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej „Nowa Wieś” na Kanale Gliwickim w km 7,8 dz. nr 1742/5: <ul style="list-style-type: none"> • śluza dwukomorowa bliźniacza „Nowa Wieś” wraz z wyposażeniem technicznym, • jaz segmentowy upustu ulgi z betonową kładką z koryta kanału 	Kędzierzyn-Koźle	1935–1939	212/2013	29.08.2014 r.
13	Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej „Sławięcice” na Kanale Gliwickim w km 15,11 dz. nr 420/1: <ul style="list-style-type: none"> • śluza dwukomorowa bliźniacza „Sławięcice” wraz z wyposażeniem technicznym, • budynek pompowni wody z dolnego na górne stanowisko kanału 	Sławięcice	1935–1938	211/2013	01.09.2014 r.
14	Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej „Kłodnica” na Kanale Gliwickim w km 3,63: <ul style="list-style-type: none"> • śluza dwukomorowa bliźniacza „Kłodnica” wraz z wyposażeniem technicznym oraz awanportem dolnym i górnym, • budynek mieszkalny dla pracowników obsługi śluzy wraz z budynkiem gospodarczym (Wandy 5), • otoczenie i elementy komponowanej zieleni 	ul. Wandy	1936–1939	206/2013	29.08.2014 r.

15	Budynek mieszkalny	ul. Bolesława Chrobrego 20	1 ćw. XX w.	2305/92	12.08.1992 r.
16	Mogiła zbiorowa Nieznanych Żołnierzy I Armii WP poległych w 1945 r. (na cmentarzu)	ul. Cmentarna	1945	151/87	02.06.1987 r.
17	Mogiła zbiorowa uczestników Kampanii Wrześniowej 1939 r. (na cmentarzu)	ul. Cmentarna	1945	152/87	02.06.1987 r.
18	Zespół klasztorny franciszkanów: kościół pw. Wniebowzięcia NMP	ul. dr Wojciecha Czerwińskiego		1200/66	14.03.1966 r.
19	Zespół klasztorny franciszkanów: dawny klasztor	ul. dr Wojciecha Czerwińskiego		1200/66	14.03.1966 r.
20	Zespół obiektów na terenie Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji: wieża ciśnień	ul. Filtrowa 12	1900–1902	2073/82	26.02.1982 r.
21	Zespół obiektów na terenie Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji: budynek pompowni	ul. Filtrowa 12	1900–1902	2073/82	26.02.1982 r.
22	Zespół obiektów na terenie Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji: budynek biurowy	ul. Filtrowa 14	1900–1902	2073/82	26.02.1982 r.
23	Magazyn, d. prochownia	ul. Garncarska 1	XVIII/XIX	2356/96	23.01.1996 r.
24	Kościół ewangelicko-augsburski	ul. Aleksandra Głowackiego 19	1902–1903	4/2001	30.08.2001 r.
25	Kaplica rzymsko-katolicka pw. św. Antoniego	ul. Grunwaldzka - Gajowa	2 poł. XIX [1800]	54/2007	29.08.2007 r.
26	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka 5	pocz. XX	2369/97	17.02.1997 r.
27	Cmentarz wojenny Armii Radzieckiej	al. Jana Pawła II	1945	147/86	21.11.1986 r.
28	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja	ul. Doktora Judyma 1	1901–1902	9/2002	25.06.2002 r.
29	Kościół parafialny rzymsko-katolicki pw. Matki Boskiej Bolesnej	ul. Kłodnicka 2	1928	22/2003	03.06.2003 r.
30	Magazyn artyleryjski (prochownia) wraz z gruntem w granicach fundamentowania	ul. Marii Konopnickiej	XVIII/XIX	267/2017	13.03.2017 r.
31	Lamus starego zamku	ul. Józefa Ignacego Kraszewskiego	XIV	830/64	21.04.1964 r.
32	Budynek zamkowy	ul. Józefa Ignacego Kraszewskiego	XIV	829/64	21.04.1964 r.
33	Zachowany fragment miejskich murów obronnych z basztą	ul. Józefa Ignacego Kraszewskiego		702/64	16.01.1964 r.
34	Fragment murów obronnych	ul. Józefa Ignacego Kraszewskiego	XIV	941/64	18.08.1964 r.
35	Budynek klasztorny (ob. mieszkalny)	ul. Ignacego Łukasiewicza 9	1908	2293/91	04.12.1991 r.
36	Schron forteczny (kazamata) wraz z gruntem w granicach fundamentowania	ul. Stefana Żeromskiego – Ignacego Łukasiewicza	XVIII/XIX	266/2017	13.03.2017 r.
37	Budynek mieszkalno-usługowy	ul. Jana Matejki 10–12	1900–1910	2351/95	22.09.1995 r.
38	Zespół szpitala im. Roberta Kocha, ob. hotel i restauracja	ul. Władysława Orkana 14	1880–1884	76/2008	17.11.2008 r.
39	Kościół parafialny pw. św. Zygmunta	ul. Pamięci Sybiraków – Złotnicza	XV XVII, XIX	820/64	18.04.1964 r.
40	Budynek usługowo-biurowy	ul. Pamięci Sybiraków 2	kon. XVIII	2343/94	21.12.1994 r.
41	Budynek mieszkalny, ob. budynek biurowy	ul. Pamięci Sybiraków 4	kon. XVIII	2344/94	21.12.1994 r.
42	Zespół d. szpitala (zespół budynków zamkowych „Podzamcze”)	ul. Pamięci Sybiraków 11	XVI	831/64	21.04.1964 zm. decyzji 27.06.2012 r.

43	Budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Piastowska 3	kon. XIX	2365/97	17.03.1997 r.
44	Budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Piastowska 5	kon. XIX	2366/97	24.03.1997 r.
45	Budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Piastowska 7	kon. XIX w.	2367/97	24.03.1997 r.
46	Budynek mieszkalny	ul. Piastowska 8 – Stefana Żeromskiego 9	kon. XIX	2354/96	23.01.1996 r.
47	Budynek mieszkalny	ul. Piastowska 17	1908	2355/96	23.01.1996 r.
48	Budynek mieszkalny	ul. Piastowska 33	XIX/XX	2368/97	17.02.1997 r.
49	Budynek mieszkalny	ul. Grzegorza Piramowicza 17	XIX/XX	2307/92	06.11.1992 r.
50	Landratsamt (ob. Urząd Miasta)	ul. Grzegorza Piramowicza 32	1909–1910	23/2003	25.08.2003 r.
51	Fort, tzw. Rondel	ul. Portowa	XVIII	827/64	21.04.1964 r.
52	Elektrownia wodna z rz. Kłodnica [ob. hotel i restauracja]	ul. Aleksandra Puszkina 1	poł. XIX w.	2357/96	20.02.1996 r.
53	Budynek aresztu wraz z wartownią i otaczającym murem	ul. Racławicka 10	4 ćw. XIX	2380/98	18.05.1998 r.
54	Budynek mieszkalny	ul. Rynek 1	1798	1612/66	20.09.1966 r.
55	Budynek mieszkalny	ul. Rynek 2	ok. 1800	1897/73	30.01.1973 r.
56	Budynek usługowo-biurowy	ul. Rynek 4	XVIII poł. XIX, XX	2342/94	21.12.1994 r.
57	Budynek mieszkalny w d. zespole folwarcznym	ul. Sławięcicka 95d-e / Sadowa 95???	1830	2070/81	01.09.1981 r.
58	Tzw. dom ogrodnika w dawnym zespole pałacowym	ul. Sadowa	ok. 1830	2055/80	11.09.1980 r.
59	Schron forteczny	ul. Skarbowa	XVIII/XIX	825/64	20.04.1964 r.
60	Prochownia – kazamata wraz z gruntem w granicach fundamentowania	ul. Skarbowa	XVIII/XIX	269/2017	14.03.2017 r.
61	Kasyno wojskowe, ob. MOK	ul. Skarbowa 10	ok. 1930	45/2006	23.03.2006 r.
62	Budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Marii Skłodowskiej- Curie 5	1897	195/2012	02.10.2012 r.
63	Budynek mieszkalno-usługowy	ul. Marii Skłodowskiej- Curie 7	XIX/XX	2350/95	10.05.1995 r.
64	Pawilon ogrodowy tzw. „Belweder”	ul. Sławięcicka	1863	1950/71	02.11.1971 r.
65	Dwór z terenami zielonymi	ul. Sławięcicka 3	1930	2352/95	02.10.1995 r.
66	Kościół pw. św. Katarzyny	ul. Stanisława Staszica 1	1864–1869	630/59	13.11.1959 r.
67	Budynek gospodarczy przy plebanii	ul. Stanisława Staszica 1	poł. XIX w.	2053/80	10.09.1980 r.
68	Altana w ogrodzie przy plebanii	ul. Stanisława Staszica 1	1800	2054/80	10.09.1980 r.
69	Budynek plebanii przy kościele pw. św. Katarzyny	ul. Stanisława Staszica 1	1852	2052/80	10.09.1995 r.
70	Krematorium	ul. Spacerowa		2059/80	31.12.1980 r.
71	Mogiła zbiorowa Powstańców Śląskich	ul. Szpaków		169/88	23.02.1988 r.
72	Dawne budynki koszarowe (ob. mieszkalne)	ul. Targowa 13–15, 17– 21, 23–27	1776–1778	2110/85	30.04.1985 r.
73	Studnia forteczna	ul. Wyspa	XIX	826/64	21.04.1964 r.
74	Budynek forteczny	ul. Wyspa 3	XVIII/XIX	828/64	21.04.1964 r.
75	Chata drewniana (obiekt nie istnieje)	ul. Stanisława Wyspiańskiego	XIX	963/65	27.01.1965 r.
76	Kapliczka - dzwonnica tzw. pańszczyźniana	ul. Stanisława Wyspiańskiego	1814	167/2011	12.09.2011 r.
77	Kamienica	ul. Żeglarska 11	1928	291/2019	06.08.2019

78	Kamienica	ul. Żeromskiego 1 – Łukasiewiczza	kon. XIX w.	280/2017	27.10.2017
----	-----------	--------------------------------------	-------------	----------	------------

Wśród obiektów figurujących w rejestrze zabytków znajdują się dwa obiekty nieistniejące: wieża ciśnień PKP (na stacji Koźle Port) oraz drewniana chata przy ul. Stanisława Wyspiańskiego 12. Oba obiekty powinny zostać wykreślone z rejestru na podstawie decyzji wydanej przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – na podstawie przepisów art. 13 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z treścią art. 13 ust. 6: *Postępowanie w sprawie skreślenia zabytku z rejestru wszczyna się z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.*

Zabytki wpisane do rejestru zabytków ruchomych znajdujące się na terenie Miasta Kędzierzyn-Koźle

Lp.	Obiekt	Adres	Treść decyzji / zakres ochrony	Datowanie	Numer decyzji	Data wpisu
1	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śląskiej	Kędzierzyn-Koźle	13 obiektów wchodzących w skład wyposażenia kościoła parafialnego	XVIII–XIX	Ks.B.t.III-633/1-12/75 Ks.B.t.II-114/07	25.09.1975 r. 17.12.2007 r.
2	Wyposażenie kościoła filialnego pw. Wniebowzięcia NMP	Koźle	11 obiektów wchodzących w skład wyposażenia i wystroju kościoła filialnego	XVIII–XIX	Ks.B.t.III/IV-634/1-10/75 Ks.B.t.II-159/09	25.09.1975 r. 04.06.2009 r.
3	Parowóz Ty45-06		Parowóz Ty45-06 (typ IEh2 - numer fabryczny 1584) wraz z tendrem, wyprodukowany w 1946 r. przez „Pierwszą Fabrykę Lokomotyw w Polsce S.A. Zakłady w Chrzanowie” (wytwórca kotła: „H. Cegielski Sp. Akc. pod tymczasowym Zarządem Państwowym” w Poznaniu, 1946 r., nr fabryczny 286); przechowywany na terenie byłej lokomotywowni PKP w Kędzierzynie-Koźlu (obecnie sprzedany ?)	1946	Ks.B.t.III-195/10	17.05.2010 r.
4	Kamień graniczny twierdzy Koźle z inicjałami króla Prus Fryderyka II Wielkiego	ul. Pamięci Sybiraków 11	Kamień graniczny w formie czworobocznego słupka. Podstawa szersza, o ściętym profilu, górna część wykrojona łukiem odcinkowym. Przednia i tylna ścianka wypełnione rytmami znakami: monogram „FR” i liczba „31”.	1746–1754	Ks.B.t.IV-311/14	24.11.2014 r.
5	Zespół pojazdów w Stadninie Koni na Wyspie	ul. Wyspa 1	Trzy pojazdy konne: - brek – Peters (Londyn) - brek szaraban – Schustala co Ratibor - bryka pruska – Saehs u. Sohn (Hamburg)	XIX/XX pocz. XX 1 ćw. XX	ks.B.t.IV-682/1-3/77 ks.B.t.IV-705/78	10.06.1977 r. 17.06.1978 r.
6	Wyposażenie kaplicy cmentarnej	Kłodnica	4 obiekty wchodzących w skład wyposażenia kaplicy cmentarnej	XIX	ks.B.t.IV-660/76	3.01.1976 r.
7	Wyposażenie kapliczki przydrożnej	Kłodnica	5 obiektów wchodzących w skład wyposażenia kapliczki przydrożnej	XVIII	ks.B.t.IV-675/1-5/77	17.03.1977 r.
8	Rzeźba – postać alegoryczna	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	Rzeźba wykonana z brązu, nadnaturalnej wysokości. Pochodzi z XIX w. Przedstawia siedzącego na skale młodzieńca ze skrzydłami, wiankiem z maków na głowie i lirą w rękach. [...]	XIX	Ks.B.t.II-526/1/71	7.09.1971 r.
9	Moneta bizantyjska	Kędzierzyn-Koźle	Moneta bizantyjska z IX w. (829/842). Po obu stronach monety wizerunki – cesarza Teodoryka Jąkały oraz cesarza z żoną. Na obwodzie wypukły napis	IX	301/63	28.03.1963

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

W Gminnej Ewidencji Zabytków, zgodnie z przepisami art. 22 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Aktem prawnym regulującym kwestię prowadzenia gminnej ewidencji zabytków jest *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*⁷⁷. W 2019 weszła w życie nowelizacja części przepisów ww. rozporządzenia⁷⁸. Nowe przepisy wprowadziły konieczność wykonywania przez władze gmin obowiązków o charakterze informacyjnym. Szczegółowe przepisy znalazły się w § 18b:

1. *O zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem.*
2. *Zawiadomienia o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku będącego historycznym układem urbanistycznym lub ruralistycznym, historycznym zespołem budowlanym, terenem, na którym znajduje się znaczna ilość zabytków archeologicznych lub nieruchomością o nieuregulowanym stanie prawnym do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej takiego zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej takiego zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty dokonuje się w drodze obwieszczenia umieszczonego na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej.*
3. *Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty adresowej zabytku, o włączeniu nowej karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków.*
4. *Wójt (burmistrz, prezydent miasta) o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków zawiadamia właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem włączenia karty adresowej*

⁷⁷ Tekst jednolity – Dz.U. z 2021 r. poz. 56.

⁷⁸ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2019 r. poz. 1886).

zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo wyłączenia tej karty z gminnej ewidencji zabytków.

5. *Do zawiadomienia o włączeniu karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków lub o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku dołącza się odpowiednio potwierdzoną kopię karty adresowej zabytku albo nowej karty adresowej zabytku.*

Zmianie uległ także wzór karty adresowej zabytku wpisanego do Gminnej Ewidencji Zabytków. Najbardziej znaczące jest wprowadzenie dwóch nowych pozycji: 8. *Historia, opis i wartości* oraz 9. *Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji*. W wyniku tych zmian konieczne będzie określenie wartości zabytku uzasadniających sporządzenie karty adresowej GEZ oraz włączenie jej do gminnej ewidencji zabytków, a także określenie najpilniejszych postulatów konserwatorskich wobec tego zabytku. Co istotne, zgodnie z nowelizacją ww. rozporządzenia karty adresowe znajdujące się obecnie w gminnej ewidencji zabytków nie będą musiały być aktualizowane.

Gminna ewidencja zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle została opracowana już w 2006 r. Następnie gruntownie zaktualizowana w trakcie opracowywania *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2017–2020* i przyjęta na podstawie *Zarządzenia Nr 1663/GNP/2017 Prezydenta Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle*⁷⁹.

Kolejne aktualizacje gminnej ewidencji zabytków zostały przeprowadzone na podstawie: *Zarządzenie Nr 1725/GNP/2017 Prezydenta Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 29 września 2017 r. w sprawie aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle* oraz *Zarządzenia Nr 1970/GNP/2018 Prezydenta Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 5 marca 2018 r. w sprawie aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle*.

W gminnej ewidencji zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle ujętych jest obecnie 476 obiektów i obszarów (w tym obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków), które ze względu na swoją wartość historyczno-kulturową powinny być objęte ochroną. Najliczniejszą grupę zabytków stanowią obiekty mieszkalne (kamienice), obiekty forteczne oraz obiekty sakralne (kościół, cmentarze oraz mogiły zbiorowe).

*Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków na terenie Miasta Kędzierzyn-Koźle*⁸⁰

(kolorem niebieskim oznaczono obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego)

Lp.	Ulica	Nr porządkowy budynku	Funkcja dawna z decyzji o wpisie do rejestru lub karty GEZ	Funkcja obecna
1	Aleja Jana Pawła II	3, 3a	Budynek mieszkalno-usługowy	Budynek mieszkalno-usługowy
2	Aleja Jana Pawła II	–	Park zabytkowy	Zieleń parkowa

⁷⁹ <https://bip.kedzierzynkozle.pl/attachments/download/6550>

⁸⁰ Na podstawie: *Zarządzenia Nr 1663/GNP/2017 Prezydenta Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle*, *Zarządzenia Nr 1725/GNP/2017 Prezydenta Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 29 września 2017 r. w sprawie aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle* oraz *Zarządzenia Nr 1970/GNP/2018 Prezydenta Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 5 marca 2018 r. w sprawie aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle*. Uwzględnione zostało także zestawienie obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków na podstawie *Zarządzenia Nr 2/2019 Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 10 października 2019 r. w sprawie wojewódzkiej ewidencji zabytków* – <https://wuozopole.bip.gov.pl/rejestry/ewidencja.html>

3	Aleja Jana Pawła II		Cmentarz wojenny Armii Radzieckiej o powierzchni 1,07 ha	Cmentarz
4	Plac Wolności	13	Ratusz	Budynek siedziby Starostwa Powiatowego
5	24 Kwietnia	1 a–b	Dom	Budynek mieszkalny
6	24 Kwietnia	4	Dom	Budynek administracyjny
7	24 Kwietnia	9–11	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
8	24 Kwietnia	15	Dom	Budynek mieszkalny
9	24 Kwietnia	17	Dom	Budynek mieszkalny
10	24 Kwietnia	19	Dom	Budynek mieszkalny
11	Anny	1	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
12	Anny - Rynek 6a	2	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
13	Anny	4	Dom	Budynek mieszkalny
14	Anny	6	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
15	Anny	8	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
16	Anny	10	Dom	Budynek mieszkalny
17	Anny	12	Dom	Budynek mieszkalny
18	Józefa Balwirczaka	11	Dom	Budynek mieszkalny
19	Jana Brzechwy	37	Dom	Budynek mieszkalny
20	Jana Brzechwy	76	Dom nauczyciela	Budynek mieszkalny
21	Jana Brzechwy	80	Szkoła Podstawowa	Publiczna Szkoła Podstawowa
22	Józefa Chełmońskiego	1	Dom	Budynek administracyjny
23	Józefa Chełmońskiego	2	Dom	Budynek mieszkalny
24	Józefa Chełmońskiego	3	Dom	Budynek mieszkalny
25	Józefa Chełmońskiego	3a	Dom	Budynek mieszkalny
26	Józefa Chełmońskiego	5	Dom	Budynek mieszkalny
27	Bolesława Chrobrego	3	Dom	Budynek mieszkalny
28	Bolesława Chrobrego	8	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
29	Bolesława Chrobrego	10	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
30	Bolesława Chrobrego	16	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
31	Bolesława Chrobrego	20	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalno-usługowy
32	Bolesława Chrobrego	26	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
33	Bolesława Chrobrego	28	Dom	Publiczne Przedszkole
34	Bolesława Chrobrego	36	Dom	Budynek mieszkalny
35	Cmentarna		Mogiła żołnierzy poległych w 1945 r.	Mogiła zbiorowa żołnierzy poległych w 1945 r.
36	Cmentarna		Mogiła zbiorowa Uczestników Kampanii Wrześniowej 1939 r.	Mogiła zbiorowa Uczestników Kampanii Wrześniowej 1939 r.
37	Antoniego Czechowa	4	Dom	Budynek mieszkalny
38	dr Wojciecha Czerwińskiego		Zespół klasztorny Franciszkanów – kościół	Kościół pw. Wniebowzięcia NMP
39	dr Wojciecha Czerwińskiego	1	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
40	dr Wojciecha Czerwińskiego	3	Zespół klasztorny Franciszkanów – d. klasztor	Budynek usługowy
41	dr Wojciecha Czerwińskiego	4	Dom	Obiekt rozebrany – do wykreślenia z GEZ
42	dr Wojciecha Czerwińskiego	6	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy

43	dr Wojciecha Czerwińskiego	7	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
44	Konstantego Damrota	1	Dom	Budynek mieszkalny
45	Konstantego Damrota	3	Dom	Budynek mieszkalny
46	Konstantego Damrota	6-8	Dom	Budynek mieszkalny
47	Henryka Dąbrowskiego	2	Dom	Budynek nieużytkowany
48	Henryka Dąbrowskiego	3	Dom	Budynek mieszkalny
49	Xawerego Dunikowskiego	2	Dom	Budynek usługowy
50	Xawerego Dunikowskiego	3	Dom	Budynek mieszkalny
51	Xawerego Dunikowskiego	6	Dom	Budynek mieszkalny
52	Xawerego Dunikowskiego	6 a	Dom	Budynek mieszkalny
53	Dworcowa	1	Dom	Budynek mieszkalny
54	Dworcowa	3	Dom	Budynek mieszkalny
55	Dworcowa	5	Dom	Budynek mieszkalny
56	Dworcowa	7	Dom	Budynek mieszkalny
57	Dworcowa	9	Dom	Budynek mieszkalny
58	Dworcowa	11	Dom	Budynek mieszkalny
59	Filtrowa	2	Dom	Budynek mieszkalny
60	Filtrowa	12	Budynek magazynowy w zespole wodociągów miejskich	Budynek nieużytkowany
61	Filtrowa	12	Wieża ciśnień	Wieża ciśnień w zespole wodociągów miejskich
62	Filtrowa	12	Budynek pompowni w zespole wodociągów miejskich	Budynek nieużytkowany
63	Filtrowa	14	Budynek administracji w zespole wodociągów miejskich	Budynek administracji
64	Aleksandra Fredry	18 i 18 a	Gospoda	Budynek usługowy
65	Aleksandra Fredry	39	Dom	Budynek mieszkalny
66	Aleksandra Fredry	51	Dom	Budynek mieszkalny
67	Aleksandra Fredry	55	Dom	Budynek mieszkalny
68	Aleksandra Fredry		Kaplica cmentarna	Kaplica cmentarna
69	Gajowa	1	Dom	Budynek mieszkalny
70	Gajowa	21	Dom	Budynek mieszkalny
71	Gajowa	22	Dom	Budynek mieszkalny
72	Garncarska	1	Magazyn d. prochneria	Budynek usługowy
73	Gliwicka	3	Dom	Budynek mieszkalny
74	Gliwicka	13	Dom	Budynek mieszkalny
75	Gliwicka	19	Dom	Budynek mieszkalny
76	Aleksandra Głowackiego	7	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
77	Aleksandra Głowackiego	10	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
78	Aleksandra Głowackiego	12	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
79	Aleksandra Głowackiego	14	Dom	Budynek mieszkalny
80	Aleksandra Głowackiego		Kościół ewangelicko-augsburski	Kościół
81	Główna	12	Dom	Budynek mieszkalny
82	Główna	30	Dom	Budynek mieszkalny
83	Główna	50	Dom	Budynek mieszkalny

84	Główna	85	Dom	Budynek mieszkalny
85	Głubczycka	11	Dom	Budynek mieszkalny
86	Głubczycka	13–15	Dom	Budynek mieszkalny
87	Grunwaldzka-Gajowa		Kaplica rzymsko-katolicka pw. św. Antoniego z otoczeniem i zadrzewieniem w obrębie wzniesienia terenu	Kaplica rzymsko-katolicka pw. św. Antoniego
88	Grunwaldzka	5	Budynek mieszkalny	Budynek usługowy
89	Grunwaldzka	6	Dom	Budynek Miejskiego Zarządu Budynków Komunalnych
90	Grunwaldzka	8	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
91	Grunwaldzka	11	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
92	Grunwaldzka	16	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
93	Grunwaldzka	23	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
94	Grunwaldzka	27	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
95	Grunwaldzka	29	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
96	Grunwaldzka	31–33	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
97	Grunwaldzka	34	Dom	Budynek mieszkalny
98	Grunwaldzka	35	Dom	Budynek mieszkalny
99	Grunwaldzka	36	Dom	Budynek mieszkalny
100	Grunwaldzka	40	Dom	Budynek Publicznej Szkoły Podstawowej
101	Grunwaldzka	43	Dom	Budynek mieszkalny
102	Grunwaldzka	45	Dom	Budynek mieszkalny
103	Grunwaldzka	47–49	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
104	Grunwaldzka	51	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
105	Grzybowa		Nastawnia kolejowa KP-3	Budynek nieużytkowany
106	Grzybowa		Wodociągowa wieża ciśnień PKP	Budynek nieużytkowany
107	Grzybowa	11	Dom	Budynek mieszkalny
108	Grzybowa	12	Dom	Budynek mieszkalny
109	Grzybowa	13	Dom	Budynek mieszkalny
110	Grzybowa	20	Dom	Budynek mieszkalny
111	Grzybowa	21	Dom	Budynek mieszkalny
112	Grzybowa	23	Dom	Budynek mieszkalny
113	Grzybowa	33	Dom	Budynek mieszkalny
114	Grzybowa	39	Dom	Budynek mieszkalny
115	Grzybowa	49	Dom	Budynek mieszkalny
116	Jasna	1A, 1B	Dom	Budynek mieszkalny
117	Jasna	2A, 2B	Dom	Budynek mieszkalny
118	Jasna	3, 3A	Dom	Budynek mieszkalny
119	Jasna	4, 4A	Dom	Budynek mieszkalny
120	dr Judyma		Kościół parafialny pw. św. Mikołaja	Kościół pw. św. Mikołaja
121	dr Judyma	2	Dom	Budynek Urzędu Poczтового
122	dr Judyma	3	Dom	Budynek mieszkalny
123	dr Judyma	7	Dom	Budynek nieużytkowany
124	Kłodnicka		Kaplica - dzwonnica cmentarna	Kaplica-dzwonnica cmentarna

125	Kłodnicka		Kaplica cmentarna	Kaplica cmentarna na cmentarzu
126	Kłodnicka		Kościół parafialny rzymsko-katolicki pw. Matki Boskiej Bolesnej	Kościół pw. Matki Boskiej Bolesnej
127	Kłodnicka	7	Dom	Budynek mieszkalny
128	Kłodnicka	11	Dom	Budynek mieszkalny
129	Kłodnicka	14	Dom	Budynek mieszkalny
130	Kłodnicka	38	Dom	Budynek mieszkalny
131	Kłodnicka	43	Dom	Budynek mieszkalny
132	Kłodnicka	69	Dom	Budynek mieszkalny
133	Kłodnicka	89	Dom	Budynek mieszkalny
134	Kłodnicka	90	Dom	Budynek mieszkalny
135	Kłodnicka	97	Dom	Budynek mieszkalny
136	Kłosowa	20	Dom	Budynek mieszkalny
137	Marii Konopnickiej	2a	Podwalnia (schron forteczny)	Budynek nieużytkowany
138	Marii Konopnickiej	3-3a	Dom	Budynek mieszkalny
139	Marii Konopnickiej		Magazyn artyleryjski (prochownia)	Budynek użytkowy
140	Marii Konopnickiej	7, 7A	Dom	Budynek mieszkalny
141	Kościelna	2	Dom	Budynek mieszkalny
142	Kościelna	3	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
143	Kościelna	5	Dom	Budynek mieszkalny
144	Kościelna	7	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
145	Kościelna	19	Szkoła Podstawowa	Publiczna Szkoła Podstawowa
146	Kościelna	25	Dom	Budynek mieszkalny
147	Tadeusza Kościuszki	38/42	Dom	Państwowa Szkoła Muzyczna
148	Kozielska	1	Dom	Budynek usługowy
149	Kozielska	2	Budynek socjalno-warsztatowy w zespole budynków MZK	Budynek socjalno-warsztatowy w zespole budynków MZK
150	Kozielska	2	Hala napraw głównych w zespole budynków MZK	Hala napraw głównych w zespole budynków MZK
151	Kozielska	2	Budynek warsztatów pomocniczych w zespole budynków MZK	Budynek warsztatów pomocniczych w zespole budynków MZK
152	Kozielska	2	Kotłownia w zespole budynków MZK	Kotłownia w zespole budynków MZK
153	Kozielska	2	Budynek kuźni w zespole budynków MZK	Budynek kuźni w zespole budynków MZK
154	Kozielska	2	Budynek administracyjny w zespole budynków MZK	Budynek administracyjny w zespole budynków MZK
155	Kozielska	2	Budynek myjni - wulkanizatorowni w zespole budynków MZK	Budynek myjni - wulkanizatorowni w zespole budynków MZK
156	Kozielska	2	Budynek hali diagnostycznej w zespole budynków MZK	Budynek hali diagnostycznej w zespole budynków MZK
157	Kozielska	3	Dom	Publiczne Przedszkole
158	Kozielska	29	Klasztor Sióstr Służebniczek NMP	Budynek Klasztoru Sióstr Służebniczek NMP
159	Kozielska	51, 53, 55	Dom	Budynek mieszkalny
160	Kozielska	52	Dom	Budynek mieszkalny
161	Kozielska	58	Dom	Budynek mieszkalny
162	Kozielska	59	Dom	Budynek mieszkalny

163	Kozielska	65	Dom	Budynek mieszkalny
164	Kozielska	66	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
165	Kozielska	69	Dom	Budynek usługowy
166	Kozielska	71	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
167	Kozielska	76	Dom	Budynek mieszkalny
168	Kozielska	83	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
169	Kozielska	85	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
170	Kozielska	89	Dom	Budynek mieszkalny
171	Kozielska	105	Dom	Budynek mieszkalny
172	Ignacego Krasickiego	10	Dom	Zespół Szkół Specjalnych
173	Ignacego Krasickiego	12	Dom	Budynek mieszkalny
174	Ignacego Krasickiego	16	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
175	Ignacego Krasickiego	34	Dom	Budynek mieszkalny
176	Józefa Ignacego Kraszewskiego		Siedziba o charakterze rezydencjonalnym	Odkryty relikwiarz średniowiecznej wieży zamku książęcego, trwała ruina
177	Józefa Ignacego Kraszewskiego	5-5A	Dom	Budynek mieszkalny
178	Józefa Ignacego Kraszewskiego		Lamus starego zamku	Ruiny dawnego lamusa zamku
179	Józefa Ignacego Kraszewskiego		Budynek zamkowy	Budynek dawnego zamku tzw. południowego zachowany w części piwnic
180	Józefa Ignacego Kraszewskiego	5B	Zachowany fragment miejskich murów obronnych oraz baszta	Budynek dawnej baszty użytkowany przez Towarzystwo Ziemi Kozielskiej wraz z fragmentem muru kurtynowego
181	Józefa Ignacego Kraszewskiego		Fragment murów obronnych	Fragment murów obronnych wchodzących w skład dawnego założenia zamkowego
182	Józefa Ignacego Kraszewskiego	9	Dom	Budynek użytkowy
183	Bolesława Limanowskiego	2	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
184	Bolesława Limanowskiego	6	Dom	Budynek mieszkalny
185	Bolesława Limanowskiego	7	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
186	Bolesława Limanowskiego	10	Dom	Budynek mieszkalny
187	Bolesława Limanowskiego	12	Dom	Budynek mieszkalny
188	Bolesława Limanowskiego	14	Dom	Budynek mieszkalny
189	Lipowa	10	Dom	Budynek mieszkalny
190	Lwowska	6	Dom	Budynek mieszkalny
191	Ignacego Łukasiewicza	3	Dom / willa	Budynek Urzędu Pocztowego
192	Ignacego Łukasiewicza	5	Dom / willa	Budynek usługowy
193	Ignacego Łukasiewicza	9	Budynek	Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety
194	Ignacego Łukasiewicza	11	Dom / willa	Budynek Wojskowej Komendy Uzupełnień
195	Ignacego Łukasiewicza	18	Dom	Budynek nieużytkowany
196	Ignacego Łukasiewicza	22	Dom	Budynek nieużytkowany
197	Ignacego Łukasiewicza	47A, B	Dom	Budynek mieszkalny
198	Ignacego Łukasiewicza	61	Dom	Budynek mieszkalny

199	Ignacego Łukasiewicza	65	Dom	Budynek mieszkalny
200	Ignacego Łukasiewicza - Stefana Żeromskiego		Schron forteczny	Budynek nieużytkowany
201	Marynarska	1	Dom	Budynek mieszkalny
202	Marynarska	2	Dom	Budynek mieszkalny
203	Marynarska	3	Dom	Budynek mieszkalny
204	Marynarska	4	Dom	Budynek mieszkalny
205	Marynarska	5	Dom	Budynek mieszkalny
206	Marynarska	11	Zespół budynków Portu Koźle złożony z basenów portowych i budynków administracyjno-gospodarczych. Budynek administracyjny, budynek warsztatu i garażu	Zespół budynków Portu Koźle złożony z basenów portowych i budynków administracyjno-gospodarczych. Budynek administracyjny, budynek warsztatu i garażu
207	Jana Matejki	9	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
208	Jana Matejki	10–12	Budynek mieszkalno-usługowy	Budynek mieszkalno-usługowy
209	Karola Miarki	9	Dom	Budynek mieszkalny
210	Karola Miarki	11	Dom	Budynek mieszkalny
211	Karola Miarki	16, 18	Dom	Budynek mieszkalny
212	Karola Miarki	17, 19	Dom	Budynek mieszkalny
213	Karola Miarki	20–26	Dom	Budynek mieszkalny
214	Miła	10	Dom	Budynek mieszkalny
215	Młynarska	1 a, b, c	Dom	Budynek mieszkalny
216	Młynarska	3 a, b, c, d	Dom	Budynek mieszkalny
217	Młynarska	5 a, b, c, d	Dom	Budynek mieszkalny
218	Młynarska	7	Dom	Budynek mieszkalny
219	Młynarska	9	Dom	Budynek mieszkalny
220	Stanisława Moniuszki	6–8	Dom	Budynek mieszkalny
221	Stanisława Moniuszki	9–15	Dom / zespół	Budynek mieszkalny
222	Stanisława Moniuszki	10–12	Dom	Budynek mieszkalny
223	Zofii Nałkowskiej	7	Dom	Budynek mieszkalny
224	Nowowiejska	przy nr 6	Kapliczka	Kapliczka
225	Odrzańska	4	Dom	Budynek mieszkalny
226	Odrzańska	6	Dom	Budynek mieszkalny
227	Władysława Orkana	14	Zespół Szpitala im. Roberta Kocha położony przy ul. Orkana 14 Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice) wraz z obszarem ogrodzenia: budynek mieszkalno-biurowy – pawilon "A", budynek administracyjno-pomocniczy - pawilon "B", budynek szpitalny – pawilon "C", budynek gospodarczo-mieszkalny – pawilon "D", łącznik pomiędzy pawilonami A i B, łącznik pomiędzy pawilonami B i C, leżakownie parkowe, ogrodzenie murowane z cegły ceramicznej z bramami	Budynek usługowy
228	Pamięci Sybiraków	1	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
229	Pamięci Sybiraków	2	Budynek usługowo-biurowy	Budynek usługowy
230	Pamięci Sybiraków	3	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
231	Pamięci Sybiraków	4	Dom ob. budynek biurowy	Budynek mieszkalno-usługowy
232	Pamięci Sybiraków	5	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy

233	Pamięci Sybiraków / Władysława Planetorza	6 / 11	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
234	Pamięci Sybiraków	7	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
235	Pamięci Sybiraków	9	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
236	Pamięci Sybiraków	11	Zespół budynków zamkowych „Podzamcze”	Budynek nieużytkowany
237	Pamięci Sybiraków	13	Dom	Budynek mieszkalny
238	Pamięci Sybiraków	17	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
239	Piastowska	1	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
240	Piastowska	2	Dom	Budynek mieszkalny
241	Piastowska	3	Dom mieszkalny (kamienica)	Budynek mieszkalny
242	Piastowska	4	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
243	Piastowska	5	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
244	Piastowska	6	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
245	Piastowska	7	Dom mieszkalny (kamienica)	Budynek mieszkalno-usługowy
246	Piastowska - Żeromskiego 9	8	Dom mieszkalny (kamienica)	Budynek mieszkalny
247	Piastowska	9	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
248	Piastowska	10	Dom / willa	Publiczne Przedszkole
249	Piastowska	11	Dom	Budynek usługowy
250	Piastowska	12	Dom	Budynek Medycznego Studium Zawodowego
251	Piastowska	15	Dom	Budynek administracyjny
252	Piastowska	17	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny oraz siedziba Urzędu Miasta
253	Piastowska	19	Dom	Budynek bursy szkolnej
254	Piastowska	20	Dom	Biblioteka Pedagogiczna
255	Piastowska	21	Dom	Budynek mieszkalny
256	Piastowska	23	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
257	Piastowska	24	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
258	Piastowska	25	Dom	Budynek mieszkalny
259	Piastowska	26	Dom	Budynek mieszkalny
260	Piastowska	32	Dom	Budynek mieszkalny
261	Piastowska	33	Dom mieszkalny	Budynek usługowy
262	Piastowska	35	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
263	Piastowska	36	Dom	Budynek mieszkalny
264	Piastowska	37	Dom	Budynek mieszkalny
265	Piastowska	39	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
266	Piastowska	44	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
267	Piastowska	45	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
268	Piastowska	47	Dom	Budynek mieszkalny
269	Piastowska	49	Dom	Budynek mieszkalny
270	Grzegorza Piramowicza	3	Dom	Budynek mieszkalny
271	Grzegorza Piramowicza	4	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
272	Grzegorza Piramowicza	6	Dom	Budynek mieszkalny

273	Grzegorza Piramowicza- Anny 5	12	Dom	Budynek nieużytkowany
274	Grzegorza Piramowicza	14	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
275	Grzegorza Piramowicza	16	Dom	Budynek usługowy
276	Grzegorza Piramowicza	17	Dom	Budynek nieużytkowany
277	Grzegorza Piramowicza	18	Dom	Budynek mieszkalny
278	Grzegorza Piramowicza	32	Budynek administracyjny, dawny Landratsamt	Budynek Urzędu Miasta
279	Grzegorza Piramowicza	36	Dom	Budynek Liceum Ogólnokształcącego im. Henryka Sienkiewicza
280	Władysława Planetorza	2	Dom	Budynek administracyjny
281	Władysława Planetorza	7	Dom	Budynek nieużytkowany
282	Pocztowa		Wodociągowa wieża ciśnień PKP (przy torach kolejowych, na ptn.-zach. od Kofamy)	Obiekt wyburzony⁸¹
283	Pocztowa		Most drogowy nad Kanałem Kłodnickim	Most drogowy nad kanałem Kłodnickim
284	Pocztowa	2	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
285	Pocztowa	4	Dom	Budynek mieszkalny
286	Pocztowa-Żeglarska 2	7	Dom	Budynek mieszkalny
287	Józefa Poniatowskiego	1-3	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
288	Józefa Poniatowskiego	2	Dom	Budynek nieużytkowany
289	Józefa Poniatowskiego	4	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
290	Józefa Poniatowskiego	5	Dom	Budynek mieszkalny
291	Józefa Poniatowskiego	7	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
292	Józefa Poniatowskiego	10	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
293	Portowa		Fort tzw. Rondel	Budynek nieużytkowany
294	Portowa	5	Dom	Budynek mieszkalny
295	Portowa	12	Dom	Budynek mieszkalny
296	Portowa	16	Dom	Budynek mieszkalny
297	Portowa	31 A-E	Dom	Budynek mieszkalny
298	Portowa	37	Dom	Budynek mieszkalny
299	Portowa	39	Dom	Budynek mieszkalny
300	Portowa	41	Dom	Budynek mieszkalny
301	Portowa	43	Dom	Budynek mieszkalny
302	Portowa	45	Dom	Budynek mieszkalny
303	Portowa	47	Budynek produkcyjny w zespole budynków fabryki „Kofama”	Budynek produkcyjny w zespole budynków fabryki „Kofama”
304	Portowa	47	Budynek administracyjny w zespole budynków fabryki „Kofama”	Budynek administracyjny w zespole budynków fabryki „Kofama”
305	Przyjaźni	przy nr 18	Kapliczka	Kapliczka
306	Przyjaźni	przy nr 48	Kapliczka	Kapliczka
307	Przyjaźni	30	Dom	Budynek mieszkalny

⁸¹ Niezbędne jest skierowanie wniosku – na podstawie art. 13 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – do Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu o skreślenie nieistniejącej drewnianej chaty z rejestru zabytków, a następnie w uzgodnieniu z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków usunięcie go z gminnej ewidencji zabytków.

308	Przyjaźni	32	Zespół budynków d. walcowni blachy	Budynki nieużytkowane
309	Przyjaźni	34	Dom w d. osiedlu robotniczym walcowni blachy	Budynek mieszkalny
310	Przyjaźni	36	Dom w d. osiedlu robotniczym walcowni blachy	Budynek mieszkalny
311	Przyjaźni	38	Dom w d. osiedlu robotniczym walcowni blachy	Budynek mieszkalny
312	Przyjaźni	40	Dom w d. osiedlu robotniczym walcowni blachy	Budynek mieszkalny
313	Przyjaźni	76	Dom	Budynek mieszkalny
314	Przyjaźni	84–86	Dom	Budynek mieszkalny
315	Przyjaźni	93	Dom	Budynek mieszkalny
316	Przyjaźni	98	Dom	Budynek mieszkalny
317	Aleksandra Puszkina	1	Budynek mieszkalno-przemysłowy, d. elektrownia dworska	Budynek usługowy
318	Raciborska	4	Dom	Budynek mieszkalny
319	Raławicka	1	Dom	Budynek usługowy
320	Raławicka	3	Dom	Budynek Policji
321	Raławicka	5	Dom	Budynek usługowy
322	Raławicka	6	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
323	Raławicka	8	Dom	Budynek mieszkalny
324	Raławicka	10	Budynek aresztu wraz z wartownią i otaczającym je murem	Budynek Aresztu Śledczego
325	Raławicka	11	Dom	Budynek mieszkalny
326	Raławicka	13	Dom	Budynek mieszkalny
327	Radosna	21	Dom	Budynek mieszkalny
328	Radosna	30	Dom	Budynek mieszkalny
329	Mikołaja Reja	6–8	Dom	Budynek mieszkalny
330	Mikołaja Reja	10–12	Dom	Budynek mieszkalny
331	Rynek	1	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
332	Rynek	2	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
333	Rynek	3	Piwnice	Piwnice odkryte na tyłach budynku Rynek 3
334	Rynek	4	Dom ob. usługowo-biurowy	Budynek usługowy
335	Rynek	6	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
336	Rynek	7	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
337	Rynek	8	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
338	Rynek	9	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
339	Rynek	12	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
340	Sadowa		Budynek inwentarski (cielętnik) w zespole pałacowo-folwarcznym	Budynek nieużytkowany
341	Sadowa	2	Tzw. Dom Ogrodnika w dawnym zespole pałacowym	Budynek nieużytkowany
342	Sądowa	2	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
343	Sądowa	4	Dom	Budynek mieszkalny
344	Sądowa	5	Dom	Budynek mieszkalny
345	Sądowa	6	Gmach Sądu	Gmach Sądu Rejonowego

346	Henryka Sienkiewicza	1-3	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
347	Henryka Sienkiewicza	2	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
348	Henryka Sienkiewicza	4	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
349	Henryka Sienkiewicza	6	Dom	Budynek nieużytkowany
350	Skarbowa		Schron forteczny	Budynek użytkowy
351	Skarbowa		Prochownia - kazamata	Budynek nieużytkowany
352	Skarbowa	1	Budynek forteczny (podwalnia i magazyn forteczny)	Budynek mieszkalny i magazynowo-gospodarczy
353	Skarbowa	2	Szkoła	Zespół Szkół
354	Skarbowa	3a-d	Podwalnia (schron forteczny)	Budynek mieszkalno-usługowy
355	Skarbowa	8	Dom Dziecka	Budynek Domu Dziecka
356	Skarbowa	10	Kasyno wojskowe	Budynek Miejskiego Ośrodka Kultury
357	Skarbowa	12	Dom	Budynek mieszkalny
358	Skarbowa	14	Dom	Budynek mieszkalny
359	Skarbowa	18	Dom	Budynek mieszkalny
360	Marii Skłodowskiej-Curie	1	Dom	Budynek usługowy
361	Marii Skłodowskiej-Curie	3	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
362	Marii Skłodowskiej-Curie	4	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
363	Marii Skłodowskiej-Curie	5	Dom mieszkalny (kamienica)	Budynek mieszkalny
364	Marii Skłodowskiej-Curie	7	Budynek mieszkalno-usługowy	Budynek mieszkalno-usługowy
365	Marii Skłodowskiej-Curie	9	Dom	Państwowa Szkoła Muzyczna
366	Marii Skłodowskiej-Curie	11	Dom	Budynek mieszkalny
367	Sławięcicka		Most drogowy nad Kłodnicą	Most drogowy nad Kłodnicą
368	Sławięcicka		Most drogowy nad Młynówką rzeki Kłodnica	Most drogowy nad Młynówką rzeki Kłodnica
369	Sławięcicka		Dawna lodownia	Budynek nieużytkowany
370	Sławięcicka		Pawilon ogrodowy tzw. "Belweder"	Budynek nieużytkowany
371	Sławięcicka	3	Dwór z terenami zielonymi	Budynek nieużytkowany
372	Sławięcicka	9	Dom	Budynek mieszkalny
373	Sławięcicka		Ruina Mauzoleum w Zespole Pałacowym w Sławięcicach	Ruina nieużytkowana
374	Sławięcicka	19	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
375	Sławięcicka	79	Szkoła	Zespół Szkół
376	Sławięcicka	80	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
377	Sławięcicka	81	Budynek d. zabudowy dworskiej	Budynek mieszkalny
378	Sławięcicka	83	Budynek d. kancelarii księżęcej	Budynek mieszkalny
379	Sławięcicka	86-88	Dom	Budynek mieszkalny
380	Sławięcicka	91	Budynek d. zabudowy dworskiej	Budynek mieszkalny
381	Sławięcicka		Kaplica cmentarna	Kaplica cmentarna
382	Sławięcicka	95d-e	Budynek mieszkalny w d. zespole folwarcznym	Budynek mieszkalny
383	Sławięcicka		Park w Sławięcicach, park zabytkowy wokół zamku (pałac skreślony z rejestru zabytków dec. MOZ.II-885-16/Sławięcice/1 z dnia 30.08.1971 r.), całość o wartości artystyczno-historycznej	Park

384	Stanisława Staszica		Kościół pw. św. Katarzyny	Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej
385	Stanisława Staszica	1	Budynek gospodarczy przy plebanii	Budynek gospodarczy
386	Stanisława Staszica	1	Altana w ogrodzie przy plebanii	Przeznaczona do rozbiórki i translokacji do Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu.
387	Stanisława Staszica	1	Budynek plebanii przy kościele parafialnym pw. św. Katarzyny	Budynek plebanii
388	Spacerowa		Budynek krematorium w Sławięcicach	Miejsce Pamięci
389	Spółdzielców		Studnia artezyjska	Obiekt nieużytkowany
390	Szpaków		Mogiła Zbiorowa Powstańców Śląskich	Mogiła Zbiorowa Powstańców Śląskich
391	Szpaków	przy nr 8	Kapliczka	Kapliczka
392	Synów Pułku, Przytulna, Kosynierów		Zespół dawnych koszar w skład którego wchodzi: I. budynek mieszkalny; II. budynek mieszkalny; III. Kasyno; IV. budynek mieszkalny; V. kantyna; VI. budynek mieszkalny; VII. budynek mieszkalny; VIII. budynek gospodarczy (stajnie i warsztat samochodowy); IX. budynek gospodarczy (stajnie); X. budynek gospodarczy (chlew); XI. plac apelowy; XII. plac apelowy.	Obiekty nieużytkowane
393	Karola Szymanowskiego	27	Dom	Budynek mieszkalny
394	Karola Szymanowskiego	33	Dom	Budynek mieszkalny
395	Karola Szymanowskiego	35	Dom	Budynek mieszkalny
396	Karola Szymanowskiego	37	Dom	Budynek mieszkalny
397	Karola Szymanowskiego	41	Dom	Budynek mieszkalny
398	Karola Szymanowskiego	43	Dom	Budynek mieszkalny
399	Karola Szymanowskiego	45	Dom	Budynek mieszkalny
400	Karola Szymanowskiego	47	Dom	Budynek mieszkalny
401	Targowa	1-5	Budynek w zespole koszar	Budynek mieszkalny
402	Targowa	2	Dom	Budynek mieszkalny
403	Targowa	4	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
404	Targowa	6	Dom	Budynek mieszkalny
405	Targowa	7-11	Budynek w zespole koszar	Budynek mieszkalny
406	Targowa	13-15, 17-21, 23-27	Ciąg budynków pierwotnie koszar	Budynki mieszkalne
407	Towarowa		Wieża ciśnień PKP nr 1	Budynek nieużytkowany
408	Towarowa		Wieża ciśnień PKP nr 2	Budynek nieużytkowany
409	Towarowa		Magazyn kolejowy	Magazyn kolejowy
410	Towarowa		Nastawnia kolejowa	Nastawnia kolejowa
411	Towarowa		Wieża ciśnień PKP nr 3	Budynek nieużytkowany
412	Towarowa		Wieża ciśnień PKP nr 4	Budynek nieużytkowany
413	Wandy		Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej „Kłodnica” na Kanale Gliwickim w km 3.63 w skład którego wchodzi: śluza dwukomorowa bliźniacza „Kłodnica” wraz z wyposażeniem, budynek mieszkalny dla pracowników obsługi śluzy	Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej „Kłodnica” na Kanale Gliwickim w km 3.63 śluza dwukomorowa bliźniacza „Kłodnica” wraz z wyposażeniem, budynek mieszkalny dla pracowników obsługi śluzy
414	Wyspa		Studnia forteczna	Obiekt nieużytkowany

415	Wyspa	1–8	Zespół budynków koszarowych	Zespół budynków mieszkalno-gospodarczych
416	Wyspa	3	Budynek forteczny	Budynek mieszkalny
417	Wyspa	20	Budynek administracyjno-mieszkalny przy jazie klapowym	Budynek administracyjno-mieszkalny przy jazie klapowym
418	Wyspa	20	Budynek gospodarczy przy jazie klapowym	Budynek gospodarczy przy jazie klapowym
419	Wyspa	20	Magazyn iglic przy jazie klapowym	Budynek gospodarczy przy jazie klapowym
420	Stanisława Wyspiańskiego		Chata drewniana d. ul. Armii Czerwonej 12	Obiekt wyburzony⁸²
421	Stanisława Wyspiańskiego		Kapliczka-dzwonnica tzw. pańszczyzniana	Kapliczka
422	Stanisława Wyspiańskiego	5	Dom	Budynek mieszkalny
423	Stanisława Wyspiańskiego	7	Dom	Budynek usługowy
424	Stanisława Wyspiańskiego	10	Dom	Budynek nieużytkowany
425	Stanisława Wyspiańskiego	12	Dom	Budynek mieszkalny
426	Stanisława Wyspiańskiego	15	Dom	Budynek mieszkalny
427	Walerego Wróblewskiego	7–9	Dom	Budynek mieszkalny
428	Gabrieli Zapolskiej	1	Dom	Budynek mieszkalny
429	Złotnicza	2	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
430	Złotnicza	5	Dom	Budynek nieużytkowany
431	Złotnicza	6	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
432	Złotnicza	8	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
433	Złotnicza	10	Dom	Budynek mieszkalno- usługowy
434	Złotnicza	12	Plebania parafii Św. Zygmunta i Św. Jadwigi Śląskiej	Budynek plebanii
435	Złotnicza - Pamięci Sybiraków		Kościół parafialny pw. św. Zygmunta w Koźlu	Kościół pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śląskiej
436	Stefana Żeromskiego	5	Dom	Budynek Sądu Rejonowego
437	Stefana Żeromskiego	7	Dom	Budynek nieużytkowany
438	Stefana Żeromskiego 1–Ignacego Łukasiewicza 15	15	Dom	Budynek nieużytkowany
439	Żeglarska	1	Dom	Budynek mieszkalny
440	Żeglarska	3	Dom	Budynek mieszkalny
441	Żeglarska	5	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
442	Żeglarska	6	Dom	Budynek mieszkalny
443	Żeglarska	7	Dom	Budynek nieużytkowany
444	Żeglarska	11	Dom	Budynek mieszkalny
445			Syfon Kłodnicki	Syfon Kłodnicki
446			Stopień wodny Koźle – jaz stały	Stopień wodny Koźle – jaz stały
447			Stopień wodny Koźle – śluza komorowa	Stopień wodny Koźle – śluza komorowa
448			Planty miejskie w Koźlu	Pozostałości dawnych fortyfikacji lewobrzeżnych - fosy zewnętrznej zachowane jako park miejski

⁸² Niezbędne jest skierowanie wniosku – na podstawie art. 13 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – do Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu o skreślenie nieistniejącej drewnianej chaty z rejestru zabytków, a następnie w uzgodnieniu z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków usunięcie go z gminnej ewidencji zabytków.

449			Zespół fortyfikacji fryderycjańskich w Koźlu	Zespół fortyfikacji fryderycjańskich: a) Reduta na Ostrówku (przyczółek mostowy), b) Reduta Orla, c) Fortyfikację „Na wyspie”, w których skład wchodzi Reduta Kłodnicka i Kobylnicka, d) Baszta Montalemberta (Fort Fryderyka)
450			Miasto w ramach założeń średniowiecznych zamknięte ulicami wokół rynku: 22 Lipca, Skłodowskiej, Limanowskiego, Sienkiewicza, Poniatowskiego, Konopnickiej, Buczka, Kościuszki	Miasto w ramach założeń średniowiecznych - stare miasto
451	Kanał Ulgi rzeki Odry km 0,320		Stopień wodny Koźle – jaz klapowy	Stopień wodny Koźle – jaz klapowy
452			Zachowane fragmenty nieczynnego kanału żeglownego „Kanał Kłodnicki”, tj. odcinek Kanału od rzeki Odry do skrzyżowania z rzeką Kłodnicą ze śluzami „wrota powodziowe” nr 1 i 2, śluzą nr 3 oraz fragmenty przekopu kanału ze śluzami nr 4, 5 i 6	Kanał Kłodnicki (w części)
453			Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej „Nowa Wieś” na Kanale Gliwickim w km 7,8: śluza dwukomorowa bliźniacza „Nowa Wieś” wraz z wyposażeniem technicznym, jaz segmentowy upustu ulgi z betonową kładką z koryta kanału	Zespół śluz bliźniaczych
454			Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej „Sławięcice” na Kanale Gliwickim w km 15,11: śluza dwukomorowa bliźniacza „Sławięcice” wraz z wyposażeniem technicznym, budynek pompowni wody z dolnego na górne stanowisko kanału	Zespół śluz bliźniaczych
455	Dworcowa		Dworzec	Budynek dworca głównego PKP
456	Konstantego Damrota	2–4	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
457	Konstantego Damrota	10–12	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
458	Jana Matejki	14	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
459	Jana Matejki	16	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
460	Karola Miarki	4–6	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
461	Karola Miarki	5–7	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
462	Karola Miarki	8–14	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
463	Karola Miarki	13	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
464	Karola Miarki	15	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
465	Karola Miarki	21–23	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
466	Karola Miarki	25–27	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
467	Karola Miarki	28	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
468	Karola Miarki	32	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
469	Romualda Traugutta	1–3	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
470	Romualda Traugutta	4	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
471	Romualda Traugutta	5–7	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
472	Romualda Traugutta	6–8	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
473	Romualda Traugutta	10–12	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
474	Wyspa	14	Budynek gospodarczy stadniny koni	Budynek nieużytkowany

475	Wyspa		Budynek gospodarczy stadniny koni	Budynek nieużytkowany
476	Piastowska	26	Budynek gospodarczy	Budynek gospodarczy

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Do najcenniejszych elementów dziedzictwa kulturowego na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle, objętych wpisem do rejestru zabytków, należy zaliczyć m.in.:

- **Zespół zamkowy** (ochroną konserwatorską objęto: budynek zamkowy, fragment miejskich murów obronnych z basztą, lamus starego zamku, przedzamcze, fragment murów obronnych) – jeden z najcenniejszych zabytków Kędzierzyna-Koźla, pochodzący z XIII w., wokół którego rozwinęła się sieć osadnicza. W latach 1563–1584 zamek oraz przedzamcze zostało przebudowane. Znaczne zniekształcenia w strukturze zamku nastąpiły w ciągu XIX–XX w., została w tym czasie przeprowadzona rozbiórka wieży oraz budowa kamienicy na części terenu zamku. W czasie II wojny światowej zabudowania zamku uległy zniszczeniu. W dobrym stanie zachowała się Baszta oraz budynek zamkowy. Zespół zamkowy – budynek zamkowy, relikwida wieży obronnej oraz kurtyna muru obronnego zostały poddane pracom konserwatorskim w trakcie rewitalizacji zespołu i adaptacji na siedzibę Muzeum Ziemi Kozielskiej.
- **Zespół fortyfikacji fryderycjańskich** – zespół obiektów i budowli, które zachowały się po istniejącej twierdzy Koźle. Powstanie twierdzy datuje się na początek XVIII w. – powstała wówczas austriacka twierdza kleszczowa. W 1744 r., pod panowaniem króla pruskiego Fryderyka II, nastąpiła rozbudowa twierdzy. Największych przekształceń dokonano w okresie od połowy XVIII do pierwszych lat XIX w., powstały wówczas liczne budowle forteczne, a umocnienia twierdzy zyskały narys pięcioramiennej gwiazdy⁸³. W 1873 r. Koźle utraciło status twierdzy, a zabudowania forteczne były likwidowane bądź adaptowane do nowych funkcji. Zachowały się m.in. obwód wału głównego, zewnętrzna fosa oraz fragmenty fosy głównej, trzy śluzy, Reduta Kłodnicka, fragmenty Reduty Orlej, fort im. Fryderyka Wilhelma, a także prochownie, wartownie i koszary. Twierdza pomimo znacznych przekształceń zachowała swój oryginalny kształt.
- **Planty Miejskie** – o pow. ok. 33 ha. Założone na terenach dawnych, XVIII-wiecznych fortyfikacji miejskich, powstałe na przedstoku i fosach zlikwidowanej twierdzy ok. poł. XIX w. Tworzą pierścień zieleni powtarzającym zarys gwiazdy (pierwotny narys fortyfikacji twierdzy) o promieniu 400 i szerokości 60–120 m. Planty dzielą się na dwie części. Południowa i północno-zachodnia część stanowi ciąg spacerowy z prostym układem dróg parkowych – aleję główną o łagodnym przebiegu środkiem przedstoku oraz alejki spacerowe. Występują tu egzemplarze starodrzewia. Południowo-wschodnia część plant ukształtowana w postaci parku krajobrazowego ok. 1900 r., została przekształcona w latach 1960–1970. Obecnie ma charakter ogólnodostępnego parku miejskiego typu rekreacyjnego z elementami architektury ogrodowej. Charakteryzuje się swobodnym rozplanowaniem drzewostanu i wnętrza parkowych oraz płynnym układem dróg.
- **Stare Miasto** – z regularnym, szachownicowym układem przestrzennym z prostokątnym rynkiem oraz zabudową pierzejową wokół jego czterech boków. Zachowane do

⁸³ Por. J. Bogdanowski, *Twierdza Koźle...*, s. 157–158.

dzisiejszych czasów najstarsze budynki wpisane w zabudowę pierzei pochodzą z końca XVIII w. oraz z pierwszej połowy XIX w. Na rynku pierwotnie znajdował się ratusz, który podczas działań wojennych w XX w. był wielokrotnie niszczone i ostatecznie rozebrany w latach 50. XX w.

- **Kościół pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śląskiej** – pierwsze wzmianki o proboszczu w Koźlu [pozwalające domyślać się istnienia również świątyni] pojawiły się już w 1293 r. Istniejący obecnie obiekt wybudowano w 1489 r. w stylu gotyckim, w 1570 r. poddano go przebudowie. W 1745 r. kościół został ponownie zniszczony, w latach 1897–1899 przeszedł przebudowę, wtedy też nadano mu cechy neogotyckie. Kościół jest trójnawowy, pseudohalowy, z zamkniętym, trójbocznym prezbiterium. W najstarszej części świątyni znajduje się obraz Matki Bożej Kozielskiej, pochodzący z połowy XV w.
- **Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny** – świątynia powstała w latach 1751–1753. Kościół wzniesiono w stylu barokowym. Przylega do niego budynek dawnego klasztoru Franciszkanów. Sekularyzowany w 1810 r., w czasach wojen napoleońskich był użytkowany na potrzeby armii. W 1930 r. został konsekrowany, po wcześniejszym przeprowadzeniu gruntownego remontu. Po II wojnie światowej kościół został upaństwowiony. W 2009 r. zrekonstruowano iluzjonistyczną polichromię na ścianie ołtarzowej, pomalowano wnętrze kościoła, odnowiono drewniane barokowe tabernakulum oraz poddano konserwacji barokowe obrazy.
- **Zespół pałacowo-parkowy w Sławięcicach** – pierwsze zabudowania na terenie zespołu powstały prawdopodobnie już w XIII w. Zamek wzniesiono na planie przypominającym kwadrat, o czterech okrągłych wieżach, otoczony fosą oraz mostem zwodzonym. Po pożarze w 1827 r. zamek odbudowano w 1836 r. jako założenie pałacowe. Całość była otoczona przez rozległy park w stylu angielskim. Pałac na przełomie XIX i XX w. został przebudowany i powiększony. Działania wojenne przyczyniły się do upadku pałacu, który ostatecznie w latach 70. XX w. został rozebrany. Zachowano tylko jeden z portyków.
- **Kanał Kłodnicki** – ważny zabytek techniki o dużym znaczeniu transportowym w XIX w., powstawał z przerwami w latach 1790–1834. W 1937 r. Kanał został unieruchomiony, a w części jego łóżyska zbudowano Kanał Gliwicki. Kanał Kłodnicki obecnie zachował się jedynie we fragmencie, razem z sześcioma śluzami (nie wszystkie istnieją).
- **Zespół dawnych obozów pracy i obozu Arbeitslager-Blechhammer** – w czasie II wojny światowej okolice Blachowni były dla III Rzeszy jednym ośrodków produkcji paliw syntetycznych o strategicznym znaczeniu. W tym właśnie rejonie zbudowane zostały dwie fabryki benzyny syntetycznej – Oberschlesische Hydrierwerke AG i I.G. Farbenindustrie AG. Zapotrzebowanie na siłę roboczą było przyczyną, dla której już od 1940 r. Niemcy rozpoczęli budowę obozów pracy przymusowej oraz obozów dla jenieckich batalionów budowlano-roboczych (*Bau und Arbeitsbataillonen*). Robotnicy przymusowi osadzeni w tutejszych obozach pracy pochodzili najpierw głównie z Generalnej Guberni, a potem także z innych rejonów okupowanej Europy – m.in. z Protektoratu Czech i Moraw, Francji i Włoch. W obozach jenieckich osadzeni byli głównie wzięci do niewoli żołnierze brytyjscy i francuscy. Ogółem w kompleksie obozów pracy przymusowej, dzielącej się na dwie zasadnicze części: Blechhammer północ i Blechhammer południe, przebywało ok. 45 tys. ludzi.

W kompleksie Blechhammer północ, znajdującym się w rejonie dzisiejszych dzielnic Kędzierzyna-Koźła: Blachowni i Sławięcic, więźniowie pracowali przy budowie fabryki Oberschlesische Hydrierwerke AG. W kompleksie Blechhammer południe – znajdującym się w rejonie obecnej dzielnicy Azoty i wioski Grabówka – więźniowie pracowali przy budowie fabryki I.G. Farbenindustrie AG. W obrębie obu kompleksów znajdowały się liczne mniejsze obozy:

Obozy należące do Blechhammer północ (Oberschlesische Hydrierwerke AG Blechhammer):

- ✓ **Firmenlager** – obóz dla Niemców i kierowników technicznych innych narodowości;
- ✓ **Mädchenlager** (w pobliżu Blachowni) – obóz pracy dla kobiet (m.in. Dunki);
- ✓ **Blechhammerlager** (pomiędzy Blachownią i Starą Blachownią przy tzw. Otoku) – obóz pracy przymusowej dla Polaków i Rosjan; obóz nazywany również **Jugendlager** (dla młodzieży);
- ✓ **Kanallager BAB-21** – obóz jeńców wojennych dla żołnierzy armii brytyjskiej, m.in. z Nowej Zelandii, Palestyny i Indii – wcielonych do batalionów pracy przymusowej (BAB – *Bau und Arbeitsbataillonen*); jeńcy pochodzili z obozu jenieckiego Stalag VIII-B w Łambinowicach;
- ✓ **Wiesenlager X/1573/M** – obóz jeńców wojennych rosyjskich, polskich, brytyjskich, belgijskich, jugosłowiańskich i bułgarskich;
- ✓ **Waldlager** – obóz dla jeńców włoskich; przebywali w nim także Rosjanie, Polacy, Francuzi, Bułgarzy i Czesi;
- ✓ **Strafgefangenenlager XVI/1579/M** – wśród więźniów tego obozu najliczniejsi byli Rosjanie, Polacy i Francuzi;
- ✓ **Lagerehrenforst** (w rejonie Sławięcic) – obóz dla polskich jeńców wojennych, Czechów i Jugosłowian;
- ✓ **Meisterlager** – obóz dla kierowników i specjalistów technicznych;
- ✓ **Justizstrafgefangenenlager XV/1578/M** – dla więźniów skazanych sądownie, przebywali w nim Rosjanie, Polacy, Francuzi, Belgowie, Włosi, Czesi i inni;
- ✓ **AEL Arbeitserziehungslager** – karny obóz dla podejrzanych o uchylanie się od pracy lub naruszenie dyscypliny obozu;
- ✓ **Dorflagerwest** – obozy pracy przymusowej dla więźniów z Ukrainy, Polski i Jugosławii;
- ✓ **Unruhelager** – karny obóz pracy;
- ✓ **Dorflager** – obóz pracy dla Niemców, w którym przez pewien czas przebywali Żydzi a także cywilni robotnicy przymusowi z Polski, Związku Radzieckiego i Czech;
- ✓ **Ehrenforstlager** (obóz Sławięcice) – dla robotników przymusowych z Polski, Czech i Jugosławii;
- ✓ **Bahnhofslager** – obóz koncentracyjny dla wszystkich narodowości, głównie Polaków;
- ✓ **Judenlager** – obóz pracy dla Żydów różnego pochodzenia. Na przełomie 1943/1944 kierownictwa zakładów benzyny syntetycznej w Blachowni Śląskiej wystąpiły o utworzenie przy fabryce filii obozu koncentracyjnego. W związku z tym 1 kwietnia

1944 r. tutejszy obóz został podporządkowany obozowi koncentracyjnemu Auschwitz III jako jego podobóz o nazwie **Arbeitslager Blechhammer**. 1 kwietnia 1944 obóz ten został podporządkowany obozowi koncentracyjnemu Oświęcim III, stając się jednym z jego podobozów. Obóz zajmował obszar o wymiarach 230 x 290 metrów. W południowo-wschodnim krańcu obozu wybudowano krematorium, w którym według szacunków spalono zwłoki ok. 1500 zmarłych więźniów. Dostęp do obozu był ściśle zabroniony dla wszystkich więźniów z innych obozów przymusowej pracy kompleksu obozowego Blechhammer.

Obóz koncentracyjny **Arbeitslager Blechhammer** składał się z czterech części:

- ✓ Judenlager – więźni byli w nim Żydzi z całej Europy,
- ✓ Judenlager – obóz dla kobiet żydowskich,
- ✓ Bahnhofslager – obóz koncentracyjny dla wszystkich narodowości, głównie dla Polaków,
- ✓ SS Lager – wydzielona część dla załogi SS)⁸⁴.
- ✓ **Mädchenlager** – obóz pracy przymusowej dla kobiet, znajdujący się w pobliżu Sławięcic;
- ✓ **Schleusenlager** – obóz pracy dla więźniów francuskich, znajdujący się w Sławięcicach;
- ✓ **Donaulager** – obóz dla robotników wykorzystywanych przy budowie kanału Odra/Dunaj;
- ✓ **Krankenhaus** – szpital dla pracowników polskich i Niemców⁸⁵.

Obóz jeniecki Blechhammer południe (IG Farben-Industrie):

Założony w 1940 roku. Usytuowany w południowej części Kędzierzyna (*Heydebreck-Süd*). Więziono w nim jeńców wojennych i robotników przymusowych. W lipcu 1944 r. znajdowało się w nim: 5027 Polaków, 1684 Francuzów, 873 Włochów i 838 Rosjan⁸⁶.

Więźniowie byli podzieleni na grupy robocze liczące od 100 do 200 osób zwane komandami. Zatrudniały ich różne firmy budowlane pracujące na zlecenie kierownictwa budowy zakładów. Grupa robocza więźniów zatrudniona przez daną firmę przeważnie tworzyła jedno komando. Ogółem na terenie zakładów pracowało kilkadziesiąt komand.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy.

Analiza szans i zagrożeń

Podstawowe założenia analizy SWOT zostały opracowane w latach 50. i 60. XX wieku przez naukowców i konsultantów biznesowych pracujących w Harvard Business School. W latach 1960–1970 w Stanford Research Institute przeprowadzono badania na zlecenie największych

⁸⁴ Por. F. Piper, *Podobóz Blechhammer* [w:] Zeszyty Oświęcimskie nr 10:1967 – informacje o obozie za: <https://fr.wikipedia.org/wiki/Blechhammer> (dostęp 10.06.2021).

⁸⁵ Por. St. Łukowski, *Zbrodnie hitlerowskie w Łambinowicach i Sławięcicach na Opolszczyźnie w latach 1939–1945*, Opole 1965 – dane o obozach za: <https://fr.wikipedia.org/wiki/Blechhammer> (dostęp 10.06.2021).

⁸⁶ Za: <https://fr.wikipedia.org/wiki/Blechhammer> (dostęp 10.06.2021).

amerykańskich przedsiębiorstw, których celem było wskazanie sposobów poprawy procesów planowania strategicznego i unikania błędów w planowaniu. Efektem tych badań było opracowanie 4 grup czynników decydujących o efektach działań planistycznych:

- czynników dobrych (satysfakcjonujących) w teraźniejszości (*Satisfactory*),
- czynników dobrych (pozytywnych) w przyszłości – szans (*Opportunity*),
- czynników złych w teraźniejszości – błędów (*Fault*),
- czynników złych w przyszłości – zagrożeń (*Threat*).

Pierwotny skrót **SOFT** został następnie zmieniony na **SWOT** – słowo „błąd” (*fault*) zostało w nim zamienione na „słabość” (*weakness*), a „satysfakcjonujący” na „mocną stronę” (*strength*).

Analiza SWOT pozwala na uporządkowanie informacji oraz zdiagnozowanie wybranej sfery (w tym przypadku – polityki publicznej jaką jest ochrona i opieka nad zabytkami) działalności wspólnoty samorządowej. Stanowi istotne wsparcie przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • bogaty zasób obiektów zabytkowych (w tym o randze ponadlokalnej, np. Twierdza Koźle) o wysokich walorach historycznych i kulturowych, chronionych poprzez wpis do rejestru zabytków bądź ujętych w gminnej ewidencji zabytków – stanowiących istotną podstawę dla turystycznego rozwoju miasta; • wydzielone strefy ochrony konserwatorskiej, służące ochronie najcenniejszych obszarów – aktywność planistyczna władza miasta – pokrycie mppz 100% miasta; • opracowany program rewitalizacji mający na celu poprawę jakości i warunków życia na obszarach o największej koncentracji zjawisk kryzysowych; • zadowalający stan techniczny istotnej części zasobu zabytkowego miasta; • duży potencjał miejskich instytucji kultury – Miejskiego Ośrodka Kultury, Miejskiej Biblioteki Publicznej, Muzeum Ziemi Kozielskiej; • aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych na rzecz popularyzacji dziedzictwa kulturowego miasta – organizacja licznych, otwartych dla mieszkańców, wystaw, konferencji i seminariów; • zrozumienie i aktywność władz samorządowych w realizowaniu polityki publicznej – ochronie dziedzictwa kulturowego; • aktywne działania promujące wartości kulturowe miasta – Punkty Informacji Turystycznej, Miejskie Trasy Turystyczne, aplikacja Footsteps; 	<ul style="list-style-type: none"> • niedostateczna wielkość środków finansowych przeznaczonych na zabezpieczenia oraz prace konserwatorskie przy obiektach zabytkowych, pozostających w dyspozycji władz samorządowych; • trudny / ograniczony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania opieki nad zabytkami dla publicznych i prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych wynikający z ograniczonych (w stosunku do zgłaszanych potrzeb) zasobów po stronie Dotacjodawców – Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków, Fundusz Kościelny, środki pomocowe; • obszar miasta przeznaczony do realizacji procesów rewitalizacyjnych / zdegradowany, obejmujący obszary o największym nasyceniu obiektami i obszarami zabytkowymi; • niska świadomość społeczna walorów środowiska kulturowego miasta / małe zaangażowanie społeczne w procesy ochrony i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego; • niedostateczne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego / niedostatecznie rozwinięta infrastruktura okołoturystyczna; • słaba edukacja w zakresie zasad ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym w społeczności miasta, szczególnie wśród właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych;

<ul style="list-style-type: none"> • dogodna dostępność komunikacyjna – drogowa i kolejowa; 	<ul style="list-style-type: none"> • zbyt mała wiedza turystów o walorach turystycznych i kulturowych gminy;
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie możliwości pozyskiwania wsparcia finansowego z różnych źródeł (w tym ze środków Unii Europejskiej) na realizację prac konserwatorskich przy zabytkach • przyjęcie przez RM tzw. „uchwały krajobrazowej” mającej w istotny sposób poprawić estetykę przestrzeni publicznej / kulturowej; • rozbudowywanie istniejących i kreowanie nowych produktów turystycznych w oparciu o walory kulturowe miasta i regionu – np. Twierdza Koźle, zabytki hydrotechniczne; • wszczęcie i realizacja procesów rewitalizacyjnych wybranych obszarów miasta – w szczególności Starego Miasta; • poprawa ilościowa i jakościowa infrastruktury okołoturystycznej; • podnoszenie poziomu świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego i jego znaczenia w rozwoju gospodarczym miasta – rozwój turystyki wykorzystującej walory krajobrazowe i historyczne; • wykorzystanie nowoczesnych narzędzi do edukacji społeczności lokalnej o znaczeniu i wartości dziedzictwa kulturowego w budowaniu tożsamości lokalnej – „małe ojczyzny” i zmianie jakości życia w przyjaznym środowisku kulturowym (cyfryzacja wiedzy); • współpraca regionalna w zakresie dobrych praktyk ochrony, kształtowania i wykorzystania dziedzictwa kultury. 	<ul style="list-style-type: none"> • złożone i pracochłonne procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne, skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem funduszy unijnych, zwłaszcza przez prywatnych właścicieli lub użytkowników obiektów zabytkowych; • w rzeczywistości „popandemicznej” poważne zagrożenie ograniczeniem dostępności i obniżeniem wielkości funduszy na właściwe utrzymanie i konserwację zabytków; • rozwój form zagospodarowania terenów (w szczególności zabudowy) w sposób dysharmonizujący z krajobrazem kulturowym miasta / zastępowanie starej zabudowy lub uzupełnianie jej nowymi obiektami o obcych dla formach architektonicznych; • budowa nowych elementów, „obcych” w krajobrazie kulturowym miasta, np. maszty i stacje bazowe telefonii komórkowej, nośniki reklamowe itp.; • brak „zrównoważonego” podejście do zasobów dziedzictwa kulturowego – postrzeganie zachowawcze (wyłączny prymat ochrony) v. postrzeganie ekspansywne (wyłączny prymat korzyści ekonomicznych); • brak społecznego zrozumienia i szacunku dla walorów środowiska kulturowego; • niedostateczna ochrona przeciwpowodziowa miasta, szczególnie obszaru Starego Miasta – o najwyższych walorach dziedzictwa kulturowego.

7. Założenia programowe

Realizacja *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024* będzie się odbywać w oparciu o trzy priorytety:

- I. Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego miasta Kędzierzyn-Koźle;
- II. Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa kulturowego miasta Kędzierzyn-Koźle dla rozwoju turystyki;
- III. Edukacja i promocja – dziedzictwo kulturowe jako podstawa budowania tożsamości i świadomości „małej ojczyzny” – miasta Kędzierzyn-Koźle.

W ramach każdego z nich ustalone zostały kierunki działań oraz zaplanowane zadania do zrealizowania w okresie 2021–2024.

Przyjęty sposób realizacji *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle*, w czteroletniej (2021–2024) perspektywie, ma doprowadzić do:

- wdrożenia konsekwentnej polityki samorządu w sferze ochrony i opieki nad zabytkami, w tym w szczególności w sferze polityki przestrzennej,
- wdrożenia norm prawnych oraz dobrych praktyk w sferze ochrony krajobrazu kulturowego gminy,
- racjonalnego wykorzystania środków finansowych pochodzących z budżetu gminy do prowadzenia lub wspierania prac konserwatorskich przy zabytkach oraz wypracowania polityki pozyskiwania środków (na realizację zadań konserwatorskich i rewitalizacyjnych) na rzecz gminy oraz w ramach partnerstw z innymi podmiotami,
- włączenie lokalnej społeczności w działania na rzecz opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym gminy i wspieranie aktywności w tej sferze instytucji kultury i organizacji społecznych,
- wspieranie działań edukacyjnych, promujących dziedzictwo materialne i niematerialne gminy, stworzenie mechanizmów wspierania w tej sferze aktywności miejskich instytucji kultury oraz organizacji społecznych.

7.1. Priorytety, kierunki i działania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024

Priorytet I. Ochrona i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego Miasta Kędzierzyn-Koźle			
Kierunek działania 1. Tworzenie warunków prawnych dla właściwej ochrony zabytków i opieki nad zabytkami			
Działanie	Charakterystyka	Przewidywane źródła finansowania	Przewidywany termin realizacji
Działanie 1. Przyjęcie przez Radę Miasta „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024” oraz okresowe monitorowanie jego realizacji.	Rada Miasta Kędzierzyn-Koźle przyjmie – na mocy uchwały – <i>Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024</i> . Jest to dokument o charakterze strategicznym, w którym określone zostały kierunki polityki publicznej w sferze ochrony zabytków i opieki nad zabytkami do realizacji przez władze samorządowe miasta.	środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle	2021–2024
Działanie 2. Przyjęcie „uchwały reklamowej” porządkującej estetykę miasta.	W dniu 28 kwietnia 2016 r. Rada Miasta Kędzierzyn-Koźle podjęła <i>uchwałę nr XXIX/229/16 w sprawie przygotowania przez Prezydenta Miasta projektu uchwały w sprawie zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane</i> .	środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle	2021–2022

	<p>Projekt <i>Uchwały w sprawie zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane</i> (w oparciu o przepisy art. 37a ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym), jest obecnie na etapie konsultacji i uzgodnień.</p> <p>W trakcie prac opracowany został <i>Program Estetyzacji</i> składający się z <i>Systemu Informacji Miejskiej (SIM)</i>, <i>Strategii Meblowania Miasta</i> oraz <i>Kodeksu Estetyzacji Miasta</i> – swego rodzaju elementarza objaśniającego filozofię meblowania i reguły umieszczania w przestrzeniach publicznych miasta elementów informacyjnych i reklamowych, wskazujący standardy jakościowe, rodzaj materiałów oraz założenia i wytyczne konstrukcyjno-technologiczne.</p> <p>Przyjęcie projektowanej uchwały wpłynie na poprawę stanu krajobrazu kulturowego Kędzierzyna-Koźła.</p>		
<p>Działanie 3. Weryfikacja i aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniająca zapisy dotyczące ochrony zabytków i ochrony krajobrazu kulturowego.</p>	<p>Prowadzenie okresowych przeglądów aktualności miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Sukcesywna aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Miasta Kędzierzyn-Koźle uwzględniająca zapisy obejmujące problematykę ochrony zabytków i ochrony krajobrazu kulturowego.</p>	<p>środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle</p>	<p>zadanie stałe</p>
<p>Działanie 4. Pełna weryfikacja zasobu zabytków z terenu miasta Kędzierzyn-Koźle i aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków.</p>	<p>Gminna ewidencja zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle zasadniczo odpowiada spisowi obiektów zabytkowych figurujących w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.</p> <p>W pierwszej kolejności GEZ powinna zostać uzupełniona o znajdujące się w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków cmentarze:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Cmentarz przy ul. Kościelnej, 2. Cmentarz ewangelicko-augsburski przy ul. Raciborskiej, 3. Cmentarz przy ul. Cmentarnej, 4. Cmentarz przy ul. Sucharskiego, 5. Cmentarz przy ul. Sławięcickiej. <p>Dla pełnego zobrazowania stanu zasobu zabytków zasadne jest przeprowadzenie kompleksowego rozpoznania zasobów zabytkowych znajdujących się na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle. Następnie na podstawie wyników rozpoznania należy przeprowadzić aktualizację gminnej ewidencji zabytków.</p> <p>W ramach kompleksowego rozpoznania zasobu zabytkowego na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle, należy dokonać szczegółowej weryfikacji obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków, w tym ich inwentaryzacji i delimitacji. Opracowana w ten sposób dokumentacja może być wykorzystana przez Opolskiego</p>	<p>środki pomocowe, środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle</p>	<p>2022–2024 zadanie stałe</p>

	<p>WKZ do zmian (doprecyzowania) treści decyzji o wpisie zabytków do rejestru zabytków.</p> <p>Gminna ewidencja zabytków powinna następnie podlegać okresowej (dwa lata) weryfikacji.</p>		
<p>Kierunek działania 2.</p> <p>Ochrona krajobrazu kulturowego miasta</p>			
<p>Działanie 1. Coroczne przeznaczanie środków z budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle na dofinansowywanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków.</p>	<p>Zgodnie z <i>Uchwałą Nr XIX/198/20 z dnia 26 lutego 2020 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, położonym na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle</i>, w budżetach na kolejne lata zapewniane będą odpowiednie środki na udzielanie dofinansowań do prac konserwatorskich realizowanych na terenie gminy przez właścicieli obiektów zabytkowych z uwzględnieniem obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.</p>	<p>środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle</p>	<p>zadanie stałe</p>
<p>Działanie 2. Przeprowadzenie analizy możliwości i opracowanie założeń ustanowienia parku kulturowego „Twierdza Koźle”</p>	<p>Powstanie twierdzy Koźle datuje się na początek XVIII w. – powstała wówczas austriacka twierdza kleszczowa. W 1744 r. Twierdza wielokrotnie była rozbudowywana – ok. poł. XIX w. [pod panowaniem króla pruskiego Fryderyka II] a także na przełomie XVIII i XIX w. Powstały wówczas liczne budowle forteczne, a twierdza uzyskała narys pięcioramiennej gwiazdy. Twierdza Koźle utraciła swój status w 1873 r. Zabudowania forteczne były likwidowane bądź adaptowane do nowych funkcji. Zachowały się m.in. obwód wału głównego, zewnętrzna fosa oraz fragmenty fosy głównej, trzy śluzy, Reduta Kłodnicka, fragmenty Reduty Orlej, fort im. Fryderyka Wilhelma, a także prochownie, wartownie i koszary. Twierdza pomimo znacznych przekształceń zachowała swój oryginalny kształt.</p> <p>Ze względu na walory architektoniczne, historyczne oraz wybitne walory krajobrazowe Zespół fortyfikacji fryderycjańskich – zespół obiektów i budowli, które zachowały się po istniejącej twierdzy Koźle jest chroniony wpisem do rejestru zabytków. Podobnie – ze względu na istotne walory architektoniczne, historyczne i krajobrazowe – inne budowle forteczne chronione odrębnymi wpisami do rejestru lub ujęte są w gminnej ewidencji zabytków.</p> <p>Jednak wyjątkowość zabytków w pełni uzasadnia podjęcie działań na rzecz ustanowienia parku kulturowego – na podstawie przepisów art. 16 i 17 <i>ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami</i>, co w bardzo poważny sposób może wesprzeć działania władz miasta na rzecz ochrony jednego z najcenniejszych krajobrazów kulturowych w Kędzierzynie-Koźlu.</p>	<p>środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle</p>	<p>2022–2024</p>

<p>Działanie 3. Przeprowadzenie analizy możliwości i opracowanie założeń ustanowienia parku kulturowego „Były niemiecki podobóz KL Auschwitz III – Blechhammer”</p>	<p>W historii miasta Kędzierzyn-Koźle jest – podobnie jak w przypadku wielu polskich miejscowości – okres tragicznych wydarzeń związanych z czasem II wojny światowej.</p> <p>W związku z lokalizacją w latach 1939–1940 w Błachowni i w pobliżu Kędzierzyna dużych i ważnych strategicznie zakładów przemysłowych: Oberschlesische Hydriewerke A.G. i IG Farben niezbędna była duża liczba robotników. Do tego celu wykorzystano rozlokowanych w licznych obozach jeńców wojennych, robotników przymusowych, jak i więźniów niemieckiego podobozu KL Auschwitz III – Blechhammer w łącznej liczbie ok. 35 tys. ludzi.</p> <p>Do dziś w Kędzierzynie-Koźlu zachowane są pozostałości tych miejsc (np. piec krematoryjny w Sławięcicach).</p> <p>Wyjątkowość wartości tragicznej historii miasta uzasadnia podjęcie działań na rzecz ustanowienia parku kulturowego – na podstawie przepisów art. 16 i 17 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, co w bardzo poważny sposób może wesprzeć działania władz miasta na rzecz ochrony jednego z ważniejszych historycznych krajobrazów kulturowych w Kędzierzynie-Koźlu.</p> <p>Utworzenie Parku kulturowego „Były niemiecki podobóz KL Auschwitz III – Blechhammer” umożliwi jego ewentualne rozszerzenie o inne miejsca i obszary związane z tragiczną kartą dziejów miasta.</p> <p>Miasto Kędzierzyn-Koźle dysponuje już kompleksową inwentaryzacją wszystkich dawnych obozów zlokalizowanych na jego terenie.</p> <p>W budynku dawnego krematorium w Sławięcicach prowadzone są obecnie działania rewitalizacyjne, podobne prace dotyczące pieca krematoryjnego są na etapie przygotowawczym.</p>	<p>środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle</p>	<p>2022–2024</p>
<p>Działanie 4. Opracowanie Studium ochrony wartości krajobrazu i dziedzictwa kulturowego dla obszaru Miasta Kędzierzyn-Koźle</p>	<p>Opracowanie kompleksowego Studium ochrony wartości krajobrazu i dziedzictwa kulturowego dla obszaru Miasta Kędzierzyn-Koźle, w którym poddane zostaną analizie wszelkie elementy krajobrazu kulturowego oraz ich wpływ na wizerunek krajobrazowy części miasta.</p> <p>Celem tego opracowania jest pełne rozpoznanie zasobu zabytkowego (w tym krajobrazu kulturowego) na danym obszarze, zdiagnozowanie jego wartości i stanu zachowania, określenie wytycznych konserwatorskich, tj. zasad i zakresu jego ochrony, a także ustalenie zasad dopuszczalnych w nim przekształceń.</p> <p>Studium jako dokument przedplanistyczny będzie stanowił podstawę do określania zapisów w dokumentach planistycznych oraz wszelkich dokumentach strategicznych miasta.</p>	<p>środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle; środki pomocowe</p>	<p>2022–2024</p>

	Studium winno być opracowane zgodnie ze wskazaniami znajdującymi się na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa ⁸⁷ .		
Priorytet II.			
Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa kulturowego miasta Kędzierzyn-Koźle dla rozwoju turystyki.			
Kierunek działania 1.			
Dziedzictwo kulturowe źródłem rozwoju turystyki			
Działanie 1. Opracowanie i przyjęcie Programu rozwoju turystyki miasta Kędzierzyn-Koźle do 2030 r.	<p>Postulaty turystycznego wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego Kędzierzyna-Koźla i jego okolic znajdują się praktycznie w każdym dokumencie strategicznym przyjętym przez władze samorządowe. Są one jednak rozproszone i nieskonkretyzowane, w związku z tym szansa na ich realizację – w aktualnym stanie formalno-prawnym – jest utrudniona.</p> <p>Opracowanie i przyjęcie <i>Programu rozwoju turystyki miasta Kędzierzyn-Koźle do 2030 r.</i> (przy szerokim udziale społeczności lokalnej i zainteresowanych podmiotów gospodarczych) doprowadzi do skoordynowania wszelkich działań w tej sferze, w szczególności do właściwego / zrównoważonego wykorzystania dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki.</p> <p>W Programie – mającym charakter strategii – zostaną sformułowane priorytety, kierunki działań i konkretne zadania do realizacji, wykorzystujące m.in. już istniejące projekty krajowe, regionalne i lokalne oraz kreując własne.</p>	środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle	2022–2024
Kierunek działania 2.			
Wykorzystanie wartości dziedzictwa kulturowego do kreowania projektów turystyki kulturowej.			
Działanie 1. Analiza możliwości aplikacji Miasta Kędzierzyn-Koźle do Europejskiego Szlaku Kulturowego „Via Regia”	<p>Europejskie Szlaki Kulturowe lub Europejskie Drogi Kulturowe (<i>European Cultural Route</i>) – to tytuł przyznawany przez Radę Europy europejskim trasom i szlakom o szczególnym znaczeniu dla europejskiej tożsamości, kultury i wspólnego dziedzictwa oraz ukazujące różnorodność kulturową i współistnienie różnych kultur. Ustanowiono go w 1987 r. i zajmuje się nim specjalnie w tym celu powołany Europejski Instytut Dróg Kulturowych (<i>European Institute of Cultural Routes</i>). Jednym z najważniejszych Europejskich Szlaków Kulturowych jest <i>Via Regia</i>⁸⁸, której ten tytuł przyznano oficjalnie w 2005 r.</p> <p>Kędzierzyn-Koźle leży w szerokim pasie <i>Via Regia</i> przebiegającej od Opola w kierunku południowo-wschodnim przez Strzelce Opolskie, Toszek i Tarnowskie Góry, ale także Gliwice.</p> <p>Włączenie Kędzierzyna-Koźla w przebieg <i>Via Regia</i> otwiera szansę szerokiej promocji i popularyzacji miasta</p>	środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle, środki pomocowe UE	2022–2024

⁸⁷ Por. https://samorzad.nid.pl/baza_wiedzy/studium-ochrony-wartosci-kulturowych/

⁸⁸ Por.: <https://www.via-regia.org/>

	i jego walorów historycznych i turystycznych w całej Europie – szczególnie w krajach i miejscowościach już należących do projektu <i>Via Regia</i> .		
Działanie 2. Analiza możliwości i założeń wykorzystania zabytków techniki na obszarze miasta Kędzierzyn-Koźle do celów turystycznych	<p>Na obszarze miasta Kędzierzyn-Koźle (Koźle, Kędzierzyn, Kłodnica i Sławęcice) usytuowane są liczne zabytki inżynierii i techniki, reprezentujące często unikalny dla swoich czasów poziom rozwoju techniki.</p> <p>Zaliczają się do nich przede wszystkim obiekty Kanału Kłodnickiego i Kanału Gliwickiego stanowiące unikatowe i pionierskie w swoim czasie budowle hydrotechniczne.</p> <p>Należy przeprowadzić analizę ilościową i jakościową zasobów dziedzictwa hydrotechnicznego, pod kątem możliwości wykorzystania ich dla celów turystycznych.</p>	<p>środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle,</p> <p>środki pomocowe UE</p>	2022–2024
Priorytet III.			
Edukacja i promocja – dziedzictwo kulturowe jako podstawa budowania tożsamości i świadomości „małej ojczyzny” – Miasta Kędzierzyn-Koźle			
Kierunek działania 1.			
Działania edukacyjne w zakresie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego Miasta Kędzierzyn-Koźle			
Działanie 1. Kreowanie i wspieranie programów edukacyjnych kierowanych do użytkowników i właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie stosowania zasad konserwatorskich.	<p>Podejmowanie działań na rzecz tworzenia i realizowania programów edukacyjnych i szkoleniowych kierowanych do właścicieli obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków) obejmujących różnorodne aspekty opieki nad zabytkami – konserwacji zabytku, zarządzania zabytkiem, finansowania konserwacji i eksploatacji zabytku.</p> <p>W szkoleniach zasadne jest wykorzystanie istniejących materiałów – dostępnych na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa, takich jak np.: <i>Dziedzictwo obok Mnie – poradnik zarządzania dziedzictwem w gminach</i>⁸⁹, <i>Piękne, polskie, drewniane – film</i>⁹⁰.</p>	<p>środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle,</p> <p>środki pomocowe UE</p>	działanie stałe
Działanie 2. Organizacja corocznego konkursu Prezydenta Kędzierzyna-Koźla na najlepiej zadbane zabytek na terenie gminy.	<p>Na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle znajduje się 476 obszarów i obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, z których 78 objętych jest ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków. Są one poddawane różnym pracom remontowym i konserwatorskim. Ze względu na trudny dostęp do funduszy zewnętrznych najczęściej realizowane są one ze środków własnych właścicieli obiektów. Niezbędne jest więc podjęcie działań dla szerokiego promowania najlepiej realizowanych prac konserwatorskich i remontowych w obiektach zabytkowych.</p> <p>Jednym z nich będzie organizacja corocznego konkursu Prezydenta Kędzierzyna-Koźla na najlepiej przeprowadzone prace konserwatorskie / najlepiej zadbane obiekt zabytkowy na terenie miasta z trzema</p>	<p>środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle</p>	działanie stałe – cykliczne

⁸⁹ <http://samorzad.nid.pl/publikacje/dziedzictwo-obok-mnie-poradnik-zarzadzania-dziedzictwem-w-gminach/>

⁹⁰ <http://samorzad.nid.pl/publikacje/piekne-polskie-drewniane-film/>

	głównymi nagrodami pieniężnymi – 10 tys., 7 tys. i 5 tys. zł, a także pamiątkowymi plaketami umieszczanymi na elewacjach nagrodzonych obiektów.		
Działanie 3. Wspieranie projektów i programów badawczych i dokumentacyjnych zmierzających do pełnej inwentaryzacji przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> • podejmowanie i wspieranie inicjatyw – we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Kultury, Miejską Biblioteką Publiczną, Muzeum Ziemi Kozielskiej, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami naukowo-badawczymi – na rzecz kreowania i realizacji projektów o charakterze badawczym i dokumentacyjnym dziedzictwa niematerialnego miasta Kędzierzyn-Koźle; • podejmowanie i wspieranie działań na rzecz ochrony i kultywowania przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle 	środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle, środki pomocowe UE	działanie stałe
Działanie 4. Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa i z okazji Międzynarodowego Dnia Zabytków	Podejmowanie i wspieranie inicjatyw – we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Kultury, Miejską Biblioteką Publiczną, Muzeum Ziemi Kozielskiej, organizacjami pozarządowymi i instytucjami kościelnymi – na rzecz corocznej organizacji Europejskich Dni Dziedzictwa (wrzesień) i Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków (kwiecień), jako ważnych projektów edukacyjnych na rzecz ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.	środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle	działanie stałe
Działanie 5. Inicjowanie i wspieranie projektów / zajęć edukacyjnych związanych z ochroną i upowszechnianiem wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym.	<p>Podejmowanie i wspieranie działań – we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Kultury, Miejską Biblioteką Publiczną, Muzeum Ziemi Kozielskiej, domami kultury, szkołami, a zwłaszcza organizacjami pozarządowymi – na rzecz tworzenia, propagowania i realizowania projektów edukacyjnych dotyczących lokalnego dziedzictwa kulturowego, jego przejawów, wartości i znaczenia dla rozwoju i tożsamości społeczności lokalnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • realizacja w przedszkolach i szkołach programów związanych z ochroną lokalnego dziedzictwa kulturowego (organizowanie i wspieranie zajęć); • organizacja i wspieranie konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych, szczególnie realizowanych w przestrzeniach publicznych; • organizacja pikników rodzinnych i innych form aktywności rodzinnej w ramach wydarzeń związanych z lokalną historią, ważnymi postaciami miasta Kędzierzyn-Koźle; • organizacja i pomoc przy realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym. <p>W projektach można wykorzystywać materiały dostępne na stronie internetowej Narodowego Instytutu</p>	środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle, środki pomocowe UE, sponsoring, środki prywatne	działanie stałe

	Dziedzictwa, np. <i>Projektuj z dziećmi. Edukacja kulturowa w praktyce</i> ⁹¹ .		
Kierunek działania 2.			
Działania promujące materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowego miasta Kędzierzyn-Koźle			
Działanie 1. Utrzymywanie i rozbudowa systemów informacyjnych o zabytkach Kędzierzyna-Koźla	Prowadzenie bieżącego serwisowania i rozwijanie Aplikacji Footsteps (aplikacja bezpłatna dostępna w Google Play i App Store) służącej do zwiedzania miasta w łatwy i przyjemny sposób. W aplikacji wdrożono sześć tras turystycznych, z których cztery dotyczą popularyzacji dziedzictwa kulturowego i historycznego miasta: <i>Trasa Szlakiem Twierdzy Koźle, Kędzierzyn-Koźle Kulturalnie, Szlakiem II Wojny Światowej, Szlakiem Zabytków Obiektów Sakralnych</i> .	środki pomocowe UE, środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle	zadanie stałe
Działanie 2. Umieszczenie na zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znaku informacyjnego, iż zabytek ten podlega ochronie.	Starosta Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego, na podstawie przepisu art. 12 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może (w uzgodnieniu z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków) – na zabytkach wpisanych do rejestru zabytków – umieścić oznaczenia zabytków, tzw. „błękitną tarczę” ⁹² . W oparciu o obowiązujące przepisy – w porozumieniu ze Starostą Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego oraz Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków – należy sukcesywnie umieścić znak „błękitnej tarczy” na wszystkich zabytkach indywidualnie wpisanych do rejestru zabytków oraz na granicach obszarów wpisanych do rejestru zabytków.	środki budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle; środki budżetu Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego	2022–2023

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Dla realizacji założeń programowych, określonych w rozdziale 7., przyjmuje się następujące instrumentarium:

- **instrumenty prawne** – realizowane jako kompetencje władz samorządowych wywodzące się z przepisów ustawowych, m.in.: podejmowanie uchwał w sprawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, podejmowanie uchwał w sprawie ochrony krajobrazu kulturowego, podejmowanie uchwał w sprawie dofinansowywania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków, działania na rzecz ustanawiania na terenie gminy społecznych opiekunów zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych w zakresie związanym z ochroną zabytków, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, itp.;

⁹¹ <http://samorzad.nid.pl/publikacje/projektuj-z-dziecmi-edukacja-kulturowa-w-praktyce/>

⁹² Wzór znaku został określony w *Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków* – Dz.U. z 2004 r. Nr 30 poz. 259.

- **instrumenty finansowe** – finansowanie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy obiektach zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków) będących własnością gminy, udzielanie dotacji na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków nie stanowiących własności gminy (instytucje kościelne, właściciele prywatni, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe), aktywne pozyskiwanie środków z innych źródeł na realizację prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy oraz wspieranie innych właścicieli w pozyskiwaniu środków finansowych na prowadzenie prac konserwatorskich przy innych niż gminne obiektach zabytkowych;
- **instrumenty koordynacji** – konsekwentna realizacja projektów, programów i zadań dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w gminnych dokumentach strategicznych i dokumentach planistycznych; ustanowienie ścisłej współpracy w tym zakresie z instytucjami kościelnymi, lokalnymi organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, właścicielami obiektów zabytkowych, a także innymi jednostkami samorządowymi szczebla powiatowego i wojewódzkiego;
- **instrumenty społeczne** – wdrożenie stałego systemu konsultacji społecznych projektów i dokumentów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego; realizacja badań opinii społecznych (np. ankietowych) odnośnie do planowanych działań i projektów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, ale także wykorzystaniem go do np. rozwoju turystyki kulturowej; inspirowanie i koordynowanie działań edukacyjnych i szkoleniowych dla właścicieli obiektów zabytkowych; rozwijanie współpracy z organizacjami społecznymi i pozarządowymi w zakresie wszelkich działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- **instrumenty kontrolne** – wprowadzenie systemu monitorowania stanu realizacji zapisów dotyczących dziedzictwa kulturowego w strategicznych dokumentach gminnych; wprowadzenie systemu monitorowania stanu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy; wprowadzenie zasady okresowej aktualizacji gminnej ewidencji zabytków wraz z oceną stanu zachowania obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków; sporządzenie raportu z realizacji *Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024*.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z treścią art. 87 ust. 1 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* za sporządzenie *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024* odpowiada Prezydent Miasta Kędzierzyn-Koźle. Także do Jego obowiązków należy sporządzanie co dwa lata – na podstawie art. 87 ust. 5 – sprawozdania z realizacji programu opieki nad zabytkami i przedłożenie go do akceptacji Radzie Miasta.

Sporządzenie sprawozdania pozwoli na ocenę skuteczności realizacji zapisów *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024*, pozwoli na ocenę realizacji wskaźników Programu, a także umożliwi sformułowanie i wprowadzenie do Programu niezbędnych korekt, zmian lub uzupełnień.

Dla właściwej oceny jakości realizacji *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024* zastosowane zostaną następujące wskaźniki:

Priorytet I. Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego Miasta Kędzierzyn-Koźle	
Kierunek działania 1. Tworzenie warunków prawnych dla właściwej ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	
Działanie	Wskaźnik / Opis wskaźnika
Działanie 1. Przyjęcie przez Radę Miasta „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024” oraz okresowe monitorowanie jego realizacji.	<ul style="list-style-type: none"> • przyjęcie uchwałą Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle <i>Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024</i>, • przedłożenie w 2022 r. przez Prezydenta Miasta Kędzierzyn-Koźle częściowego sprawozdania z realizacji Programu, • przedłożenie w 2024 r. przez Prezydenta Miasta Kędzierzyn-Koźle końcowego sprawozdania z realizacji Programu
Działanie 2. Przyjęcie „uchwały reklamowej” porządkującej estetykę miasta.	<ul style="list-style-type: none"> • Rada Miasta Kędzierzyn-Koźle przyjęła <i>Uchwałę w sprawie zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane</i>
Działanie 3. Weryfikacja i aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniająca zapisy dotyczące ochrony zabytków i ochrony krajobrazu kulturowego.	<ul style="list-style-type: none"> • 100% aktualnych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w stosunku do powierzchni gminy
Działanie 4. Pełna weryfikacja zasobu zabytków z terenu miasta Kędzierzyn-Koźle i aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków.	<ul style="list-style-type: none"> • miasto dysponuje zweryfikowaną, aktualną GEZ, • liczba obiektów ujętych w GEZ, • liczba kart GEZ spełniających wymogi zawarte w <i>Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem</i> (Dz.U. Z 2019 r. poz. 1886).
Kierunek działania 2. Ochrona krajobrazu kulturowego miasta	
Działanie 1. Coroczne przeznaczanie środków z budżetu Miasta Kędzierzyn-Koźle na dofinansowywanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	<ul style="list-style-type: none"> • wysokość środków przeznaczanych corocznie na dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych i ujętych w gminnej ewidencji zabytków, • liczba obiektów objętych dotacjami

<p>Działanie 2. Przeprowadzenie analizy możliwości i opracowanie założeń ustanowienia parku kulturowego „Twierdza Koźle”</p>	<p>Miasto Kędzierzyn-Koźle dysponuje analizą możliwości ustanowienia Parku Kulturowego „Twierdza Koźle” wraz z dokumentacją merytoryczną i prawną (projekt uchwały Rady Miasta) planowanej formy ochrony zabytków.</p>
<p>Działanie 3. Przeprowadzenie analizy możliwości i opracowanie założeń ustanowienia parku kulturowego „Były niemiecki podobóz KL Auschwitz III – Blechhammer”</p>	<p>Miasto Kędzierzyn-Koźle dysponuje analizą możliwości ustanowienia Parku Kulturowego „Były niemiecki podobóz KL Auschwitz III – Blechhammer” wraz z dokumentacją merytoryczną i prawną (projekt uchwały RM) planowanej formy ochrony zabytków.</p>
<p>Działanie 4. Opracowanie <i>Studium ochrony wartości krajobrazu i dziedzictwa kulturowego dla obszaru Miasta Kędzierzyn-Koźle</i></p>	<p>Miasto Kędzierzyn-Koźle dysponuje kompleksowym opracowaniem – <i>Studium ochrony wartości krajobrazu i dziedzictwa kulturowego dla obszaru Miasta Kędzierzyn-Koźle.</i> Studium wykorzystywane jest w bieżących pracach planistycznych.</p>
<p>Priorytet II. Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa kulturowego miasta Kędzierzyn-Koźle dla rozwoju turystyki.</p>	
<p>Kierunek działania 1. Dziedzictwo kulturowe źródłem rozwoju turystyki</p>	
<p>Działanie 1. Opracowanie i przyjęcie <i>Programu rozwoju turystyki miasta Kędzierzyn Koźle do 2030 r.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miasto Kędzierzyn-Koźle dysponuje kompleksowym opracowaniem – <i>Programu rozwoju turystyki miasta Kędzierzyn Koźle do 2030 r.</i> • Program wykorzystywany jest w bieżących pracach władz samorządowych Kędzierzyna-Koźla.
<p>Kierunek działania 2. Wykorzystanie wartości dziedzictwa kulturowego do kreowania projektów turystyki kulturowej.</p>	
<p>Działanie 1. Analiza możliwości aplikacji Miasta Kędzierzyn-Koźle do Europejskiego Szlaku Kulturowego „Via Regia”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miasto Kędzierzyn-Koźle dysponuje kompleksowym opracowaniem możliwości aplikacji do Europejskiego Szlaku Kulturowego „Via Regia”, • Miasto Kędzierzyn-Koźle dysponuje kompletnym wnioskiem aplikacyjnym.
<p>Działanie 2. Analiza możliwości i założeń wykorzystania zabytków techniki na obszarze miasta Kędzierzyn-Koźle do celów turystycznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miasto Kędzierzyn-Koźle dysponuje kompleksowym opracowaniem możliwości wykorzystania zabytków techniki z obszaru miasta do celów turystycznych.
<p>Priorytet III. Edukacja i promocja – dziedzictwo kulturowe jako podstawa budowania tożsamości i świadomości „małej ojczyzny” – Miasta Kędzierzyn-Koźle</p>	
<p>Kierunek działania 1. Działania edukacyjne w zakresie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego Miasta Kędzierzyn-Koźle</p>	
<p>Działanie 1. Kreowanie i wspieranie programów edukacyjnych kierowanych do użytkowników i właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie stosowania zasad konserwatorskich.</p>	<p>Wdrożone są stałe szkolenia (cykliczne lub organizowane w zależności od potrzeb) kierowane do właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych.</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczba szkoleń / projektów dedykowanych właścicielom obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków

	<ul style="list-style-type: none"> • liczba opracowanych i rozdysponowanych materiałów szkoleniowych
Działanie 2. Organizacja corocznego konkursu Prezydenta Kędzierzyna-Koźła na najlepiej zadbane zabytek na terenie gminy.	Od 2022 r. Miasto Kędzierzyn-Koźle organizuje coroczny konkurs Prezydenta Miasta Kędzierzyn-Koźle na „Zabytek zadbane Kędzierzyna-Koźła”, w ramach którego wręczane są trzy nagrody finansowe, w kwotach: 15 tys., 10 tys. i 7 tys. zł.
Działanie 3. Wspieranie projektów i programów badawczych i dokumentacyjnych zmierzających do pełnej inwentaryzacji przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego	<p>Realizowane są działania badawczo-dokumentacyjne we współpracy z instytucjami kultury (Miejskim Ośrodkiem Kultury, Miejską Biblioteką Publiczną, Muzeum Ziemi Koziełskiej), organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami naukowo-badawczymi.</p> <p>W 2024 r. Gmina dysponuje katalogiem zidentyfikowanych i opisanych zjawisk ze sfery dziedzictwa niematerialnego zidentyfikowanych na terenie gminy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczba wydarzeń / projektów • liczba uczestników • dokumentacja z opracowaniem wyników badań / publikacja nt. niematerialnego dziedzictwa miasta Kędzierzyn-Koźle
Działanie 4. Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa i z okazji Międzynarodowego Dnia Zabytków	<p>Od 2021 roku organizowane są obchody Europejskich Dni Dziedzictwa, a od 2022 roku także obchody Międzynarodowego Dnia Zabytków we współpracy z instytucjami kultury (Miejskim Ośrodkiem Kultury, Miejską Biblioteką Publiczną, Muzeum Ziemi Koziełskiej), instytucjami kościelnymi oraz organizacjami pozarządowymi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczba wydarzeń / projektów • liczba uczestników
Działanie 5. Inicjowanie i wspieranie projektów / zajęć edukacyjnych związanych z ochroną i upowszechnianiem wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym.	<p>Wspierane są i inicjowane projekty edukacyjne w szerokiej współpracy z instytucjami kultury (Miejskim Ośrodkiem Kultury, Miejską Biblioteką Publiczną, Muzeum Ziemi Koziełskiej), szkołami, a zwłaszcza organizacjami pozarządowymi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczba wydarzeń / projektów • liczba uczestników
Kierunek działania 2.	
Działania promujące materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowego miasta Kędzierzyn-Koźle	
Działanie 1. Utrzymywanie i rozbudowa systemów informacyjnych o zabytkach Kędzierzyna-Koźła	<ul style="list-style-type: none"> • liczba tras turystycznych umieszczonych w aplikacji Footsteps
Działanie 2. Umieszczenie na zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znaku informacyjnego, iż zabytek ten podlega ochronie.	<p>Zgodnie z przepisami, wszystkie obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle są oznaczone znakiem „Błękitnej Tarczy”.</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczba oznakowanych obiektów i obszarów zabytkowych = liczba obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Bezpośrednim źródłem finansowania zadań zapisanych w *Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024* jest budżet Miasta Kędzierzyn-Koźle. Jednak znaczna część zadań zapisanych w *Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2021–2024* może być finansowana z innych źródeł – np. poprzez pozyskiwanie dotacji ze środków publicznych, będących w dyspozycji:

- **Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego** w ramach Programów Ministra⁹³ takich jak:
 - ✓ *Ochrona zabytków*, którego celem jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane przez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne;
 - ✓ *Kolekcje muzealne*, którego celem jest wspieranie działalności muzeów poprzez tworzenie oraz systematyczne wzbogacanie zbiorów i kolekcji o randze narodowej i regionalnej;
 - ✓ *Wspieranie działań muzealnych*;
 - ✓ *Kultura ludowa i tradycyjna*;
 - ✓ *Ochrona zabytków archeologicznych*;
 - ✓ *Wspieranie samorządowych instytucji kultury* – opiekunów miejsc pamięci;
 - ✓ *Wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju*;
 - ✓ *„Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”*, której celem jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na pokrycie tzw. wkładu własnego dla zadań, które ubiegają się o dofinansowanie w ramach programów europejskich;
 - ✓ inne programy, w których mogą się mieścić cele związane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego, np. program „Kultura cyfrowa”;
- **Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** – dotacje udzielane są na podstawie przepisów *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (rozd. 7). Szczegółowe zasady ubiegania się o dotację regulują przepisy rozporządzenia *Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków*⁹⁴ oraz zasad opisanych na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu⁹⁵;
- **Funduszu Kościelnego** zarządzanego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – o wsparcie finansowe na prowadzenie prac konserwatorskich lub

⁹³ Szczegółowe informacje – Szczegółowe informacje – <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-mkidn-2021>

⁹⁴ Dz.U. z 2017 r., poz. 1674.

⁹⁵ <https://www.wuozopole.pl/opieka/dotacie>

budowlanych przy zabytkowych obiektach sakralnych mogą ubiegać się jednostki kościelne⁹⁶;

- **Marszałka Województwa Opolskiego** – w ramach programów pomocowych – w tym w szczególności RPO Województwa Opolskiego na lata 2021–2027⁹⁷.

Na Portalu Funduszy Europejskich⁹⁸ i Portalu Interreg Central Europe⁹⁹ znaleźć można aktualne informacje na temat europejskich funduszy strukturalnych i działających w ich ramach programów planowanych w okresie 2021–2027;

- **Narodowego Instytutu Dziedzictwa** – w ramach programów NID, np. *Wspólnie dla Dziedzictwa*¹⁰⁰, adresowanego do organizacji pozarządowych, którego celem tworzenie warunków do zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego wartości dla rozwoju społecznego obecnych i przyszłych pokoleń.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Jednym z istotnych dokumentów kształtujących politykę publiczną samorządu terytorialnego w sferze ochrony szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego jest „Gminny program opieki nad zabytkami”. Jego opracowanie i uchwalenie przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego (m.in. gminy) jest realizacją ustawowego obowiązku, nałożonego przez ustawodawcę w art. 87 *ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

Miasto Kędzierzyn-Koźle należy do grupy tych samorządów, które najwcześniej podjęły realizację obowiązku określonego w ww. ustawie. Pierwszy *Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2009–2012* został przyjęty na mocy Uchwały Nr XLV/517/09 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 9 września 2009 r.¹⁰¹ Kolejny dokument – *Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2013–2016* został przyjęty na mocy Uchwały Nr XXXVII/446/13 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 29 maja 2013 r.¹⁰² Trzecia edycja – *Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2017–2020* został przyjęty na mocy Uchwały Nr XLVI/430/17 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 31 sierpnia 2017 r.¹⁰³ Niniejszy dokument stanowi już czwartą edycję Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kędzierzyn-Koźle.

Jednoznacznie świadczy to o bardzo wysokiej świadomości, kulturze prawnej oraz zrozumieniu dla wagi problematyki ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym jako ważnej polityki publicznej władz samorządowych Miasta Kędzierzyn-Koźle.

⁹⁶ Szczegółowe informacje – <https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny>

⁹⁷ <https://rpo.opolskie.pl/>

⁹⁸ Szczegółowe informacje – <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-na-lata-2021-2027>

⁹⁹ Szczegółowe informacje – <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/discover/InterregCE2021.html>

¹⁰⁰ Szczegółowe informacje – https://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Konkursy/WSPOLNIE-DLA-DZIEDZICTWA/EDYCJA%202019/index.php?sphrase_id=62634

¹⁰¹ Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego z 2009 r., Nr 93, poz. 1323.

¹⁰² Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego z 2013 r., poz. 1468.

¹⁰³ Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego z 2017 r., poz. 2294.

Zadania z zakresu ochrony zabytków jakie mogą być realizowane przez samorząd gminny mają swoje źródło w przepisach wielu aktów prawnych wymienionych w cz. 3 niniejszego dokumentu, w szczególności w *ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* i *ustawy o samorządzie gminnym*, gdzie jako jedno z zadań własnych gminy uznano: [...] *sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami* (art. 7 ust. 1 pkt 9).

Jedną z form realizacji zadań gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest udzielanie dofinansowań na realizowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych. Podstawą tego działania jest przepis art. 81 ust. 1 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. W związku z nim Rada Miasta Kędzierzyn-Koźle podjęła *Uchwałę Nr XIX/198/20 z dnia 26 lutego 2020 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, położonym na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle*.

Uchwała ta uchyliła wcześniejszą regulację dotyczącą wsparcia dla realizacji prac konserwatorskich przy zabytkach na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle – *Uchwałę Nr XXXVI/471/05 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 25 sierpnia 2005 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków*.

Na podstawie obu przywołanych uchwał miasto Kędzierzyn-Koźle w latach 2005–2020 udzieliło następujących dotacji celowych z przeznaczeniem na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle.

Rok	Beneficjent	Zadanie	Dotacja
2005	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Prace renowacyjno-konserwatorskie witraża figuralnego w kościele pw. Św. Katarzyny	20 000,00
		Prace zabezpieczające Basztę Montalemberta	6 049,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej	Prace związane z wymianą okien i drzwi w kościele pw. Wniebowzięcia NMP	20 000,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. Matki Bożej Bolesnej (Kłodnica)	Remont posadzki w kościele pw. Matki Bożej Bolesnej	20 000,00
	Fundacja „Centrum Charytatywno-Kulturowe”	Odbudowa części „B” obiektu przeznaczonego na Centrum Charytatywno-Kulturowe	15 000,00
	Parafia ewangelicko-augsburska w Zabrze	Remont witraża w filialnym kościele ewangelicko-augsburskim	10 000,00
2006	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej	Prace renowacyjno-konserwatorskie w zabytkowym kościele pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śl.	130 000,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej	Prace renowacyjno-konserwatorskie w zabytkowym kościele pw. Wniebowzięcia NMP	210 000,00
	Fundacja „Centrum Charytatywno-Kulturowe”	Odbudowa części „B” obiektu przeznaczonego na Centrum Charytatywno-Kulturalne przy ul. Piramowicza 17	80 000,00

		Prace zabezpieczające zabytkową Basztę Montalemberta	10 000,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. Matki Bożej Bolesnej (Kłodnica)	Remont posadzki w zabytkowym kościele pw. Matki Bożej Bolesnej	20 000,00
	Parafia ewangelicko-augsburska w Zabrze	Remont witraża w zabytkowym filialnym kościele ewangelicko-augsburskim	10 000,00
	Osoby prywatne	Zabezpieczenie i utrwalenie obiektu zabytkowego Dworskiej Elektrowni przy ul. Puszkina 1	10 000,00
		Remont zabytkowego obiektu przy ul. Garncarskiej 1	7 000,00
2007	Fundacja „Centrum Charytatywno-Kulturowe”	Odbudowa stanu surowego części B budynku przy ul. Piramowicza 17	65 000,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Mikołaja	Renowacje witraży w kościele pw. św. Mikołaja	25 000,00
		Wymiana stolarki okiennej w budynku przy ul. Matejki 10–12	20 000,00
	Miejskie Wodociągi i Kanalizacje Sp. z o.o. z siedzibą przy ul. Filtrowej 14	Remont budynku administracyjnego przy ul. Filtrowej 14	45 000,00
	Osoby prywatne	Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej obiektu przy ul. Puszkina 1, tzw. Dworska Elektrownia	15 000,00
		Wykonanie zabezpieczenia przeciwwilgociowego w przyziemiu, renowacja wnętrza przyziemia, izolacja i wymiana podłóg w budynku Stara Prochownia przy ul. Garncarskiej	15 000,00
		Opracowanie dokumentacji projektowej – Fort Fryderyka Wilhelma przy ul. Portowej	10 000,00
		Remont elewacji wraz z kolorystyką budynku przy ul. Targowej 13–15	15 000,00
		Remont elewacji wraz z kolorystyką budynku przy ul. Piastowskiej 3	15 000,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Prace renowacyjno-konserwatorskie witraży w kościele pw. św. Katarzyny	25 000,00
2008	Fundacja „Centrum Charytatywno-Kulturowe”	Zamknięcie stanu surowego budynku przy ul. Piramowicza 17	30 000,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej	Renowacja kościoła Wniebowzięcia NMP	30 000,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej	Remont prospektu organowego w kościele pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śląskiej	65 000,00
	Parafia ewangelicko-augsburska w Zabrze	Remont wyposażenia filialnego kościoła ewangelicko-augsburskiego	30 000,00
	Osoby prywatne	Wymiana pokrycia dachowego, wzmocnienie konstrukcji dachu oraz wykonanie termomodernizacji elewacji obiektu zabytkowego tzw. Dworska Elektrownia przy ul. Puszkina 1	65 000,00

		Zabezpieczenie przeciwwilgociowe w przyziemiu, budynku Stara Prochownia przy ul. Garncarskiej	30 000,00
		Remont stropu nad kondygnacją przyziemia w budynku Fort Fryderyka Wilhelma przy ul. Portowej	20 000,00
2009	Fundacja „Centrum Charytatywno-Kulturowe”	Wykonanie stropu niewentylowanego, pokrycie i odwodnienie stropodachu oraz odtworzenie stylowych kominów drewnianych w części „B” budynku przy ul. Grzegorza Piramowicza 17	60 000,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej	Konserwacja i restauracja polichromii, restauracja i rekonstrukcja ołtarza w kościele Wniebowzięcia NMP	100 000,00
		Remont budynku mieszkalno-usługowego przy ul. Jana Matejki 10-12	25 000,00
	Parafia ewangelicko-augsburska w Zabrze	Prace remontowo-konserwatorskie filialnego kościoła ewangelicko-augsburskiego	70 000,00
	Osoby prywatne	Prace wzmacniające stabilizację konstrukcyjną budynku, odnowienie i uzupełnienie tynków, prace remontowe elewacji oraz zdobienie budynku tzw. Dworska Elektrownia przy ul. Puszkina 1	50 000,00
	Osoby prywatne	Odnowienie i uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych, odnowienie i całkowite odtworzenie okien, rynien i rur spustowych w budynku przy ul. Marii Skłodowskiej-Curie 7	55 000,00
		Wykonanie i uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych, kolorystyki, odnowienie i odtworzenie pokrycia dachowego w budynku przy ul. dr Wojciecha Czerwińskiego 3	40 000,00
2010		Remont leżakowni oraz ogrodzenia budynku szpitala im. R. Kocha przy ul. Orkana 14	73.990,56
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Prace renowacyjne na ścianach i sklepieniu kościoła pw. św. Katarzyny	109.954,28
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej	Prace remontowe w zakresie: zalepcza i tynków zewnętrznych, klamrowania budynku zalepcza, stabilizacji konstrukcyjnej ścian nośnych piwnic, odtworzenia układu komunikacyjnego w poziomie podpiwniczenia oraz odtworzenia stopni i posadzki w prezbiterium kościoła pw. Wniebowzięcia NMP	100 000,00
		Remont budynku mieszkalno-usługowego przy ul. Piastowskiej 17	59.092,11
	Parafia ewangelicko-augsburska w Zabrze	Prace renowacyjno-konserwatorskie drewnianego wyposażenia filialnego kościoła ewangelicko-augsburskiego	35 000,00
	Osoby prywatne	Projekt budowlany przebudowy i zmiany sposobu użytkowania obiektu oraz prace związane z częściowym remontem stropu budynku tzw. Dworska Elektrownia przy ul. Puszkina 1	30 000,00

	Osoby prywatne	Remont i renowacja elewacji wraz z robotami malarskimi oraz pokrycie części mansardowej dachu kamienicy przy ul. Marii Skłodowskiej-Curie 7	50 000,00
2011		Remont leżakowni oraz ogrodzenia budynku szpitala im. R. Kocha przy ul. Orkana 14	50 000,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Prace renowacyjne na ścianach i sklepieniu kościoła św. Katarzyny	36 000,00
		Remont budynku mieszkalno-usługowego przy ul. Piastowskiej 5	8 600,00
		Remont budynku mieszkalno-usługowego przy ul. Rynek 1	9 000,00
	Wspólnota Mieszkaniowa Targowa 13-15	Remont pokrycia dachowego w budynku mieszkalnym przy ul. Targowej 13-15	33 000,00
2012		Prace remontowe w budynku mieszkalno-usługowym przy ul. Piastowskiej 7	17 687,00
2013	Wspólnota Mieszkaniowa Targowa 23-25-27	Prace przy remoncie elewacji zabytkowego budynku przy ul. Targowej nr 23, 25 i 27	42 000,00
2014	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Zabezpieczenie budynku kościoła przed wilgocią gruntową, opadową, wodą z rozbryzgów oraz przebudowa instalacji deszczowej z dachu kościoła i terenu przykościelnego wraz z remontem utwardzenia wokół kościoła	17 089,00
	Wspólnota Mieszkaniowa Marii Skłodowskiej-Curie 5	Remont elewacji frontowej wraz z nową kolorystyką, wymiana poszycia dachowego, obróbek blacharskich oraz renowacja drzwi wejściowych zabytkowego budynku mieszkalno-usługowego, położonego przy ul. Marii Skłodowskiej-Curie 5	18 000,00
	Wspólnota Mieszkaniowa Targowa 17-19-21	Remont elewacji zabytkowego budynku mieszkalnego położonego przy ul. Targowej 17, 19, 21	50 000,00
	Miejskie Wodociągi i Kanalizacje Sp. z o.o. z siedzibą przy ul. Filtrowej 14	Prace projektowe oraz remontowo-konserwatorskie przy wodociągowej wieży ciśnień	113 900,00
2015	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej	Remont zabytkowego kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	85 000,00
2016	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej	Remont wieżyczki mieszczącej klatkę schodową przyległą do zachodniej części wieży kościoła	32 319,47
	Osoby prywatne	Remont elewacji tylnej budynku mieszkalno-usługowego przy ul. Marii Skłodowskiej-Curie 7	41 694,10
2017		Prace remontowo-konserwatorskie budynku mieszkalno-usługowego, położonego przy ul. Rynek 1	44.389,54
		Remont murów obronnych założenia zamkowego w Koźlu wymagający nakładów koniecznych ze względu na zły stan zachowania zabytku w części dotyczącej wykonania dokumentacja budowlanej oraz konserwatorskiej	9.077,40
2018		Remont murów obronnych założenia zamkowego w Koźlu wymagający nakładów koniecznych ze względu na zły stan zachowania zabytku	106 200,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Zabezpieczenie budynku kościoła p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej przed wilgocią gruntową, opadową,	176.611,72

		wodą z rozbryzgów oraz przebudowa instalacji deszczowej z dachu kościoła	
2019			
2020	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Renowacja ceglano-kamiennych przypór wieży kościoła	34 761,21
	Osoby prywatne	Wymiana pokrycia dachowego w budynku przy ul. Piastowskiej 26	53 000,00